

لارا اوتو کړې جامې په بکس کې کېښودې، ويې ويل:

__سوزان، څه فکر کوي؟! د پوهنتون اووه ورځې رخصتي دي په دومره سترې سفر ارزي؟!!

ځوانې نجلۍ ريموټ ور واخيست، تلويزيون يې مړ کړ، ويې ويل:

__تر دې ډېره رخصتي نه لرو، بڼه ده، څو ورځې به د لندن له شور ماشوره ليرې يو.

لارا ناره کړه!

__تامه!

غور يې ونيو، څه يې وانه وربدل. لور ته يې وکتل، ويې ويل:

__ورور دي چپرته دي؟!!

سوزان کړکۍ ته ودرېده، له پورته يې لاندې وکتل، پلار يې د واگون موټر پر سر د لرگي وړه کيشتۍ ترله.

ويې ويل:

__مخکې يې موټر پاکاوه.

لارا د بکس ځنځير کش کړ.

سوزان پر زېڼو کېښته شوه، د باندې ووته، لمر پوست لگېده، نري باد د ونې بېرې پانې خوځولي.

سوزان يودم چيغه كړه، منډه يې واخيسته، ليرې ودرېده. په خشكه يې وويل:

__پلاره، تر اوسه لا يخني ده!

له عمره پوخ سړي د موټر مخكينۍ شيشې ته د اوبو پايپ نيولى و، خندل يې....

سوزان پر خپله غاړه لاس تېر كړ، گوتي يې لنډې شوې، ټټر ته يې وكتل، لوند و. د ونې له سيوري لمر ته شوه.

ويي ويل:

__پلاره! تام دې نه ليد؟

سړي زېر زميني ته اشاره وكړه.

سوزان ورغله. ژېر گروپ بل و، د زېر زميني په بل سر كې ټكا خته. تر زړو كوچونو تېره شوه، پښه يې له بايسكل سره ولگېده، پر ولاړو كارتونو يې لاس تكيه كړ، د وښو د رېپلو د ماشين له سره يې د مخ نقاب وړ واخيست، نقاب اوږدې سړې داړې درلودې، سترگې يې تر غوږونو پري وې.

نقاب يې خپل مخ ته وړ واغوست. ارام گامونه يې واخيستل، مخكې لاړه، ورور يې د لرگي په يوه لوى صندوق كې څه لټول.

سوزان ملا كړوپه كړه، وغرېده.

تام وړ ونه كتل.

د سوزان د تندي نری گونځي سره ور غلي:

__ونه ډار شوي؟!!

تام وويل:

__د کرکت په توپ پسي گرځم. مياشت مخکي مي په همدې صندوق کي ليد.

سوزان وخنډل:

__په دومره جنجال نه ارزي!

__ارزي، له کرکته پرته مېله، نه مېله!

سوزان ډاروونکي نقاب ليري کړ، پر يوه کارتن کېناسته.

تام وويل:

__ايرلنډ مي نه خوښيږي، کاشکي مو يوه اوونۍ همدلته په لندن کي تېره کړي واي.

سوزان ودرېده، درب شو، سر ته يې لاس ونيو، له پورته د لرگي کوچيني صندوق راولوبد، پر ځمکه ولگېد، پورتنۍ تخته يې بېله شوه.

تام چيغه کړه!

__پام!

سوزان کېناسته، له ځمکي يې کوم شي راپورته کړ، گروپ ته يې ونيو، ويې ويل:

__مدال!

تام په بېره ور وکتل، مدال يې د خپلې خور له گوتو وايست، ورو يې وويل:

__د ژېړو دى، ورته وگوره، څه پرې ليکل شوي! د انگلستان د ملکې مدال : ۱۹۳۵ م کال.

سوزان وويل:

__اوس ۲۰۱۶ کال دى، مانا يواتيا کاله يې وتلي دي!

تام پرمخې پروت صندوق په بله خوا را وړاوه. يوه پنډه، زړه کتابچه ترې ولوېده. سوزان کتابچه ور واخيسته، ور پو يې کړل، ويې توخل. د کتابچې پر پوښ يې ځنگله تېره کړه، شونډې يې وخوځېدې:

بغدادى پير

ډېوېډ جونز.

سوزان د کتابچې ځاى ځاى پانې واورولې، يو ځاى ليکلي و:

...يوې مرغۍ ته مې وکتل، د ستونې سپينې پستي بڼکې به يې وپرسېدې، اخيستي هوا به يې په خواړه غږ بدله شوه.

بودا په بېره وويل:

__خوبښه دې شوه، ارزانه ده؟!!

ومي ويل:

نه....

يودم يي بي غابونو خوله خلاصه شوه، په خوند يي وويل:

ها! خو سم ووايه چې کوتر باز يي!

سوزان يوه بله پانه واروله:

...امان الله خان وويل:

ناوخته ده، وار له واره به د مطلب خبره راواخلم، ان مايک پيژني؟!

توخي واخيستم، له خولي مي چايو داره وکړه. پياله مي پر مېز کېښوده.
بخښنه مي وغوښته. ژر مي له جبهه سپين روميال را وايست، د
خپلي کورتي د تېر پر لنده شوي برخه مي تېر کړ. سفير ته مي وکتل، په
لاس کي نيولي پياله يي لړزېدله....

د کتابچي په بله پانه کي ليکلي ول:

...يودم مي د خندي واورېد، يوه کوچياني غږ وويل:

پير صېب خو له خپلي ک ... خبر نه دي، پرتوگ يي په چپه خوا
اغوستي، نو ورک سپرلي به څنگه په خپلو پښو راولي!....

سوزان بله پانه واروله:

...زه به پر ځمکه گرځېدم، خو خلکو به اسمان ته کتل. په هرې سپيني
کوترې پسي به يي چيغې وهلي ((پير گل ته وگوري، له ځانه يي کوتره
جوړه کړې، پر خپلو مريدانو راگرځي...)). چا چې به وليدم، پر ځان يي
د دوزخ اور حرام گانه....

سوزان بېرته د کتابچې پاڼې سره وروستې.

* * *

موټر تېز و، ونې، کورونه، شنې کروندې په منډه شاته تلې....

سوزان وویل:

__ پلاره! مېله نو داسې وي؟!!

سړي وخنډل، د موټر له اکسلېټره یې پښه پورته کړه.

سوزان د مخې سیټ ته غړۍ ور اوږده کړه، د سرعت ستن پنځوسو میلو ته راکښته شوه.

ویې ویل:

__ اوس نو په رښتیا مېله شوه، له لارې هم باید خوند واخلو.

ټام چیغه کړه!

__ هلته وگورئ!

سوزان مخ ور واړاوه. لیرې په شنو غونډیو کې دوو سپینو آسانو منډې وهلې....

لارا وویل:

__ لارې ته گوره!

سړي لاس ور وغځاوه، د ښځې پر وړانه یې پسته چونډۍ ور ولگوله.

د لارا مخ سور شو، په بېره يې شاته وکتل، اولادونو يې ورمپرونه کاره کړي ول، د موټر د شاله شيشې يې آسونو ته کتل... د ونو غوټه راغله، آسونه ورک شول.

سوزان مخ وپراوه، د موټر د عقب نما په آيينه کې يې د خپل پلار ورو سترگو ته وکتل، ورو يې وويل:

__ پلاره! نيکه دې څنگه سړی و!؟

سړي وخنډل:

__ څنگه دې يودم زما نيکه ذهن ته درغی!؟

__ هسې!

__ زما نيکه ستا د مور د نيکه غوندي کشيش نه و چې ټول عمر په کليسا کې تېر کړي.

د لارا ټنډه تروه شوه:

__ ته بايد زما نيکه ته احترام وکړي!

سړي وخنډل:

__ ما خو کومه بده خبره نه ده کړې!

غلی شو، په خوند يې وويل:

_اه! برېتانيې ته د ډېوېډ جونز خدمتونه نه شو هېرولئ! پوهېږئ! نيکه مي
په برېتانوي هند کې بېره سپينه کړه. پوره څلويښت کاله يې ملکي ته
خدمت وکړ!

سوزان وويل:

_مدال مي يې وليد.

سړي په بېره ور وکتل.

سوزان وويل:

_نن سهار مي په زېر زميني کې يو صندوق وموند....

سړي په خبره کې ور ولوېد:

_هلته يوه زړه کتابچه هم وه.

_هو! راسره را وامي خيسته.

سړي وخنډل:

_بڼه دي وکړل، خو پام ورسره کوه.

تام وويل:

پلاره! تا لوستي ده؟!!

_هو! خو کلونه مخکې، سم مي نه دي په يادا! تاسو يې ولولئ! پر خپل
غور نيکه به افتخار وکړئ!

د کشتی پر غولي گڼ موټر ولاړ ول. سمندري مرغانو خپل اوږده، سپين وزرونه باد ته ور کړي ول... هوار تلل.

سوزان د کشتی اوسپنيزې کتارې ته ودرېده، د سمندر اوبه ارامي وي، کله کله به د نجلۍ ژېړ، اوږده وپښته دهغې بنۍ سترگې ته راغلل، گوتې به يې ترې لاندې کړې، تر غوږ به يې واړول.

کشتی ورو تله، شاته يې د سپينو ځگونو ليکه پاتې کېدله.... سوزان مخ واړاوه. پر مخامخ اوږده څوکۍ يوه جوړه بنکارېدله. ځوانې نجلۍ د هلک پر زنگون سر ايښی و، هلک د نجلۍ په ژېړو وپښتو کې گوتې تېرولې.

د تام غږ يې واوړېد. دا يې د کشتی سالون ته د خوراک له پاره ور بلله. ورغله، د کاچوغو او پنجو ټکا خته... گڼ کسان ناست ول، ډېرو يې تنگي سترگې او پيټې پوزې درلودې، د چين، جاپان او کوريا سيلانيان ول.

سوزان مېز ته نږدې څوکۍ وښويوله، کېناسته، سره کړې غوښه يې خوښه نه شوه، له گارسونه يې د ترکاري سوپ را وغوښت. ډوډۍ يې وخوړه، کوټې ته لاړه. پر کټ پرېوته، د کمپيوټر له بکسه يې د خپل غور نيکه کتابچه را وايسته.

بغدادی پير

ډېوېډ جونز

د مطالعي گروپ يې ولگاوه، ځای ځای پانې يې واړولې، مسلسل تاريخونه يې نه درلودل، کله کله به د يوه او بل يادابنت تر مينځ مياشتي او ان کلونه وتلي ول.

بېرته لومړۍ پاڼې ته راغله، د سوزان غور نیکه (ډېوېډ جونز) لیکلي
ول:

برېتانیایوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م کال_ د فبروري اووه ویشتمه:

_ نا ارامه یم، کیسه مالومه ده، غرمه مې هندي شراب وڅښل، بڼه نه
ول، پر زړه مې ترخي اوبه را اوبنتې... نیم سات مې په تشناب کې تېر
کړ، بې گټې و، اخير مې د مېلمستون زړې خدمتگاري (راني) ته ور
غږ کړل، له جارو سره راغله، گېډې ته مې غبرگ لاسونه نیولي ول، له
درده تاوېدم، ډاکټر مې راوغوښت، راني د باندې ووته، شپبه وروسته یې
یو کوچینی خیرن بوتل راته ونيو. ویې ویل چې یوناني دوا ده، د نس تاو
به دې بڼه کړي.

یو خریټ شنه رنگه پوډر مې له اوبو سره تېر کړل، د راني خبره سمه
وه، سات وروسته مې د نس چونگاری ودرېد.

ماسپینین یو عسکر راغی، سلامي یې ووهله، یو کاغذ یې راته ونيو.
حیران شوم، چانسلر لاهور ته راغلی و، عاجل یې غوښتی وم. په بېره
مې پر ځان اوبه تیرې کړې، ژمی دی، خو اوبه تودې لگېدې، دریشي مې
واغوسته، پر کوټ بند ایښي شپو خولی ته مې لاس ور وغځاوه، د باندې
په څلورو آسانو پسي ترلې گاډی ولاړه وه.

ور وختم، د لاهور بازار له گڼې گونې ډک وو، د هندي تېزو مصالو بوی
ته. گاډی یوې تنگې کوڅې ته ور ننوته، له آذانونو سره د پایزپونو د
شرنگا غبرونه گډ ول. څوک جوماتونو ته تلل، څوک درمسالونو ته روان
ول، چا د رقاصو ننداره کوله....

گاډی یوې پخوانۍ کلا ته ننوته. دا کلا په لاهور کې د انگرېزانو لوی
مرکز و. اوږدې کوتې ته ورغلم، له پوځي منصبدارانو ډکه وه. د چانسلر

ډبل، اوږده برېټونه څرېدلي ول. خولۍ مې د سلام په دود له سره کښته کړه، پر اوږده مېز پورې جوخته څوکۍ مې راکش کړه، کښاستم. د څنگ ملگري البرت ته مې کتل، اوږې يې پورته واچولې، لاهور ته د چانسلر د ناڅاپي راتگ په علت نه پوهېده.

چانسلر په برېټانوي هند کې د سر سړۍ و، ما ډېرې ناستې ورسره کړې وې، خو تر دې دمه مې دومره نا آرامه نه وليدلې.

مايي لاسونو ته وکتل، پنډې، سړې گوتې يې لږزېدلې... چانسلر ودرېد، غاړه يې صافه کړه، ويې ويل:

__ د افغانستان له حالاتو خبر ياست؟!

ټول غلي ول، البرت ودرېد:

__ هو صېب! پاچا حبيب الله خان يې د لغمان په کله گوش سيمه کې وواژه. غلې شو.

چانسلر وويل:

__ همدومره؟!

__ نه! څه موده مخکې يې زوی امان الله خان پاچاهي اعلان کړه.

__ د امان الله خان په اړه څومره معلومات لري؟!

البرت بله خبره ونه کړه!

چانس لر د تنباکو له پانو جوړ، پنډ سگرت ولگاوه، له خولي يې سپره
لوخړه راووته، يودم يې چيغه کړه!

__ اېشورام چېرته دی؟!!

دروازه خلاصه شوه، انگرېز پوځي سلامي ووهله، په زوټه يې وويل:

__ صېب! اېشورام همدا اوس را ورسېد، خو نېغ تشناب ته لار.

البرټ ته مې وکتل، لاندینی شونډه يې په غابونو کې تينگه نېولي وه،
گېډه يې پورته پورته غورځېده، په مخ کې يې راټولي شوي وينې وپوهولم
چې خدا يې په ډېره سخته کابو کړې ده.

نورو ته مې وکتل، ټولو جدي څېرې نيولي وې.

اېشورام راغی، خو چانس لر د دمې جوړولو وخت ورنه کړ، له هغه يې
وغوښتل چې خبرې وکړي.

اېشو رام مې پېژانده، هندو و، خو صافه پښتو يې ويله، ده په کابل
کې د يوناني طب کاروبار کاوه، خو په اصل کې يې د برېتانوي هند
تنخوا خورله.

اېشورام وويل:

__ زما دوکان د کابل مراد خانې ته نږدې دی، څو ورځې مخکې پر سپين
آس يو سپور ځوان راغی، ځوان بنايسته بنکارېده، غټې سترگې، سپين
مخ او نري برېټونه يې لرل، ورنږدې شوم، امان الله خان له گارډ او
عسکرو پرته يواځې راوتلی و، له تېکي راوتلې توره يې لمر ځلوله....
خلک خبر شول، دوکانونو ته قلفونه ور ولوېدل، ارته ميداني له سلگونو يا
هم زر گونو کسانو ډکه شوه.

خوان پاچا نارہ کره، اولس يي د خپلواکي اخيستلو ته را وبالہ، ده يو سر لوري، آزاد او پرمختللي افغانستان غوښت... په خبرو کي يي زور و، خلک يي د انگرېزانو پر ضد پاڅون ته رابلل....

اېشورام شل دقيقې خبرې وکړې، کېناست.

چانسلر له جيبه يو کاغذ را وايست. امان الله خان برېتانوي حکومت ته ليکلي وو چې افغانستان بايد د يوه خپلواک هېواد په توگه په رسميت وپېژني.

وروسته يي د ناستو کسانو نظر و غوښت. ټول په يوه خوله ول، د امان الله خان ليک يي هسي باټې وگڼلې، ويي ويل چې يو کمزوری پاچا د برېتانيا د لويي امپراتوري پر وړاندې هېڅ هم نه دی، دا ماشوم بي ارزښته وگڼئ، همداسې يي پرېږدئ، د ليک ځواب مه ورکوي، خو اېشورام قناعت نه کاوه، ويي ويل چې له امان الله خانه وېره په کار ده، ما تر دې پخوا په يوه افغان کي هم داسې د آزادي شور او له انگرېزانو دومره وېره کرکه نه وه ليدلې.

سوزان کتابچه کېښوده، تشناب ته لاره. مخ ته يي څو لپي اوبه ور واچولې، بېرته پرکت اوږده وغځېده، پانه يي واروله:

برېتانوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م کال_ د اگست لسمه:

_ د شپي يوه بجه ده، وين يم، اعصابو مي کار پرېښي! يوه ځوان پاچا څنگه يوي لويي امپراتوري ته ماتې ورکړه! زړه ته مي نه لويږي، خو واقعيت دی، مور په څو جبهو کي مات شوو، تش لاس خلکو توپونو او طيارو ته غېږې ورکړې، ترپ، پر ځمکه يي را وويشتل. سخته ده! لويه برېتانيه يي وشموله.

برېتانياوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م كال_ د سپټمبر دوه ويستمه!

_سهار په خړه تليفون راغی، چانسler ور وغوښتم. نيم ساعت وروسته يي راته وويل چې بار او بستره دي وتره. له څو نورو كسانو سره به كابل ته ځي!

دي ناڅاپي سفر ته نه وم تيار، خو د چانسler تريو تندي وپوهلم چې اضافه خبره مي په گټه نه ده. چانسler راته وويل چې په كابل كې زموږ د يو څو كسانو موجوديت ضرور دی.

سل زړونه مي سره وتړل، ناروغي مي بانه كړه، ور ته ومي ويل، چې كه امكان ولري، بل څوك ولېږه، خو قناعت يي ونه كړ، دی پوهېده چې دي ماموريت ته تر ما بل غوره كس نه شي موندلای.

زه د برېتانيوي هند په ټولو سيمو كې گرځېدلی وم، د خپل پنځه دېرش كلن ژوند څوارلس كاله مي د برېتانيوي هند په استخباراتو كې تېر كړي ول، له بنگاله را نيولي، د ايران تر سرحده بلد وم، شپږ كاله مي له شاه حبيب الله خان سره په دربار كې د مشاور وظيفه درلوده، د افغانانو خوی، رواج، بڼه او بده را مالومه وه، په پښتو مي صافي خبرې كولای شوای. له قواري هم انگرېزانو ته نه پاتي كېدم. مور مي ايټالياوی وه، د افغانانو غوندي رنگ يي درلود، توري سترگي او تور وپښته مي له موره وړي ول.

كابل_ ۱۹۱۹ م كال_ د اكتوبر څلورمه:

_پرون يي راته وويل چې له غازي امان الله خان سره به سبا په لسو بجو گوري، خو البرت راياده كړه چې افغانان وخت ته ارزښت نه ورکوي، د سهار ناشتا مو په كراره وخورئ! .

البرت تک سور، چاغ سري دی، سره ډبل برپتونه لري، په خوراک ډېر وخت تېروي، ستمی يې خېژي. له هرې گولې خوند اخلي. خو زموږ د سفر بل ملگری څلور هډوکي خوار بوډا دی. که يې د بدن غوښه ترې و تراشي، نو په تول څلور کپلو نه نه ترې جوړېږي، خو پزه يې تر اندازې زياته اوږده ده، ډېر نه خاندي، خو کله چې و خاندي، پورتنی شونډه يې په پزه کې ورکه شي.

يوولس بجې ارگ ته ورسېدو، يو په ونه لور دريشي کړی ځوان راغی، موږ يې يوه لوی سالون ته رهنمايي کړو، بخښنه يې و غوښته، ويې ويل چې پاچا په لسو بجو ور غوښتي وي، خو تاسو ناوخته راغلی، پاچا له يوولسو تر دولسو بجو پورې له ځينو قومي مشرانو سره گوري.

ځوان غلی شو، ويې ويل:

__ پاچا د ماسپښين له لمانځه وروسته بله غونډه لري. خو زه به احوال درته راورم، شايد د ډوډۍ پر وخت مو ور وغواړي.

ځوان له سالونه ووت.

البرت وويل:

__ له ساده سري سره نه يو مخامخ.

حيرانې سترگې مې ور واړولې.

البرت وويل:

__ په اسيايي هېوادونو کې مې ډېر پاچاهان ليدلي دي، خو دا سري

(امان الله خان) لومړنی پاچا دی چې وخت ته ارزښت ورکوي.

يوه خدمتگار له شيدو پک گپلاسونه او کولچې راته راوړې. له کړکۍ مې
د باندې وکتل، د ارگ لور، ډبرين دپوالونه پاک ول، يوه بوډا له نري
سرک څخه د ونو ژپړې پانې جارو کولې....

ارگ مې پخوا هم ليدلی و، خو دومره پاک نه بنکارېده.

د باندې ووتم. سور باد لگېده، په چمن کې د گچو سپينې ليکې تېرې وې.
پورته مې وکتل، د شير دروازي د غره پر څوکو د واوړې نري پېروى
پروت و.

سگرېټ مې ولگاوه. د جارو غږ نږدې و. يوه شېبه ودرېدم، د مني لمر
ته مې په سختې هډونه تاوده شول، نيم سوخته سگرېټ مې په چمن کې
واچاوه، تر ډېره مړ لوگۍ ترې خوت.

بوډا راغی، نيم سوخته سگرېټ يې ور پورته کړ، په جارو شويو پانو کې
يې واچاوه.

بوډا ته مې وويل:

په چمن کې يې دا سپينې ليکې ولې جوړې کړې دي؟

بوډا را وکتل، څه يې ونه ويل، لار، د گل تر بوټي لاندې لوږدلی کاغذ
يې ور واخيست، بېرته راغی، کاغذ يې په لاسي کراچۍ کې واچاوه، وپي
ويل:

پاچا امر کړی چې د نيالگيو د اېنودلو له پاره کتار کندی وکيندئ.

ومي ويل:

خو نيالگۍ د حوت په مياشت کې اېنودل کېږي!

بودا وخنڊل:

_خو پاچا بل څه وايي. وايي چي يو خو به کار تيار وي، بل دا چي د ژمي واورې او يخونه به د کبندل شويو کندو خاوره نوره هم پسته کړي. پسته خاوره د نيالگيو ودي ته بنه ده.

_نو پاچا مو په باغوانی پوهپږي!؟

بودا وخنڊل:

_پاچا په ډېرو شيانو پوهپږي، کم کتابونه خو نه لولي.

ومي ويل:

_ته له څه وخته راهيسي دلته په ارگ کې يي!؟

بودا وويل:

_په بناړ کې مي سوالگري کوله. پاچا مو تر راته ودراره، خواست يي نه و خوښ، ورته ومي ويل چي نو څه وکم! لس- يوولس عياله راپسي دي، ډوډي غواړي. بس! دلته يي راوستم، کار مي اسانه دي، د سرکونو په جارو کولو کې پياوړي يم. د مياشتې په اخير کې تنخوا راکوي، تر بسه هم پسي تېره ده.

بودا کراچي تېله کړه، وچي پاني يي ورسره يو وړي.

بېرته سالون ته ورغلم. پنځه کمي دوولس بجي مي ځيني غږونه واورېدل، تر کرکي مي ور وکتل، له مخامخ ودانې گن کسان را ووتل، توري او سپيني پگري يي تړلي وي. يو تک سپن مخ مي وليد،

ودرېدم، امان الله خان مې په لومړي ځل ليد، ليري و، خو غټي سترگي او تور برېټونه يې واضح بنکارېدل.

پاچا له ټولو څخه په غېږ خداي په امني واخيسته، خو کسان يې پر لاسونو ور ټيټ شول، خو پاچا خپل لاسونه شاته ونيول، د لاسونو بنکلول يې نه خوښېدل.

ډله له ارگه ووته. ځوان راغی، مور يې له امان الله خان سره ليدو ته و وبللو. ځای ځای پر نري، تازه جارو شوي سرک شنه لاندې نصور پراته ول.

اورد دهلېز ته ور ننوتو، له مخامخ کوتي يو غږ راغی:

دوی بايد خپل شخصيت ته درناوی ولري، زه عادي انسان يم، ضرور نه ده چې زما لاسونه بنکل کړي.

رهنما ځوان دروازه وټکوله. کوټه وړه وه، امان الله خان او يوه بل په عمر پوخ سړي لاسونه راکړل. پر څوکیو کېناستو. البرټ د ناوخته را تلو په خاطر بخښنه وغوښته. پاچا په عمر پوخ سړي معرفي کړ، د پاچا خسر او د دفتر مشر محمود طرزي و.

البرټ د چانسليز لیک ورته ونيو، په لیک کې له شاه امان الله خانه غوښتل شوي و چې د مناسباتو د ساتلو له پاره د دوی څو کسانو ته په کابل کې د اوسېدو اجازه ورکړي. پاچا لیک ولوست. وروسته يې اوږدې خبرې وکړې، ده د برېتانيې په شمول له ټولو هېوادونو سره متقابلې دوستانه اړیکې غوښتې... بيا يې د برېتانيې ملکه په دروند نوم ياده کړه، ويې ويل چې دواړه خپلواک هېوادونه د اقتصاد او سوداګرۍ په برخه کې له يو بل سره ډېره همکاري کولای شي... خو شرط يې دا دی چې برېتانيه بايد افغانستان د يوه خپلواک هېواد په توګه په رسميت وپېژني.

پاچا نیم ساعت خبرې وکړې، په خبرو کې یې د خپلواک افغانستان نوم
ډېر یاداوه، خو د (خپلواک) ټکي زما زړه خوړ.

دې سړي یواځې څو میاشتي مخکې د بریتانیې امپراتورې ته ماتې
ورکړې وه، ډېر انگرېزان یې تر تبغ تېر کړي ول، خپلواکي یې اخیستي
وه... خو اوس یې په خبرو کې کرکه نه لیدل کېده، خبرې یې تودې او
له مینې ډکې وې. دی د خپل هېواد د اقتصاد په فکر کې و.

شل کمي یوه بجه ډوډۍ راغله، د وریزو په مینځ کې لږه غوښه ایښي
وه، خو ما دده د پلار دسترخوان هم لیدلی و، پر مېز به د لوښو ځای نه
کېده.

امان الله خان دوه ځله دېوالي ساعت ته وکتل، خو البرت لا خبرې
کولې... پر پښه مې یې د بوت څوکه ور کېښوده، خوله یې بنده شوه.

د خدای په امانۍ پر وخت مو پاچا ته لاس ورکړ، لاس یې تود او له
انرژۍ ډک راته واپسېد.

په وره کې مې نوک ونيو، شاته مې وکتل، امان الله خان په یوه پڼده
کتابچه کې څه لیکل.

پېښور ته د بېرته تگ له پاره طیاره دوی ورځې وروسته راتله. مور یې
بالاحصار ته بوتلو. یوه پاکه کوټه یې راکړه. له کړکۍ مې د باندي وکتل،
تر بالاحصار لاندې گڼ کورونه پراته ول، د پل خشتي د جومات
گمبدي لمر ته ژېړه لمبه کوله. لیرې د ارگ هسک دېوالونه ښکارېدل،
ور ها خوا پراخه ساحه شنو لوڅو نیولې وه.

بېرته پر کټ کېناستم.

جورج وويل:

_ له دې سړي (پاچا) وپره په کار ده.

مخ مې ور وراوه.

جورج وويل:

_ له هوبنيار دبنمنه ووپرپره! دا سړی په هند کې هم ستونزې راته جوړولای شي.

البرټ وخنډل:

_ دومره يې هم مه لويوه!

جورج وويل:

_ د پاچا په سترگو کې مې يوه خلا ولېده، له خپلواکۍ د خوند اخيستلو خلا! بڼه به دا وي چې د برېتانيې حکومت يې په رسميت وپېژني، که نه نو فکر نه کوم چې په اوسني افغانستان دې قناعت وکړي، څه وخت وروسته به يې خبره تر اټکه وي.

ومي ويل!

_ زړونه مو غټ ونيسئ! تر هغه وخته پورې به ونه رسېږي.

دواړو راته وکتل.

ومي ويل:

_ د اوس له پاره تر دې ډېر څه مه رانه غواړئ!

البرټ وخنډل:

__ نو ته په خپلو ملگرو هم بي باوره يي؟!!

جورج وويل:

__ البرټه! خپل وخت مه ضايع كوه! ډېوډ جونز د استخباراتو مامور دى، تر اوسه به يي له چانسler او ملكي پرته، خپلي مور ته هم رښتيا خبره نه وي كړي.

سوزان بله پاڼه واړوله. ډېوډ جونز دوه كاله وروسته تاريخ ليكلي و.

برېتانوي هند _ كلكته _ ۱۹۲۲ م كال _ د مارچ يوولسمه :

__ نه وم، دوه كاله مي په لندن كې تېر كړل، تېره اونۍ كلكتي ته راغلم، د يادابنت كتابچه مي همدلته پرېښي وه.

ورك يي كه! څه وليكم، ماغزه مي اېشي، هغه وطن (افغانستان) مو په رسميت وپېژاند چې داخلي او خارجي سياست يي زموږ په واک كې و، خو چاره نه وه. حالات تر دې نور هم سختېدل، په قبائلي سيمو كې خلك را پاڅېدل، لوى تاوانونه يي را ورسول، ملكه مجبوره شوه چې د هنري ډابس په مشرۍ كابل ته يو لوړ رتبه هيئت وړ ولېږي. ډابس له شاه امان الله خان سره رسمي تړون لاسليك كړ، دافغانستان خپلواكي او حاكميت په رسميت وپېژندل شو.

خو كاشكي يواځې افغانستان واى، په راجستان، كشمير، كوته... كې هم ځيني قبيلې را پورته شوي دي، دوى زړور نه ول، پوهېدل چې پر برېتانيې وار د زمري زړه غواړي، خو له امان الله خانه يي زده كړل، اوس امان الله خان ته په ټول هند كې د آزادۍ د سمبول په سترگه كتل

کېږي، په جومات، مندر او کلیسا کې د افغانستان د ازادۍ خبرې تودې دي. دې سړي ډارن خلک زړور کړل، اوس د ډېرو زړونو ته لوبډلې چې له برېتانيې خپلواکي اخیستی شي.

اه! که دا سړی (امان الله خان) تر ستوني ونه نیسو، نو هند مو له لاسه وتلی بوله.

کابل _ ۱۹۲۳ کال _ د می اتمه.

_ د تېرې یوې میاشتي یادابنتونه!

په رڼو اوبو کې مې گوتې ننه ایستي، اوږی او دومره سړې اوبه؟! له پورته پاخه توتان راغلل، لپه مې ډکه کړه، اوبه مې له توتانو سره تېرې کړې، سړې اوبه او خواږه توتان! تر دې دمه مې داسې خوند نه و څکلی.

سر مې هسک کړ، تر شنو ونو پورته د پغمان د غره څوکي لا سپیني وې.

هینګاری راغی، ور ومې کتل، موټر ته کتار خړې ولاړې وې. ور غلم، سرک تنګ و، موټر مې څو ځله شاته او مخته کړ، ایله د خرو د تېرېدولاره پیدا شوه. خو بیا هم د یوې خړې رېږي حولی د موټر د څنګ شیشه کړه کړه.

بېرته د رڼو اوبو پر ژۍ کېناستم، څرپ شو، د خړې اوربوز په اوبو کې ننوت.

یو غږ مې واورېد:

_ ټینک یو (مننه) .

شاته مي وکتل، يوه بوډا خړه خړه له پري نيولي وه، راته موسک و.

بوډا وويل:

__پرنګی، پرنګی؟!!!!

حيران شوم، د امان الله خان د پاچاهي په دې څلور کاله کې ډېر بدلون راغلی و، زما په څېر شپو خولې، نېکتايي او دريشي ډېرو دولتي مامورينو درلودې، څېره مي هم د دوی غوندي وه، نو دې کليوال او ساده سړي له کومه وپېژندلم؟!

ومي ويل:

__څنگه وپوهېدې چې زه انګرېز يم؟!

دا ځل د بوډا سترګې رډې راوختې، په خوند يې وويل:

__ته خو سمه پښتو وايي!

غلی شو، موټر ته يې اشاره وکړه، ويې ويل:

__د موټر پر دروازه دې د پرنګيانو د شاهي حکومت نښه ده.

__اه! دهقان سړی او دومره مالومات.

ومي ويل:

__له کومه پوه شوي.

سړي وخنډل:

_د پاچا سیوری دې خدای زموږ له سره نه لیرې کوي، ټولو کلیو ته یې مالمین را لیرلي، وړو، زړو ته درس وایي، ايله د لمانځه په مانا وپوهېدو، لیکل او لوستل موزده کړل، ستاسو د بیرغ عکس او د حکومت نښه مې هم په یوه کتاب کې لیدلې وه.

سړي د خړې له ځولې لنده ټوټه لیرې کړه، وېي ویل:

_نازک بدنې منې دي، ښار ته یې د خرڅلاو له پاره وړم.

دوې منې یې راته ونيولې، د خړې پړی یې کش کړ، بېرته سړک ته وخوت.

یوه منه مې په اوبو کې ووځله، خړپ مې ترې وایست. موټر ته ور وختم، وپره نه وه، دې خلکو د پاچا په یوه امر توري راپسې را واخیستې، خو په بل فرمان یې د ځولې گوله راسره جلا کوله! سوله وه، په سوله کې خلک زموږ په وینو پسې نه گرځېدل.

مخکې لارم، یو ځای پخه ودانۍ جوړېده. موټر مې همالته ودراره. د لرگي وړه لوحه مې ولوسته، لیکلې و: ((طاق ظفر_ د استقلال څلی)).

ورغلم. گڼو کاریگرو کار کاوه. یو دریشي کړی ځوان لاس راکړ، په بل لاس کې یې کاغذ و، له لیکو یې وپوهېدم چې د منار نخشه ده.

یوه ماشوم د لرگي څوکۍ راته راوړه، کېناستم، ځوان هم د موټر له نښې پوهېدلی و چې د بریتانیې په سفارت کې کار کوم. نور یې هم خبر کړل.

د یوه ماشوم تندي سره ورغی:

_اوف! پرنگی کافر.

خو یوه کاریگر سپک کړ، ویی ویل چې مېلمه دی.

د منار پوښتنه مې وکړه، دریشي کړي ځوان وویل، چې د پاچا په امر د آزادی ځلی جوړوو.

دې ټکي یوه مانا لرله، له انگرېزانو آزادي، خو دا ځوان په نزاکت پوهېده، د انگرېز نوم یې زما د غرور د ماتېدو په خاطر وانه خيست.

ځوان ته مې وکتل:

__ له پاچا ډېر خوشاله یاست!

ځوان وخنډل:

__ له داسې چا به ولې نه یو خوشاله چې ان زموږ د کور د مصارفو فکر هم ورسره دی.

په حیرانی مې ورته وکتل.

ځوان وویل:

__ گوره! په لاس کې نیولې پیاله دې یو ساده مثال دی! په مور کې مېلمه سپېرې شونډې نه پرېږدي، یو چا به پور کاوه، خو مېلمه ته به یې شیدې، وچه یا تازه مېوه یا کتغ تیاراوه. افغانان نیستمن خلک دي، دې سړي فکر وکړ، تجاران یې تشویق کړل، په لومړي ځل یې دې وطن ته چای را وور. هم ارزانه دي، هم دود بایده پر ځای کېږي او هم د صحت له پاره گټه لري. پخوا به خلکو د سیندونو او ویالو اوبه څښلې، د ډېرو معدې به خرابې وې، خو اوس اوبه جوش کړه، لږ چای ور واچوه، هم خپله ستړیا پرې لیرې که، هم د مېلمه پرده وکه.

ډله ماشومان راغلل، له توتو جوړې ډکې کڅوړې پسې زنګېدلې. یو لس، یوولس کلن ماشوم نږدې راته کېناست، د کڅوړې پوښتنه مې ترې وکړه، لنډې راته وویل چې د مکتب کتابونه دي.

یو کتاب مې را واخیست، په لومړیو دوو مخونو کې یې حمد او نعت شریف لیکلي وو، درېیم او څلورم مخونه یې د آزادۍ په اړه ول... نورې پاڼې مې واړولې، ساده ژبه یې درلوده، څو مخه د وطن دوستۍ خبرو ډک کړي ول، بیا د افغانستان د دوو-دریو ولایاتو په اړه لنډ مالومات وو. وروسته د یوالي او اتحاد په باره کې یوه کیسه راغلي وه، بیا د پاکو اوبو د اهمیت په اړه یو ساده شعر و....

دا کتاب یواځې یو کال مخکې چاپ شوی و.

کڅوړه مې وکته، دوهمه سپپاره، دیني بنوونه، حساب... د خطاطۍ د مشق لږگینه دره. نی، رنگ... پکې پراته ول.

په زړه کې را تېره شوه:

__ ډېوډ جوړه بچو! څومره چې وخت تېرېږي، په هماغه اندازه به د دې خلکو غلطېدل گران کار وي.

ماښام سفارت ته راغلم. د سفیر ټنډه تروه وه، ویې ویل چې په جلال آباد کې یې هغه په زرگونه اخبارونه سوځولي دي چې له برېتانوي هنده کابل ته راتلل.

علت مې وپوښت. سفیر په تلیفون کې له محمود طرزي سره غږېدلی و، هغه ورته ویلي و چې په دې اخبارونو کې ډېر داسې مضامین راغلي دي چې زموږ په خلکو کې مذهبي نفاق خپروي او د افغانستان ملي حاکمیت او آزادۍ ته زیان لري.

سفیر د محمود طرزي له خولي را ته وويل چې له دي وروسته به د
ډيورنډ پر کرښه هغه اخبارونه او مجلې چان کېږي چې له برېتانوي هنده
دي وطن ته راځي.

کوټي ته لارم. سترې وم، خو ما بايد د ورځي را پور ليکلی وای. يواځي
زه نه وم، په کابل ښار کې دوو سوو کسانو وظيفي درلودې چې د هرې
طبقې نظريات مالوم او سفیر خبر کړي. په دوی کې انگرېزان کم ول،
زه او څلور نور هغه کسان چې ژبه يې زده وه او څېرې يې افغانانو ته
پاتې کېدلې. نور هغه افغانان، هندوان او سکان ول چې د مالوماتو په بدل
کې يې له سفارته پيسې اخيستي.

سترې ورځ، ارام خوب لري، تر سهاره ویده وم. جومه وه. ولمېدم،
افغاني جامې مې واغوستې، جگه شمله مې ودروله، د شور بازار تنگو
کوڅو ته ورغلم. دوکانونه له مختلفو اجناسو ډک ول، د لوبڼو يوه لوی
دوکان ته ودرېدم، د روسيې ساخت له پتوسونو، چایجوشونو... چاینکو
ډک وو. يوه ښکلې میناتورې شوي پيالې مې را واخيسته، روسی وه.
دوکاندار ته مې وويل:

__ لاهوري کاسې مې په کار دي.

دوکاندار وويل:

__ پخوا خو مو سترگې تړلې وې، فکر مو کاوه چې هر څه په لاهور او
ډهلي کې دي، خو پاچا دي خدای تر ډېره راته ژوندی لري، په تجارت
يې وپوهولو، له نورې دنيا سره يې بلد کړو، له سفيرانو سره يې
کېنولو... زما په څېر گڼ نور تجاران په کال کې دوه- درې ځله ايران،
ترکيې او روسيې ته ځي، هلته خريداري کوي، تر لاهوره په کمه بيه، ښه
جنس په لاس راځي.

پياله مې واخيسته، د غاليو خرڅولو کوڅې ته ور وگرځېدم، يو چاغ
ترکمن په بېره د لرگي چوکۍ راته سمه کړه. دوکان له رنگارنگ غاليو
ډک و. سړي څو غالی سره واړولي، يودم يې ناره کړه!

_اچه يې، کندوزي، بشيري، مور، خرسک... کومه قالينه غواړئ؟

غلی وم.

سړي د قالينو د رنگ، جوړښت او کيفيت په اړه اوږدې خبرې
وکړې....

ومي ويل:

_پر هاغه نورو قالينو مو ولې سپينه ټوټه هواره کړې ده؟!

سړي وخنډل، چوڅۍ سترگې يې لا پسې تنگې شوې، په خوند يې وويل:

_هغه به دې نه شي خوښې، خارج ته ځي.

حيران شوم.

سړي سپينه ټوټه ليري کړه. ويې ويل:

_مور (افغانان) سړي غالی خوبنوو، خو په دې غاليو کې نور رنگونه
هم راغلي دي، گلان او نخشه يې هم فرق کوي.

يوه وړه قالينچه مې راپورته کړه، د برېتانيې د ملکې عکس پکې اوبدل
شوی و.

سړي وويل:

__کال مخکې يې د غاليو ټول سوداگر وزارت ته ور وغوښتل، درې ورځې يې درس راکړ، پوه يې کړو چې اروپايان څه رنگ او کوم چاپ قالينې خوښوي. يوه جوپه غالی مو اروپا ته ولېږلې، بنې پيسې يې راته جوړې کړې، له مور سره د غالی اوبدونکو گډې هم مړې شوي. اوس مو په مزار، کندوز، اقچه، بغلان... کې نوي فرمايشونه ور کړي دي.

ولار شوم، ومې ويل:

__وبخښه! زحمت دي وايست، خو څه مې وانه وخیستل.

سړي وخنډل:

__که کوم دوکاندار خدا او حوصله ونه لري، دوکانداري دي نه کوي.

ومي ويل:

__دا خو چينايي متل دی.

__هو! مور کله کله وزارت ته ور غواړي، د تجارتي اجناسو د راکړې ورکړې او اخلاقو په باره کې راته غږېږي، دا خبره مې هم همالته زده کړې ده. که خدای کول، نو راتلونکی پسرلی ځيني تجاران ترکيې ته لېږي. وايي چې په تجارت کې به نوي څه زده کړی.

له سړي مې خدای پاماني واخيسته، لنډ را تاو شوم، تنگه کوڅه له قفسونو ډکه وه، د مختلفو مرغانو آوازونه تېره لگېدل. يوه دوکان ته ودرېدم، غولی له سويانو او کوترو ډک و، پورته د لرگي گن قفسونه را څرېدل. يوې مرغی ته مې وکتل، د ستوني سپينې پستي بڼکې به يې وپرسېدې، اخيستي هوا به يې په خواږه غږ بدله شوه.

بودا په بیره وویل:

__خوښه دې شوه، ارزانه ده؟!!

ومي ویل:

__نه.

یو دم یې بې غاښونو خوله خلاصه شوه، په خوند یې وویل:

__ها! خو سم ووايه چې کوتر باز یې!

تر لاس یې ونيولم، تنگ دوکان ته ننوتم، کوتر و ته یې اشاره وکړه ، ویې ویل:

__شیرازی، چپه پرې، ملاقي، بال سفېد، زردچه... کوم ډول کوترې غواړي؟!!

زما حواب ته ماتله نه شو، یوه سره کوتره یې ونيوله، ویې ویل:

__که د کوتر و له ملاقه خوند اخلي، نو تر دې کوترې مه تېرېره، په هوا کې په یوه سا اوه خله را اوړي. هو! خو که د نورو د کوتر و د نیولو شوقي یې بیا هاغه توره کوتره واخله، یو خوله سپله نه جلا کېږي، بل په هر حل الوتو خامخا یوه بله کوتره درته راوړي.

یوې وړې نجلۍ یو کوچینی پتنوس را وور . د بودا تنده تروه شوه، په خشکه (غوسه) یې وویل:

__ولي مکتب ته نه یې تللي؟!!

د نجلۍ خړې شونډې و خوځېدې:

__ ناروغه يم، تبه مې ده.

بودا پتوس وړ واخيست، نجلۍ بېرته له دوكانه ووتله.

ومي ويل:

__ څه دي ده؟!

بودا د لرگي په ډبره د سنيو دسترخوان هوار کړ، د کاسې له سره يې برغولۍ وښوياوه، په کور تو کې لنډه شوې ډوډۍ وه. ځنگ ته ايښې بدنۍ يې کړه کړه، پر خړه خاوره خړې اوبه تويې شوې. ماته يې وکتل، د ټنډې گونځې يې لا سره ننوتې وې. ويې ويل:

__ ډوډۍ خوري؟!

__ نه.

__ نورنا را پرېږده.

د دوکان له دروازي ځنگ ته شوم.

بودا د پاستې ژۍ وړ پرې کړه، په ډکه خوله يې وويل:

__ وبخښه، دې لمسۍ مې ماغزه را وخوړل، باني کوي، پرون هم مکتب ته نه وه تللي.

ومي ويل:

__ خو نه دي ځي!

بودا برگ راته وکتل:

_تا لکه چې د پاچا فرمان نه دی اورېدلی! مکتب یې پر نجونو او هلکانو جبري کړی.

ومي ويل:

_نو ته د پاچا له وېرې خپله لمسی مکتب ته لېږي.

بودا خپلې خړې گوتې وختلې، ويې ويل:

_د وېرې خبره نه ده، د پاچا نا فرماني گناه لري.

ومي ويل:

_خو دا نجوني لويېږي، حساب، هندسه او نور کوپري کتابونه به ووايي، تکرې به ليري کړي، په مکتب کې به نوې نخرې زده کړي....

د بودا تنده تروه شوه:

_ته څنگه افغان يې چې په خپل پاچا باور نه لري! هغه چا چې مور ته عزت را وبانسه، له کوپره يې خلاص کړو، وطن يې آزاد کړ، د هغه په اړه څنگه داسې چټيات وايي؟! وځه!

په بېره له دوکانه ووتم، د بودا له غوسې ډک غږ راپسې راغی:

_د پرنگي جاسوسه!

د سفارت لاره مي ونيوله. د پل خشتي جومات ته گڼ شمېر خلک ور روان ول. د ملا تېره غږ راته، د جومي د لمانځه په خطبه کې يې امان الله خان، د خدای د رحمت سيوری گانې.

درې ورځې له سفارته ونه وتم، ما بايد کلکتې ته مياشتنی راپور تيار کړی وای، سخته وه، د خپلو جاسوسانو په واسطه ځينې را ټول شوي مالومات مي په شفر کې ليکل.

ماخستن مي ليکلی را پور له سره کوت چې د شعبي دروازه له دېوال سره ولگېده، سفیر و، وارخطا بنکارېده، ويل يې چې ارگ ته يې ور غوښتي يو.

د سفیر وارخطايی ته حيران شوم، ارگ ته د سفیر تگ کومه نوې خبره نه وه. سفیرانو به په مياشت کې يو ځل له پاچا سره کتل او د متقابلو اړيکو د ټينگښت، تجارت، فرهنگ، اقتصاد.... په باره کې به يې خبرې ورسره کولې.

خو د سفیر بلې خبرې چرتي کړم. دا ملاقات د تشویش وړ راته بنکاره شو. پاچا همدا شپه او همدا ساعت ارگ ته ور غوښتي وو.

ځان مي تيار کړ، نيم ساعت وروسته، زه، سفیر او د سفارت يو بل هندو کارکوونکی په ارگ کې وو. مور يې يوې وړې کوټې ته بوتلو، يوه ځوان چای او څو رنگه وچه مېوه راته راوړه، بېرته د باندي ووت.

سفیر وويل:

__ که خبره خرابه وای، دومره يې نه نازولو.

سفیر ته مي وکتل، شني سترگې يې ځلېدلې.

ومي ويل:

_دومره مه خوشاله كيږه! افغانان په خپل کور کې دښمن ته په درنه سترگه گوري.

سفیر یو دم ودرېد، وره ته مي وکتل، پاچا و. پاچا ټولو ته لاس ورکړ، مخامخ راته کېناست.

امان الله خان مي له څو کلونو وروسته ليد، وزن يې يو څه ډېر شوی و، خو نور هماغسې تک سپين او ښکلی ښکارېده، يواځې غټې سترگې يې له غوسې ډکې وې.

امان الله خان وويل:

_ناوخته دی، وار له واره به د مطلب خبره راواخلم، ان مايک پېژنئ؟!

ټوخي واخيستم، له خولې مي چايو داره وکړه. پيالاه مي پر مېز کېښوده. بڅښنه مي وغوښته. ژر مي له جيبه سپين رومال را وايست، د خپلې کورتي د ټټر پر لنده شوي برخه مي تېر کړ. سفیر ته مي وکتل، په لاس کې نيولې پيالاه يې لړزېدله....

سفیر په وار خطايي وويل:

_نه!

_ابراهيم او عبدالله خان څنگه؟!

سفیر غولي ته کتل.

پاچا له خپل جبهه یو پاکټ را وایست، خلاص کاغذ یې د سفیر مخې ته پر مېز کېښود، ویې ویل:

__ له خپلې امضاء خو به نه یې پښیمانه؟!!

د سفیر سترګې ردې راختلې وې.

پاچا وویل:

__ دا درې کسان مو له اسنادو سره ونيول، ستا د سفارت کار کونکي دي، په کتغن کې یې ځینې کسان د نظام پر ضد بغاوت ته هڅول، منفي تبلیغ یې کاوه، د عطاالله په نوم یوه خان ته یې دوه ویشټ ټوپکه ورکړي ول....

پاچا ودرېد، سفیر ته یې وکتل، ورو یې ویل:

__ دوه اويا ساعته! يواځې دوه اويا ساعته وخت لري چې له افغانستانه ووځي!

بېرته سفارت ته راغلو، سفیر په غوسه و، خو چاره یې نه لیده، درېیمه غرمه یې تلګراف راته وکړ، لیکلې یې و چې پېښور ته په خیر را ورسېدم.

یوه اونۍ وروسته د چانسلر لیک راغی، امان الله خان ته یې لیکلې و چې الن مایک انګرېز دی، دی باید د برېتانیې د قوانینو له مخې محاکمه شي.

په دوهمه ورځ سفارت ته له ارګه لیک راغی، مجبور وم چې د لیک محتوا چانسلر ته تلګراف کړم. امان الله خان چانسلر په دروند نوم یاد کړی و، وروسته یې لیکلې و چې افغانستان یو خپلواک هېواد دی، خپل

قوانین لري، بناغلی الن مایک به د دي هېواد د قوانینو له مخي محاکمه شي... تاسو ته دپوره عدل او انصاف ډاډ درکوم.

یوه اوونۍ وروسته محکمه داپره شوه، الن مایک، ابراهیم او عبدالله خان یې په اعدام محکوم کړل. بل سهار د سفارت په انگر کې یو تور موټر ودرېد، څلورو افغان پو ځیانو یو تابوت را کښته کړ، ورغلم، د سفارت یوه کارکوونکي د تابوت تخته لیرې کړه، الن مایک د عیسویانو له دود او مذهب سره سم په یوه نوې توره دریشي کې پروت و، نېکتایي ور تړل شوي وه، د کورتي د ټټر له جېبه یې سور گلاب را وتلی و.

دي سړي ته مي څو واري ويلي وو چې په دي خلکو کې ورو_ ورو کار کوه، دومره تېز مه ځه، نه يې منله.

گرمي وه، تابوت مو په هماغه ورځ پېښور ته ولېږه.

مياشت وروسته بل سفير راغی، څلور هډوکي وچ کلک بوډا و، د مورک غوندي وړې سترگې يې درلودې. په لومړۍ ورځ يې د ټولو شعبو کاغذونه ور وغوښتل، د خدمتگار له خولي خبر شوم چې په څلرو پېښتو ساعتونو کې يې يواځې درې ساعته خوب کړی.

سهار ته جلسه ونيول شوه، د احتياطي تدابيرو په اړه وغږېدو، مور پوهېدو چې سفارت د پاچا د مخفي کسانو تر څارني لاندې دی. نوي سفير امر وکړ چې سفارت ته تر يو څه وخته زمونږ هيڅ افغان جاسوس نه شي راتلای.

مياشت ووت، د سفارت دروازي ته مخامخ په دواړو پښو گوډ پروت سوالگر، سبزي پلورونکی او په خاورو کې ناست سيک تاويز لیکونکی ورک شول.

د سفارت کارکوونکي خوشاله وو، ویل یې چې د پاچا شک و خوت، خپل جاسوسان یې ور ټول کړل، تر دې وروسته به سفارت تر څارني لاندې نه وي، خو د سفیر وړې سترگې ونه ځلېدې، ویې ویل چې د امان الله خان په اړه یې ډېره مطالعه کړې ده، پام کوی! پاچا ساده سړی نه دی!

د سفیر خبره سمه وه، یوه اوونۍ لا نه وه وتلې چې له ارگه رسمي مکتوب راغی، لیکلي یې و چې د سفارت کارکوونکي حق لري چې په آزاده توگه په بنار کې وگرځي، خو د نجونو د زده کړې په برخه کې د افغانانو د ذهنیت خرابول، زموږ په داخلي چارو کې ستاسو لاسوهنه ده....

سفیر په غوسه و. په هماغه ساعت جلسه ونيول شوه، د سفارت یوه صوفي کارکوونکي په ماته گوډه ژبه وویل چې دوی ورځې مخکې یوه سماوار ته ور غلم، ساده کلیوال ول، زما هرې خبرې ته یې سروڼه خوځول.... وخت مې غنیمت وگاڼه، د نجونو مکتب مې را واخیست، په کوپر او فحشا مې ختم کړ....

سفیر مېز په سوک وواهه، په غوسه یې وویل چې د ده له اجازې پرته هېڅوک له سفارته نه شي وتلای!

خو د سفیر په دې امر کې زه نه راتلم، زما مستقیم امر چانسلر و، له کلکتې به راته ویل کېدل چې څه کوه او څه مه کوه!

وخت ووت، خو احتیاط به مو تر کومه کاوه؟! کلکتې کلنی راپور غوښت، دا راپور په انگلستان کې ملکې ته هم رسېده. چاره نه وه، موږ باید له ځینو ولایتونو خپل افغان جاسوسان راغوښتي وای. سفیر نه قانع کېده، ویل یې چې سفارت ته د جاسوسانو راتگ، د توپ خولې ته د هغوی تړل دي... فکر مو وکړ، لاره مو ومونده، د عکسونو یوه لوی نندارتون له شکه ایستلو.

د افغانستان له خارجه وزارت سره وغړېدو، ويې منله، ويې ويل چې د نوري دنيا له پرمختگ سره د افغانانو بلدېدل زموږ په گټه دي.

وخت ووت، له پېښوره په سلگونه نوي او زاړه عكسونه را ورسېدل، ټول عكسونه د اروپا له پرمختگه غږېدل.

د سفارت د انگرې دېوالونه مو له مختلفو عكسونو ډك كړل. ارگ او ځينو دولتي ادارو ته مو بلنليكونه ور ولېږل، پر دوكانونو، نانوایانو، حمامونو... مو واړه، واړه كاغذونه ولگول، په دې كاغذونو كې ليكل شويو لنډو جملو عام افغانان، د عكسونو درې ورځني نندارتون ته را بلل.

په لومړۍ ورځ گڼه گڼه كومه وه، يواځې له ځينو وزارتونو يو شمېر دولتي مامورين راغلي ول، خو د دې خلكو په جلبولو كې مو ډېره گټه لیده، له هر يوه سره به مو خندل...

پوښتنو يې ستړي كړو، د سفارت كاركونكو بايد د عكسونو په اړه مالومات ورکړي وای. يواځې د زراعت له يوه مامور سره مې يو ساعت خبرې وکړې، ده به هر عكس ته درولم، د تراكتورونو، ترېشرونو، پر ونو، بوټو د دوا پاشۍ د ماشينونو... زراعتي كود... په باره كې به يې پوښتنې كولې ((بيه يې څو ده، څه كار كوي! زموږ دهقان او زراعت ته به څومره گټور وي؟! څنگه يې دې وطن ته راوړای شو؟!...)).

د تشناب په پلمه مې ځان ترې خلاص كړ، خو بل ځوان راته ودرېد، ده يوه عكس ته اشاره وكړه، ويې ويل چې ايا د چرگور و د ايستلو داسې كوم ماشين به نه وي چې له برق پرته كار وكړي!؟

د سفارت نورو کارمندانو ته مې وکتل، تر هر یوه به ډله را ټوله وه، د سفارت کارکوونکو به د عکسونو له مخې په نړۍ کې د نوي صنعت په اړه خبرې کولې....

حیران شوم، دلته لا څو کاله مخکې دا خبرې نه وې، د پخواني پاچا مامورینو به یواځې د ښه آس، ښه باغ، جنگي زرک، دوهم یا درېیم واده... په اړه خبرې کولې، خپل جیبونه به یې ډکول، خو اوس دې خلکوته نوي ځوان پاچا د وطن او پرمختګ مینه ور ښودلې وه.

په دوهمه ورځ د سفارت انګر له عامو خلکو ډک شو، دوی یواځې عکسونو ته کتل... یو هم نه ور وتو، نه ارزډل، له دوی سره وخت تېرولو ګټه نه راته کوله.

له پلان سره سم زموږ جاسوسان په درېیمه ورځ راغلل، د خلکو په ګڼه ګونه کې چا شک نه اخیست، مخکې بلد ول، یو- یو د سفارت تر تعمیر لاندې زېر زمینی ته کښته شول.

اوږده مېز ته اتلس کسه کېناستو، څلور موږ او پاتې افغانان ول. سفیر په پښتو او دري نه پوهېده، ترجمان یې درلود، خو پاتې دوو انګرېزانو مفهوم ورنه اخیست. سفیر لنډې خبرې وکړې، له مېلمنو یې مننه وکړه چې خطر یې ومانه او سفارت ته راغلل. وروسته یې له راغلو کسانو گزارش وغوښت.

لومړۍ یوه هراتي ملا غاړه صافه کړه، خبرې یې په بسم الله پیل کړې، ویې ویل چې افغانانو ته د ملا هره خبره د منلو وړ ده، (نه) نه پکې وایي، خو د امان الله خان په باره کې اور نه اخلي، هېڅ هم نه مني، وایي چې دیوه داسې غازي پر وړاندې به څنگه راپورته کېږي چې انګرېزان یې له وطنه وشړل....

بيا له كندهاره راغلي يوه له رنگه تور خان خبرې وكړې، ويې ويل چې له ډېرو خانانو او ملكانو سره يې ناستې درلودې، دا يې ورته ويلي چې تېر پاچا به خانانو او ملكانو ته تنخوا او ځيني نور امتيازات وركول، خو امان الله خان هر څه بند كړل... خانانو ته يې په سپكه وكتل، يو څه ژوندي شئ... خو گټه يې ونه كړه، يواځې دوه خانان يې يو څه بد بينه كړي دي، نورو ته تر خپلو شخصي گټو د پاچا گرانست او وطن مهم دى.

وروسته له غزني راغلى يو په ونه لور افغان پوځي ودرېد، ويې ويل چې په يوه كال كې يې ان د يوه عسکر نظر هم بدل نه شو كړاى، پوځ پاچا ته وفاداره دى، امان الله خان يې تنخوا ور ډېره كړه، په نس يې ماره ساتي، هېڅ صاحب منصب حق نه لري چې پر خپلو عسكرو دكور بېگار وكړي....

قاضي پورته شو، په ادارو كې يې د رشوت د مخنيوي په اړه خبرې وكړې، ويې ويل چې مجازات ډېر شوي دي، په تېره يوه مياشت كې يې يواځې په بدخشان كې څلور رشوت خواره قاضيان بنديان كړل.... خلك خوشاله دي، د پاچا پر ضد يوه وړه خبره نه مني....

بيا يوه پكتياوال يوه كيسه را واخيسته، ويې ويل چې پاچا خلكو ته د قناعت وركولو اجبه ژبه لري. څه موده مخكې له امان الله خان سره يو ځاى ته روان وو، مخكينى موټر خراب شو، نور موټرونه ودرېدل. دېسته وه، لمر تود لگېده. له نږدې كېرډيو سپين ږيري راغلل، كوچيان ول، پاچا ته يې كلکې غېږې وركړې، امان الله خان همالته په خاورو كې ورسره كېناست. كوچيانو ته يې وويل چې د مالونو د دواوو په اړه يې له جرمنيانو سره خبرې كړي دي، په لنډ وخت كې به دې وطن ته را ورسېږي، د مېزو، غواوو او پسونو تلفات به كم شي.... خو كوچيانو د پاچا له خبرو سره دلچسپي ونه بنوده....

يوه بوډا په خواره خوله وويل:

_صېب! اورېدلي مو دي چې کوچيانو ته مالمين را لېږي! که دا نجوني له سبقه ماف کی نو دين او دنيا به دي سمه وي.

پاچا يوي کوچی نجلۍ ته اشاره وکړه، نهه، لس کلنه وه، بېر وپښته يې نېغ ولاړ ول، کله چې به پر خُمکه پرتو خوشايو ته ټيټه شوه، د اورده خيړن کوچيانې کميس لمن به يې پورته ودرېده، د پښو لوڅې پونډۍ به يې بسکاره شوې. پرتوگ يې نه و.

پاچا وويل:

_هاغه نجلۍ څوک ده؟

يوه ډنگر کوچي وويل:

_صېب! زما لورکۍ ده!

_څه کوي؟!

_پچې او خوشايي ټولوي.

_مانا گټه درته کوي؟!

_هو صېب! که زموږ نجوني پچې جارو نه کړي، نو دېگدان سوړ بوله.

پاچا وويل:

_زه له شريعته وتلي کار نه کوم، همدې نجونو ته ټکری ور پر سروم، پرتوگ ور اغوندم، اودس او لمونځ ور زده کوم، نظافت ور بنيم، درس

ورباندي وایم، په ژوند یې پوهوم... اوس یې هم گټې ته ناست یاست،
خو غواړم چې ابرومندانه گټه درته راوړي. په مکتب کې څه بدې ده؟! هه!
هه! اوس به ټوله ورځ د پوه دېگدان پچي او خوشایي درته را ټول کړي،
خو که دا نجلۍ درس ووایي، ډاکټره یا معلمه شي، وطن به جوړ کړي، د
خوشایو پر ځای به تنخوا درته راوړي....

د پکتیاوال کیسه لا نه وه خلاصه چې د سفارت یو کارمند راغی، په
وارخطایي یې وویل چې له انگره ټولو خلکو منډه واخیسته.

زه او سفیر د باندي ووتو، میدان تش و، یواځې عکسونه باد رپول.
عمومي دروازي ته ورغلو، ډله خلک پر یو چا راټول ول. د سفارت د
ساتونکي پر څوکی ودرېدم. پاچا هسکه شمله درولي وه، په سپینه
کندهاری غاړه او توره سدری کې بنکلی بنکارېده.

سفیر ته مې ځای ورکړ، غړی یې اوږده کړه، ویې ویل:

__ دا سړی لېونی دی.

د خبرې په هدف یې پوه شوم، ومې ویل:

__ نه، لېونی نه دی، پر خپلو خلکو باور لري.

د سفیر شونډې و خوځېدې:

__ ان د بریتانیې غونډې په امن ملک کې لا زموږ ملکه هم له گارد او
امنیتي چارو پرته د باندي نه شي را وتی، خو

په خبره کې یې ور ولوېدم:

__ خو دلته، همدا ملت، د خپل پاچا ساتونکی دی.

سفیر په حیرانی پاچا ته کتل ...

ومي ويل:

_ دا يې لومړی ځل نه دی، پاچا کله کله بنار ته راوځي، جوماتونو ته ورځي، له خلکو سره گوري، په عادي سماوارونو کې چای څښي....

يوه شپبه ودرېدو، بېرته زېر زميني ته کښته شوو. د پاتې جاسوسانو په خبرو کې هم امېد نه و.

مازديگر مې د طلوع افغان له اخباره مهم ټکي را وايستل، سفیر ته مې ور وړل. ده د امان الله خان د نظامنامې انگرېزي ژباړه لوسته. دې نظامنامې دوه اويا مادې درلودې، دا مادې د جلال آباد د لويې جرگې ټولو اته سوه دوه اويا برخه والو منلي وې.

سفیر اشاره راته وکړه، کېناستم، عينکې يې ليرې کړې، ويې ويل:

_ امان الله خان د افغانستان په څو زره کلن تاريخ کې په لومړي ځل اساسي قانون (نظام نامه) جوړ کړ، ما د ډېرو اروپايي هېوادونو اساسي قوانين لوستي دي، خو دې سړي چې خپلو خلکو ته څومره انساني او بشري حق ور کړی دی، په ډېرو قوانينو کې مې نه دي ليدلي.

سفیر غلی شو، عينکې يې بېرته پر سترگو کړې، نظامنامې ته يې وکتل، ويې ويل:

_ په دې نظامنامه کې راغلي چې ټول افغانان برابر حقوق لري، مريټوب منع دی، مطبوعات آزاد دي، هر چا ته بايد د کار او کسب د زده کړې زمينه برابره شي، بېگار ختم دی....

ما نظام نامه لوستې وه، د سفير خبرې اوږدې، تکراري او سترې
کوونکې وې، خو د نزاکت له مخې مې څه نه ويل.

سفير اوږدې خبرې وکړې، بيا يې ماته وکتل، ويې ويل:

دا سړی له خپلو خلکو سره څومره په اخلاص چلېږي، ته راته ووايه!
کوم پاچا به په خپله، له کوم زوره پرته خپل واک محدود کړي؟! خو امان
الله خان دا کار وکړ، ډېر واک يې خپلې کابينې او نورو مامورينو ته
ورکړ....

نيم ساعت وروسته خپلې کونډې ته لارم، د پاچا وروستي فرمانونه مې را
واخيستل، تر دې دمه به هندوانو پر خپلو پگړيو ژېړه پته ترله چې په
اسانۍ وپېژندل شي، خو د پاچا په فرمان کې دا کار اقلیتونو ته سپکاوی
ياد شوی و، ويلې يې و چې هندوان او سيکان هم افغانان دي او له دې
وروسته له هغو ټولو حقوقو برخمن دي چې نور افغانان يې لري.

په دې فرمان کې دا هم راغلي وو چې له دې وروسته د هندوانو او
سيکانو اولادونه په عمومي مکتبونو کې درس ويلی شي....
په دوهم فرمان کې ټولو اقلیتونو ته د مذهبي ازادۍ د ورکړې يادونه شوې
وه، ليکلي و چې هر څوک خپل مذهبي مراسم په ازاده توگه تر سره
کولای شي....

نور فرمانونه مې ولوستل، د فردي ازادې، تعليم، نظم، پرمختگ او نورو
اصلاحاتو په اړه ول.... دا وطن يې له خوارې ورځې ايست.

اوږد وغزېدم، ډېر فکر مې وواهه، د پاچا او د دې وطن د تخريب لاره
مې ونه مونده.

سوزان تر دې حایه د خپل غور نیکه یادښتونه ولوستل، گری ته یې وکتل، د شپې لس بجې وې، خو ورور، پلار او مور یې لا د کشتۍ په لوی سالون کې موزیک ته ناست ول، د گروپ سویچ ته یې لاس ور وغځاوه، تیاره شوه، سترگې یې پټې کړې.

* * *

سوزان خپل ورور ته وکتل، تام د وحشي هوسی بچي ته نږدې ولاړ و. ور غله، د هوسی بچی وترهېد، منډه یې واخیسته، د تام تندې تریو شو. په خشکه یې وویل:

__ودې وپراوه.

سوزان وویل:

__وبخښه، خو هوسی بیسکیت نه پېژني.

تام په ورغوي کې نیولی بیسکیت بېرته په پاکت کې واچاوه.

سوزان خپل پلار ته وکتل، په یوه نیکر کې پروت و، خائته یې لمر ورکاوه.

سوزان بېرته خیمې ته ننوته، د خپلې مور له سره یې پرستن لیرې کړه، ویې ویل:

__خوب خو په کور کې هم کېده.

لارا کېناسته، سترگې یې وموښلې.

سوزان د خپل غور نيکه کتابچه ور واخيسته، د باندي ووته. د اوبو پر ژۍ پر يوه هواره ډبره کښاسته، پورته يې وکتل، په غرونو کې سپره خای نه بنکارېده، ټول له ونو ډک ول. اوبو ته يې وکتل، په وړه کيشتۍ کې سپور بوډا له چنگکه ماهی خلاصاوه.

سوزان کتابچه ور واخيسته، باد نرم و، لمر پوست لگېده. سوزان په کتابچه کې په نښه شوې پاڼه پرانيسته. ډېويډ جونز ليکلي و:

__ ۱۹۲۴ م کال، د اپرېل دوهمه __ برېتانيوي هند __ پېښور.

تېرې څو مياشتې مې په مدراس، لاهور او پېښور کې تېرې کړې، سترې ورځې وې، حالات له کنټروله وتلي بنکارېدل، د برېتانيوي هند په ډېرو برخو کې د انگرېزانو پر ضد خلک را پورته شول، دوی له امان الله خانه د آزادي الهام اخيستی و، زرگونه هندوان، سيکان او مسلمانان مو ووژل، خو نه کرارېدل. حملي يې لا تودې وې. اړ شوو، له چانس سره مو په ورځو ورځو خبرې وکړې، هره ممکنه لاره مو وسنجوله، خو د افغانستان د خپلواکۍ او چټک پرمختګ څېره مو نه شوای تته کولای.

اخير له برېتانيې څو کسه راغلل، ويل يې چې په برېتانيوي هند کې د ځينو مسلمانانو ژوند نور هم پسي تريخ کړی. دا خبره حيرانو کې وه، خو د راغليو کسانو خبرو له خطر سره سره قناعت راکړ.

د دې نخشي عملي کولو احتياط غوښت، مور بايد حالات دومره هم نه وای خراب کړي چې برېتانيوي هند ته يې تر گټې تاوان ډېر وای.

له پلان سره سم مو په ځينو مسلمان مېشتو سيمو کې کليساوې جوړې کړې، په ځايي اوسېدونکو بده ولگېده، ويل يې چې دلته خو عيسويان نه اوسي... نو.... مظاهري را ووتې، جوړو شويو کليساووته يې اور ور واچاوه.

دا خبرې مو د برېتانياوي هند په اخبارونو کې لا وپرسولې. د هجرت له پاره تبليغ ته زمينه برابره شوه. زموږ صوفيانو جاسوسانو په هر جومات کې تقريرونه شروع کړل، ويل به يې انگرېز عيسويت خپروي، ښه لاره يې هجرت ده... خو د جهاد نوم به يې نه اخيست.

په دې مو بسنه ونه کړه، په هندوانو او سيکانو کې مو خاص کسان وگومارل، دوی پر هغو مسلمانانو ژوند تريخ کړ چې په سيمه کې اقليت ول.

هجرت! خو کوم ځای ته هجرت؟! مالومه وه، خلک د ايران په شيعه حکومت بې باوره ول. لنډ او د ډاډ وړ ځای افغانستان و.

تبليغ دومره تود و چې هره ورځ به په زرگونه کسان د ډيورنډ تر کرښې اوښتل. په دې کې زموږ خپل خلک هم وو، دوی ته وظيفه ور سپارل شوي وه چې تر خپله وسه افغانستان ته د نويو ورغليو مهاجرينو اوځايي اوسيدونکو تر منځ اختلافات را وپاروي.

په دوو مياشتو کې زرگونه کورنۍ افغانستان ته لاړې، د مهاجرينو ډېر فشار پر کابل او نورو لويو ښارونو راته، دې کسانو خواږه، جامې او سرپناه غوښته... زموږ د پلان له مخې بايد دا مهاجرين بېرته برېتانياوي هند ته راغلي وای، دلته يې په افغانستان کې د سخت ژوند او له زرگونو ورغليو مسلمانو مهاجرو کورنيو سره د حکومت د نه همکاري کيسې کړې وای، په برېتانياوي هند کې يې د امان الله خان پر ځلانده تصوير خاورې ور پاشلې وای... او د آزادۍ احساس مړ شوای وای، خونتيجه يې زموږ د تمې خلاف وخته، د امان الله خان د فرمان له مخې نويو ورغليو مهاجرينو ته د کورونو د جوړولو له پاره ځمکې ورکړل شوي او ځايي اوسېدونکو خپله گوله ورسره شريکه کړه.

برېتانياوي هند ته بېرته يواځې هغه کورنۍ راغلي چې د ستوري لپړل شوي وي. دا کورنۍ مو د ټول هند په مسلمان مېشتو سيمو کې وپېشلي، دوی به د امان الله خان پر ضد تبليغ کاوه، ويل به يې چې امان الله خان عياش پاچا دی، جوماتونو ته يې قلفونه ور اچولي دي، د کوپر قانون چلوي... ده خپل خلک په گېډو نه وو ماړه کړي، نو مور ته به يې څه خیر را رسېده....

خو دې تبليغ تر ډېره کار ونه کړ، له افغانستانه نوې خبرې راتلې، له مهاجرينو سره د پاچا او رايټ د نېک سلوک خبرې زموږ له کنټروله ووتې. چانسلر امر وکړ چې افغانستان ته تلونکي کورنۍ را وگرځوي. وېره يې پر ځای وه، له ورغلو مهاجرينو سره د پاچا او افغانانو نېک سلوک موږ ته تاوان رارساوه.

پلان ناکام شو، زه بېرته کابل ته لاړم. په لنډه موده کې نور تغيرات هم راغلي ول. لويې ليسي او مسلکي مکتبونه جوړ شوي وو، ترکي، هندي او جرمني استادانو به زده کړې ور کولې. تر دې دمه په ټول افغانستان کې درې سوه دوه ويشت مکتبونه جوړ شوي وو.

بازار له افغاني توليداتو ډک و. افغانستان په خپله د غوړيو، صابون، قندو، بورې، عطرو، سيمينټو، ټوپکو، باروتو جوړولو... او د اوسپني ويلي کولو کارخاني درلودې.

د معدنونو پر استخراج او په بناوونو کې د اوبو رسولو پر عصري سيستم چټک کار روان و...

اخبارونه مي ولوستل، افغانستان خپله راډيو درلوده، په کندهار او جلال اباد کې د برېښنا د توليد لويې او وړې خونې پرانيستل شوي وې. فرانسوي او جرمني شرکتونو د دې هېواد له شماله تر جنوبه پورې د رېل د پټلۍ د ليکې د جوړېدو پر پلان کار کاوه، ولايتونه له مرکز سره د

تلگراف او تلیفون په واسطه تړل شوي وو، په کابل کې جوړ شوي مرکزې بانک لومړني بانک نوټونه را وایستل. د دې هېواد په لویو ښارونو کې د ملکي هوایي ډگرونو د جوړېدو کار په چټکۍ روان و....

تر دې دمه افغانستان دوولس ملکي طیارې درلودې چې پیلوټان یې جرمنیان ول، خو پاچا پنځه ویشت کسان د پیلوټۍ د زده کړې له پاره مسکو ته لېږلي وو.

هر زون خپل اخبارونه درلودل، دا اخبارونه د وطن دوستۍ، اتحاد، او د نویو پرمختگونو له خبرو ډک ول... د پاچا په امر په لویو ښارونو کې لویې کتابخانې جوړې شوې وې، خلکو به د مطالعې له پاره کتابونه امانت ترې وړل...

د مالیاتو قانون جوړ شو، د مالیاتو ټکټونه چاپ شول، چا چې به مالیات ورکول، په مقابل کې به یې د مالیاتو له ماموره ټکټ اخیست، په دې توګه تر ډېره د رشوت مخه نیول کېده.

پاچا د خپل هېواد له آبادۍ سره لېونۍ مینه درلوده. له کاره یې خوند اخیست. ده د خپلو کارونو د تنظیم له پاره منظم پلان درلود.

شنبې یې د تجارت، مالیې او معارف کارونو ته ځانګړې کړې وه. یکشنبې یې له تجارانو، سفیرانو، او بهرنیو دیپلوماتانو سره کتل. دوشنبه یې د وزیرانو په مجلس کې برخه اخیسته، سې شنبې یې له وزارتونو را غوښتل شوي راپورونه لوستل. چهار شنبه یې له خلکو سره کتل او پنجشنبه یې هم د کرنې، عدلیې، امنیت... ستونزې څېړلې.

دې بوخت سړي به ان د جومي په ورځ هم د ملامامانو، قومي مشرانو او سپین ریزو مشکلات اورېدل....

فکر په مخه کړم، سپرې شونډې او تش ماغزه ژر غلامې ته ټټر وهي،
خو دې سړي چټک کار کاوه. خپل خلک يې له خواري او بي تعليمي
ورځي را ايستل.

په دې تشو ماغزو کې د الفبا د يوه ټکي اضافه کېدل هم برېتانيې ته
خطرناک و.

په کابل کې مې د اوسېدو مياشت نه وه پوره چې تلگراف راغی، چانس لر
په بېره پېښور ته ور غوښتی وم. دوهمه ورځ مې پېښور ته ورسوله.
چانس لر مې وليد، حيران شوم، له سلام او کلام پرته يې په خوند وويل:

__ ډېوډ جونزه! له دې وروسته به رېرې ته چاره نه ور وړي!

سوزان يودم چيغه کړه. په بېره ودرېده، په گريوان کې يې گوتې ننه
ايستي، پر وښو وړه څرمبنکې ولوېده. تام ته يې وکتل، خندل يې...
سوزان منډه پسې واخيسته، خو تام گړندی و، سوزان ودرېده. په سترې
ساه يې وويل:

__ احمقه! دا نو ټوکه وه!

بېرته خپل ځای ته راغله. سپين تندي يې نرۍ گونځې پيدا کړې:

__ اه! نه!

ټيټه شوه، کتابچه يې داوبو له ژۍ ور پورته کړه، د سر څو لنډې
پانې يې سره سرينس وې. کتابچه يې لمر ته کېښوده، خپل پلار ته يې
وکتل، پر سيخونو پېيلو غوښو ته يې پکې واهه. کشتۍ ته ور غله، ټپله يې
کړه، د جهيل د اوبو سره څپه يې زنگنو ته ور پورته شوه.

د مور غږ يې واورېد:

__پام کوه!

سوزان په کشتی کې کښاسته، د دواړو غاړو پاروگان یې ووهل، خو لنډه را وگرځېده، کتابچه یې ور واخیسته، بېرته کښتۍ ته ورغله، شېبه وروسته د جهیل په څنډه کې ولاړ کب نیونکي کوچیني ښکارېدل.

سوزان پاروگان پرېښودل، کښتۍ تر یوه ځایه کراره تله، وروسته ودرېده. سوزان ستوني ستغ پرېوته، کتابچه یې مخ ته ونيوله، پرسترگو یې سیوری راغی. سرې شونډې یې وڅوځېدې:

۱۹۲۵ م کال __ د اپرېل دیارلسمه __ د لویې پکتیا غرونه:

__اه! د زېږې له خارښته ستړی یم، ډېره اوږده شوې ده، یوه لوښت، یا تر دې ډېره، نه پوهېږم! خو کله چې کښته گورم، د زېږې وپښته مې سترگو ته درېږي. خرابېلې زېږه نه ښکارېده، خواوس سپین ډکې له ورايه پکې وینم.

لمر دی، غرونه شنه لمبه کوي، تر سره په شنو ونو کې پټ دي. دلته دوي ورځې مخکې را ورسېدو، ابادي نه شته، تر اوسه مو یواځې د مرغانو آوازونه اورېدلي دي. دا ځای قدم شاه خوښ کړ، خوښ نه، له پخوا یې دلته راتگ په نېټ کې و. یوې لویې او ارتي سمځي ته یې راوستم، پای یې نه مالومېږي، سوړ بوی پکې پروت دی.

قدم شاه سهار اته بجې له دوو کچرو سره ووت، دوه ساعته تېر شول، تر اوسه یې درک نه شته.

ما په دې دوو ساعتونو کې غزول شوی سیم له سره وکوت. مازې یو ځای ښکارېده، سل متره سیم په خاورو او ډبرو کې پټ و. بیا مې چلتار پر سر کړ، په آینه کې مې وکتل، سوچه عرب وم.

اه! په پېښور کې د تېرو څو مياشتو مهم ټکي هم په ليکلو ارزې.

اتيا کسان وو، دوي مياشتې مو په زېر زمينيو کې تېرې کړې، هر څه همالته ول. په دهليز، اشپز خانه، کوټو، تشابونو ... کې ژېر گروپان بل ول. دوي مياشتې، پوره دوي مياشتې مو يواځې خبرې واورېدې. خو سترې خبرې نه وې، په دې موده کې مې ډېر څه زده کړل.

مور ته به انگرېز، عرب، هندي او افغان استادان راتلل. د افغانستان د مختلفو قومونو، دود، کولتور او عقيدو په باره کې به راته غږېدل، د جاسوسۍ نوي، عصري وسايل به يې راته راوړل... د هرې وسيلې تشریح او اهميت ډېرې خبرې غوښتې.

دوي مياشتې وروسته يې نومونه راباندې کېښودل، مختلف نومونه. مارگير اغا، غيبگو، پير کرم شاه، د مدينې خواجه... د هر يوه په نوم کې د پير، اغا، خواجه، خليفه، حضرت، ... ټکي مهم ول. ماته يې د بغدادې پير نوم انتخاب کړ.

يوه ژبه حتمي وه، دا اتيا کسان بايد په پښتو يا فارسي، يوي ژبې پوهېدئ، بس! له دوو کسانو پرته يوه هم د ژبې ستونزه نه درلوده. لومړی يو په ونه لور تک سپين انگرېز و، هغه ته يې د پير گونگه لقب وټاکه، بله چاره نه وه، ژبه يې نه وه زده، گونگي يې کړ، ده بايد يواځې لاسونه خوځولای، نور کار يې افغان ملگري ته پرېښود، هغه به د پير گونگه له حرکاتو اخيستي مانا خلکو ته ويله.

دوهم يو هندو صوفي و چې له هندي پرته په بله ژبه نه پوهېده. ده ته يې د ديو بندي پير لقب ورکړ.

بيا يې اتيا كسان سره ووبشلو، څلوېښت دوه نفرې گروپونه يې جوړ كړل، له اته دېرشو انگرېزانو، عربو او هنديانو سره يې يو_يو داسې كس ملگري كړ چې په سيمه كې بلد ول.

وروسته د څېرو له مخې تقسيمات شروع شول. دېر انگرېزان د افغانستان هغو سيمو ته وټاكل شول چې اوسيدونكې يې له رنگه سره ول. خو هندوانو او عربو دا مشكل نه درلود، دوى هرې سيمې ته جوړېدل.

ما هم كومه ستونزه نه درلوده، انگرېز وم، خو رنگ مې كوم مشكل نه جوړاوه. ما او لارنس ته، چې اوس يې پير كرم شاه باله وويل شول چې تاسو به دپورنډ كرنې ته نږدې په دوو مختلفو سيمو كې فعاليت كوئ.

قدم شاه يې ملگري راته وټاكه. قدم شاه له ونې ټيټ دى، تر لويشتي اوږده رېږه لري، په چالاكۍ كې يې وړې ده.

په دې څلوېښتو گروپونو كې لومړى د افغانستان شمالي برخو ته انتخاب شوي كسان ولېږل شول. نورو كومه ستونزه نه درلوده، يواځې تر كرنې په غرنيو پټو لارو واوښتل، وروسته يې له عامو موټرونو او سركونو استفاده كولاى شوای. خو د افغانستان شمال ته د انگرېزانو تگ يو څه سخت و.

دوى لومړى د چترال له لارې بدخشان ته لاړل، بيا يې له هغه ځايه نورو سيمو ته مخه كړه. خو ما او زما ملگري كومه ستونزه نه درلوده، دوي كچري مو واخيستي، لومړى مو لويو خلطو ته د جاسوسۍ وسايل، توپانچه، دوربين، مختلفې دواوې... او خوراكي مواد ور واچول، بيا مو ديني كتابونه ور باندي كېښودل، سپينو پگريو، اوږدو ريرو، چونډارو گردو لمنو او د كچرو پر سر ښكاره اېښودل شوو ديني كتابونو له شكه ايستلو.

ان د وزيرو په يوه جومات کې مې لا د پټې خولې جمه هم ورکړه.

کرار تلو، دوی شپې مو ستورو ته تېرې کړې، درېيم ماښام مو يوه کلي ته ور وور، ضرورت نه و چې ځانونه معرفي کړو، خلکو په خپله عالمان بللو، ويل يې چې د هندوستان ديني مدرسوته تللي عالمان بېرته خپلو کورونو ته روان دي.

ماخستن يې غوره بنوروا راته راوړه، سهار مو د شيدو له چايو سره تازه کوچ وخورل.

ټوله ورځ مو مزل وکړ، پاتې شپه مو په غره کې تېره کړه، بل ماښام همدې غار ته را ورسېدو.

بل ځای نه شوای تلای، قدم شاه دا غار پخوا هم ليدلی و، د دوو مياشتو زده کړې په وخت کې يې انگرېز استادانو ته قناعت ور کړی و چې دا ځای د فعاليت د پيل له پاره ښه دی.

ستري وو، شپه مو په خوب تېره کړه، خو سهار مو لومړی خوراکی مواد، دوا... او د جاسوسی وسايل د غار تيارې برخې ته يووړل، بيا مو سل متره سيم تر خاورو لاندې کړ، د سيم په دواړو خواوو پورې يوه يوه کوچينې دستگاه تړل شوې وه. يوه دستگاه مو په غار کې د اېښودل شويو کتابونو شاته پرېښوده، بله مو لاندې چينې ته نږدې د لويو ډبرو په مينځ کې پټه کړه.

اه! قدم شاه را روان دی، بايد ورشم چې څه يې کړي دي.

سوزان بله پاڼه واوروله.

بل يادښت دوي اونۍ وروسته ليکل شوی و:

__ قدم شاه خوشاله و، ويل يې چې په غره کې يې د لېوانو انگولا اورېدلې وه، ليرې خوشې کړې کچرې به بيا ونه وينې.

په لومړۍ ورځ مو څوک ونه ليدل، خو دوهم سهار مو د زنگولې آواز واورېد، قدم شاه په منډه دباندې ووت، له سیرلي سره راغی، دتک تور سیرلي سپینه ټنډه بنکلي بنکارېدل. قدم شاه د سیرلي کباب ته خوشاله و، خو ما ورته وويل چې حوصله وکه، دا کوچینی سپرلی به لوی پسونه درته راولي.

زنگوله مې ترې خلاصه کړه، تار مې ور پورې وتاړه، د سمخې په تياره برخه کې مې پورته را وځړوله. د تار بله څوکه مې تر کتابونو راوړه. دې تار دخاورو رنگ درلود، تر وپښته نری و، له ځمکې سره نه بنکارېده.

قدم شاه ته مې وکتل، سترگې يې رډې راختلې وې... ومې ويل:

__ د سیرلي خوله ور وتړه، ليرې يې پټه که.

سیرلي نارې کړې، قدم شاه خولې ته جورابه ور واغوسته. تر بنکرو يې ونيو، د باندې ووت.

بڼه شپبه تېره شوه، بېرته راغی، خو کېناستلو ته مې پرې نه بنود، ورته ومې ويل چې له چينې سره کېنه.

شني غټې پېيلې مری مې غاړې ته واچولې، دستگاه مې روښانه کړه، پوره يو پاو وخت مې غوړونه څک نيولي وو، خو د مرغانو له نړيو نارو پرته مې بل څه وانه ورېدل. يودم د دستگاه له واړه لاوډسپيکره د ډبرو د رغرېدو غږ را ووت. بيا مې يو نری وار خطا آواز واورېد:

__ ته څوک يې؟! دلته څه کوي!؟

د دستگاه غږ مې تر پايه پورې تېز کړ.

د قدم شاه نارو مې واورېده:

__ د خدای بنده.

بيا له لاوډ سپيکره د قدم شاه يوه لېونۍ، بې مانا چيغه را ووته.

__ لولو لولو لولو لا....

لاوډ سپيکر ته مې غوږ وړ نږدې کړ. نري وارخطا غږ وويل:

__ سيرلی مې ورک دی. تانه دی ليدلی!؟

قدم شاه د اوښ غوندي و غرمېد، بيا يې وويل:

__ پورته وړ و خپزه! بغدادی پير ته پتي مالومي دي.

چوپه چوپتيا شوه، له لاوډ سپيکره يواځې د مرغانو غږ را ووت. دستگاه مې بنده کړه. دغار خولې ته مې وکتل، لومړی يوه خړه خيړنه خولې را پورته شوه، بيا مې د يوه نهه_ لس کلن ماشوم چاودی سپېره مخ وليد.

ماشوم د غار په خوله کې ودرېد، وارخطا بنکارېده.

مخې ته د پرانيستي کتاب پاڼې مې سره وروستې. ومې خندل:

__ رآه، رآه! دنيايي کارونو ته زړه مه خوره! تور سپرلی به خدای پيدا کړي!

د ماشوم سترگي رډې راوختې. په خواره خوله يې وويل:

__ته له کومه پوه شوي چې زما سیرلی ورک دی، هغه هم تور سپرلی؟!!

ومي خندل:

__که بغدادی پير په غیبو نه پوهېدای، نو نوم به يې بغدادی پير نه و.

ماشوم را نږدې شو، خو چاودې لاسونه يې لا لږ زېدل.

ومي ويل:

__راځه بچیه! دلته نږدې راته کښه.

ماشوم په خاورو کې پلټی ووهله.

سترگي مي پټې کړې، هېڅ مي هم نه ويل، خو شونډې مي خوځولې... بيا
مي هماغسې په پټو سترگو څو ځله يوه خبره تکرار کړه:

__تور سپرلی، سپين يې تندي، تور سپرلی سپين يې تندي، تور... .

يودم مي ماشوم ته وکتل، سترگي يې رډې راختلې وې. د کتاب د اېښودلو
په پلمه مي دستگاه روښانه کړه، بېرته مي سترگي پټې کړې، ومي ويل

__تور سپرلیه وينم دي، وينم دي! بېځايه زورونه مه ووه. له دې دوو تپرو
دې يواځې بغدادی پير را ايستلی شي.

غلی شوم، بيا مي څو نامفهومه توري تر خولې را ووتل، وروسته مي په
تپت غږ وويل:

__راشه! راشه، بغدادی پير دې غواړي. افرين، افرين... .

یو دم می تندى تریو کر:

نه! لاره مه کروه!

ومي خندل:

افرین، همدا نری لاره را واخله.

ماشوم ته می وکتل، سترگی یی له حیرانی دکي وی، ومي خندل:

مخ دی سم ونیسه، سیرلی پیدا شو، بس، د چینی چپ لاس ته، دوه ،
دری سوه گامه لیری په دوو تیروکي بند و.

ماشوم په بیره ودرېد. تر لمنی می ونیو، ومي خندل:

کېنه! زحمت مه باسه! تیری می لیری کری، بغدادی پیر دومره
کرامات لری چې سیرلی په خپلو پینو دلته راولی.

وخت ووت، چیغه می کره!

راشه نو، مه ناوخته کوه!

ماشوم ته می وکتل، وپری اخیستی و. ورته ومي ویل چې سترگی پتی
که.

غری می اوږده کره، قدم شاه په احتیاط پورته را وخوت، سیرلی یی د
غار په خوله کی پرېښود. خپله بېرته لاندې کښته شو. سیرلی ماشوم ته
ورغی، دهغه پر غوږ یی خپلی تودی شونډی ولگولی. ماشوم په
بیره ور وکتل، چیغه یی کره، یوی خوا ته ږنگ شو.

ور غلم، بېسده ماشوم مي له خاورو را پورته كړ، دستگاه ته مي خوله ور
تپته كړه، له قدم شاه مي دچيني سړي اوبه را وغوښتي. د ماشوم غاړې ته
مي لاس ور وور، غاړه يې توده وه، نري رگ پورته پورته غورخېده...

د قدم شاه غږ مي واورېد:

__دومره كراماتو ته هم ضرورت نه و چې سيرلي په خپلو پښو راولي.

قدم شاه مي بېرته لاندې وليږه. د ماشوم پر مخ مي سړي اوبه واچولې.
سترگې يې رنې كړې. د سيرلي په ليدو يې رنگ بېرته خای ته راغی.
ولاړ شو، سيرلي يې تر بنكر ونيو، تر يو څه خايه زانگې وانگې
ته، وروسته يې پښې پر ځمكه سمې لگېدې.

قدم شا راغی، ومي ويل:

__څه فكر كوي! كوچيان به راشي!؟

په خندا يې راته وويل چې دومره كرامات بي څه نه دي، راځي! راځي،
ضرور راځي.

خبره يې سمه وه، ماسپينين مي مخ ته د چيني سړي اوبه ور اچولې چې
په ونو كې مي درې كسان وليدل. په بېرته پورته وختم، قدم شاه د چايو
پياله خولي ته نيولې وه. ورته ومي ويل چې كوچيان دي، ژر يې مه را
پرېږده، دستگاه ته نږدې يې په خبرو راوله.

پيالي او غرمي پاتې لوبښې مي را واخيستل، د غار تيارې برخې ته لاړم.
پاكي، سپيني جامې مي واغوستې. بېرته خپل خای ته راغلم، چلتار مي پر
سر كړ، دستگاه مي روښانه كړه.

له لاوډ سپيکره د کوچيانو له غوسې ډکې نارې راتلې. ويل يې چې تګان
ياست، پر ماشوم مو څه کړي؟! زبون يې وهل شوی و.... بيا مي د ماشوم
نرۍ غږ واورېد، قسمونه يې خوړل... ويل يې بابکه! په کوران که
دورواغ درته وایم! سيرلی په خپلو پښو راغی.

خبره نوره هم جنجالي شوه، کوچيان پورته راختل، خو قدم شاه زاری
ورته کولې... ويل يې چې لنډ وخت صبر وکړی، بغدادی پير لمونځ
کوي.

په بېره مي د پوزيو جاينماز هوار کړ.

له لاوډسپيکره ډډ کوچيانی غږ را ووت:

__اي تګانو، له کومه راغلي ياست!?

قدم شاه په خواره خوله وويل:

__د خدای روی ومني! ما په هر نوم یاد کړی، خو قربان يې شم!
بغدادی پير ته څه مه وایاست، لوگی به مو کړي.

له لاوډ سپيکره د شارتي غوندي غږ را وووت، د کوچيانو خدا وه.

قدم شاه وويل:

__که زما منی، د چيني په دې پاکو اوبو اودسونه وکړی، خدای یاد کړی، تر
هغو به پير صاحب هم خپل عبادت خلاص کړي.

يو ډډ کوچيانی غږ راغی:

_حاجي ناتيڪه! دي ٽگ خدايڪه بده خبره ڪري وي. راحي! له دي ٽگانو سره به وروسته جورپرو.

تر ڊبره مي يواهي د اوبو چرپا اورپده. بيا هغه هم غلي شوه، بنه سات ووت. وروسته د يوه کوچي غز راغي:

_ميرگليه! لڙ در وڅڪپره.

دوهم کوچي وويل:

_خپل ڏادر ولي نه هواروي!

_ساده ڪپره مه! دا نوي ڏادر به څنگه سپرو خاورو ته ورڪوم!

تر ڊبره چوپه چوپتيا وه. بيا مي يو غز واورپد:

_ياره حاجي ناتيڪه! لانت په شيطان! لمانحه ته يي پري نه بنودم، په لسو رڪاتونو ڪي مي خپله ناروغه اوبنه سترگو ته ولاړه وه.

حاجي ناتيڪه په خوابدي غز وويل:

_ته د اوبني غم نيولاي يي! خوزه خپلي شامتوري لورڪي ته پڪر وري يم، غونڊل چيچلي!

قدم شاه په خبره ڪي ور ولوپد:

_بغداددي پير ته وواياست، د مارانو او غونڊلانو دم پري وچ دي.

د ميرگل له غوسي ڊڪ غز مي واورپد:

_حاجي ناتيڪه، درحه چي دا ٽگ ووينو.

دپوزيو جاينماز مي سم ڪر، قبلي ته ودرېدم. شپبه وروسته تياره راباندي
راغله. ويوهېدم چي دري تنه د سمڻي خولي ته را ورسېدل.

يودم مي ڊڊ خندي واورېد، يوه کوچياني غر وويل:

پير صېب خو له خپلي ڪ ... خبر نه دي، پرتوگ يي په چپه خوا
اغوستي، نو ورڪ سېرلي به څنگه په خپلو پښو راولي!

زړه مي خولي ته راغي، رڪوه ته تيب شوم. پاڻخو ته مي وکتل، له نريو
، بېرو تارونو ڍڪ درزونه نېغ ولاړ ول.

شپبه وروسته مي سلام وگرځاوه، پرته له دي چي راغلو ڪسانو ته
وگورم، په موسڪاه مي وويل:

څوڪ به د خداي په عبادت ڪي دومره غرق وي چي خپلو جامو ته به
يي پام نه وي، خو ميرگل به بيا په لمانځه ڪي د خپلي ناروغي اوبښي
فکرونه وهي.

کوچيانو ته مي وکتل، سترگي يي رڊي راختلي وي. بله خبره مي وکړه:

پر چا باندي به بيا تر لمانځه، خپل نوي څادر گران وي.

ماشوم په خوند وويل:

بابڪه! زما خبره مو نه منله. وگوره! پيرگل ستاسو په نومونو پوهپري.
پتي ور مالومي دي.

ومي ويل:

راڻي. نردي راشي.

درې واړه مخامخ غلي راته کښاستل.

ومي ويل:

_حاجي ناپکه! خوا مه بدوه، شامتوره لورکي به دې خدای جوړه کي.

دواړو يو بل ته وکتل، بېرته يې سرونه وځړېدل. يواځې ماشوم له ځلا ډگي نيغې سترگي راته نيولي وې.

ومي خندل:

_سیرلی دې څنگه دی؟

ماشوم په خوند وويل:

_بڼه دی، د پخوا غوندي توپونه وهي.

سترگي مې پټې کړې، يودم موسک شوم، ماشوم ته مې وکتل، ومي ويل:

_خو ستا سیرلي يوه زنگوله هم لرله.

د ماشوم د سترگو ځلا لا پسي ډېره شوه:

_هو، هغه زنگوله مې بابک له بازاره راته راوړې وه، له سیرلي سره يې
اجب خوند کاوه. خو اوس ورکه ده.

ومي ويل:

_ورکه؟!!

يودم مې وخنډل:

__بغدادی پیر ته د ورکې خبره مه کوه!

سترگې مې پټې کړې، خو ځله په یوه او بله خوا وزنګېدم، ورو مې وویل:

__رانده! رانده، چپرې یې؟

غلی شوم، څېره مې داسې ونيوله لکه د کوم چا ځواب ته چې ماتله یم. یوډم مې خپل تندي گونځي کړ، ومې ویل:

__وه رندکيه! دا وخت نو د غزني د زیارتونو دی، هله! د تور سپرلي زنگوله د سترگو په رپ کې را ورسوه!

کوچیانو ته مې وکتل، د ټولو سترگې رډې راختلې وې.

ماشوم په وپړېدلي غږ وویل:

__له چا سره دې خبرې کولې؟

ومي خندل:

__روند پیری و، د زیارتونو ډېر شوقي دی، ویل یې چې په غزني کې یم.

ټولو یو بل ته وکتل. تار مې کش کړ، کرنګ شو، د غار په تیاره برخه کې زنگوله را لوېدلې وه.

ومي خندل:

__اوس یې هم ناوخته کړ، خیر، د رندکي یوه سترگه کار نه کوي، په دې غره او دومره ډېرو کې د وړې زنگولې پیدا کول سخته خبره ده.

د غار تيارې برخې ته ورغلم. لومړی مې خپل پرتوگ سم کړ، بیا مې زنگوله راپورته کړه، بېرته راغلم، د کوچیانو په مخونو کې ټکی وینه نه وه پاتې.

زنگوله مې وگړنجوله، ماشوم په بیره راته وکتل، سترگې یې وځلېدې، زنگوله یې زما له گوتو وايسته. په خوند یې وویل:

__ دا یې چپرې پیدا کړه!

ومي خندل:

__ په هماغو تیرو کې چې سپرلی بند و.

میرگل یو دم چيغه کړه. وغرمبېد، له خولې یې لارې باد شوی، ځان یې له ځمکې وويشت. حاجي ناتک یې پر پښو وړ پرېوت، مایې لاسونه کلک ونيول.

حاجي ناتک وویل:

__ پېریان لري، یو ځل یې د ملا په وعظ کې را پرې ایست، بیا په اتن کې مستي واخيست، رمبارې یې کړې.

میرگل یوه شېبه پورته پورته غورځېده، بیا کرار پرېوت.

بېرته خپل ځای ته راغلم. وړ ومې کتل، حاجي ناتک په خپل نوي څادر د میرگل له خولې را وتلي ځگونه پاکول.

وخت ووت، میرگل کېناست، خو لا یې هم خړو خاورو ته وچې سترگې نیولې وې. یو دم را وښويېد، زما پر پښو یې خپلې تودې شونډې کېښودې. د زړه له اخلاصه یې وژړل.

حاجي ناتيک تر مت ونيو، خو ما اشاره ورته وکره چي په خپل حال يي
پرېرده. ميرگل ژړل... پيني مي د هغه په اوبسکواو لارو لندي شوي.
وروسته يي په ژړا کي وويل:

__ اه بغدادي پيره! قربان دي شم! خاوري ميرگل وبخبنه.

ومي خندل، په وليو کي مي خو حله وپاوه. ومي ويل:

__ بخبنلی مي يي.

خو ميرگل زما له پينو نه پورته کېده.

ومي ويل:

__ پورته شه، ومي بخبنلی.

ميرگل لا هماغسي زما پر پينو خپل مخ ايښی و. وخت ووت، ژړا يي په
سلگيو بدله شوه. بيا يي په غريو کي وويل:

__ خدای دي مي گونگی کړي، ستا مبارکه مي په بد نوم ياده کړه.

تر وليو مي ونيو، په زور مي کېناوه. ومي ويل:

__ ته نه يي ملامت، حالات خراب دي، اوس هر څوک د بزرگي داوا
کوي.

حاجي ناتيک ته مي وويل چي په غاړه کي پروت ول ول پتکي يي ور
وتري. دوی يوه شېبه ناست ول، بيا يي اجازه وغوښته، د غار تر خولي
پورې يي مخونه، نه را نه اړول. پر شا تلل.

په ميرگل پسي مي ناره ونيوله:

_اوبنه به دي خدای جوړه کړي.

يوه شپبه کېناستم، بيا لاندې کېننه شوم، قدم شاه خندل.

په رنواوبو کې مې پېنې ننه ايستي، لاس مې پرې تېر کړ، د ميرگل وچې شوي لارې سرپېنناکې وې.

د قدم شاه له جذبې ډک غږ مې واورېد:

_اوس دي نو بازار تود بوله.

ور ومې کتل، وړې سترگې يې ځلېدلې.

تر څنگ مې کېناست، ناڅاپه يې اوبو ته خپلې غبرگې پېنې ور واچولې، اوبه د چينې ژۍ ته را وختې. په بېره ودرېدم.

قدم شاه وخنډل:

_مبارکه خو دي لنډه نه شوه؟!!

يودم يې په غږ کې بدلون راغی:

_خو وروستی خبره دي اټکلي وه. اوبنه به څنگه جوړه شي؟!!

ومي خندل:

_کله کله اټکلي خبره هم سمه راوځي.

سم مې ويل، بل سهار وخته يوه ډډ غږ له خوبه را وپېس کړم. ور مېر مې کور کړ، د قدم شاه تشه پرستنه پرته وه. د باندې ووتم، ميرگل او يو چاغ سپين پسه له چينې سره ولاړ ول. ور غلم، کوچی مې پر لاسونو را

پرپوت. بيا يي سر پورته ڪر، سترگي يي له اوبسڪو ڏکي وي، په خوند
يي وويل:

_يا بغدادِي پيره! دوا (دعا) دي ڪار وڪه، اوبني له څلورو ورڇو
وروسته ڇوڇ وخورل.

د قدم شاه غر مي واوربد:

_د بغدادِي پير دعا بپرته نه راگرڇي!

شاته مي وڪتل، د قدم شاه غر له وچو لرگيو ڏکي وه.

کوچي يودم چيغه ڪره!

_خاوري ميرگله، خدای دي مرگ در ڪي، چي ته يي، پير صايبان به
ڇنگه لرگي راوري.

ورغي، له قدم شاه يي په زوره لرگي ور واخيستل، پورته وخت، خو په
بپره يي مخي ته ودرېدم. پوهېدم چي دا کوچي زما توشڪي ته نردي له
پرتي خلاصي ڪتابچي او انگريزي يادبتونو ڇه نه شي بود ڪولاي، خو
په خيله د قلم او ڪتابچي ليدل، د بغدادِي پير رنگ بدولاي شواي.

قدم شاه ته مي اشاره وڪره، خو کوچي قسمونه خورل، ويل يي چي لرگي
به د غار خولي ته رسوي.

اخير مي مجبوره ڪر، دوا ڀرته چيني ته را وگرڇېدو. پسه ته مي
وڪتل، ڀر وخت مو داسي چاغ ورنونه نه وو خورلي.

د ميرگل غر مي واوربد:

پسه چبرته و دروم؟

ومي ويل:

لر هاخوا يي حلال كه.

تيټي غونډۍ ته وختم، هوا بڼكلي وه، نري باد د ونو پر پانو لاس تپراوه.
كله كله به د يوه مرغه نار ه راغله.

ببرته لاندي كښته شوم، پسه له پوسته شوي و، پر گېډي يي د وازگو
نري پرده پرته وه.

دوه ورنونه بس ول، خو ميرگل نه منله، ويل يي چي سلامت پسه يي نذر
منلي و. په سخته مي قانع كړ، وړ ياده مي كړه چي مور دوه نفرو يو،
گرمي ده، نوره غوښه خرابېږي.

كوچي زړه نازره پاتي غوښه په خادر كې وتړله. دتگ په وخت يي وويل
چي سات وروسته به حاجي نايك، د هغه لور او څو نور سپين
ږيري راورسېږي.

پورته وختم، د غره د خزندو په اړه مو لا په پېښور كې فكر كړي و. د
دواوو له كڅوري مي يو بوتل را وايست. كوچيني جام مي له اوبو ډك
كړ، دري سرپوښه دوا مي پكې واچوله.

د باندي ووتم، قدم شاه د پسه سلامت ورون اور ته نيولي و.

سات وروسته ډله كوچيان راغلل، يوه ځوان يوه وړه نجلۍ په شاه كړي
وه، د نجلۍ له درده ډكو چيغو د دستگا كراماتو ته پرې نه بنوډم.

ټول پورته را وختل. وار نه کېده، بنی لاس می د مچولو له پاره تر ډېره پورته نیولی و.

بیا می نجلۍ ته وکتل، په څپولې وېښتو کې یې وچ واښه بند ول. غټې توري سترگې یې له اوبښکو ډکې وې. کله کله به یې له درده چیغه کړه.

حاجي ناتيک وويل:

__قربان دې شم، زامت مو نه درکاوه، خو شامتوره....

په خبره کې یې ور ولوېدم. په خدا می وويل:

__غم مه کوه! خدای ته یې وسپاره، بغدادی پیر ته یې وسپاره.

حاجي ناتيک د نجلۍ خیرن لستونۍ ور پورته کړ. د شامتوري مټ تک شین و. د نجلۍ پر تندي می لاس کېښود، سره تبه یې وه. جام می را واخیست. ومي ويل:

__میرگل خبر کړم چې شامتوره دلته راولی، سخته وه، وخت لنډ و، خو بیا می هم رندکی پېری کوه قاف ته ولېږه. ايله یې لږ مخکې د شفا دا اوبه را ورسولې.

جام می د نجلۍ وچو شونډو ته ور نږدې کړ، یو غورپ اوبه یې تېرې کړې. کوچیانو ته می وکتل، ټولو وچې سترگې راته نیولې وې.

نجلۍ می پر پوزۍ پرې ایسته، دا دوا له برېتانیې راغلي وه، اصله وه، پوهېدم چې تاثیر کوي، خو وخت یې غوښت.

ټول غلي ول، یواځې نجلۍ له درده ډکې نارې وهلي....

حاجي ناتيک را وښويږد. مخي ته يې يوه غوټه راته کښنوده، په خواره خوله يې وويل:

_قربان دې شم، پوهېرم چې ته د هېڅ شي کمې نه لري، څه چې وغواړي، د سترگو په رپ کې درته را رسېږي. خو لږ گوستاخي مي وکړه. خالي لاس راتگ ښه نه راته ښکارېده. جنغوزي مي درته راوړي.

حاجي ناتيک بېرته دوه گامه شاته وښويږد.

يوه کوچي ته مي پام شو، پر خړو خاورو هوار پوزي ته يې کتل. ومي ويل:

_حاجي ناتيکه! کور دې ودان چې د خدای دوستانو ته په درنه سترگه گوري. ته سم وايي! ماته هېڅ هم کم نه دي، دا تېر ماخستن لا کړپا له خوبه را وپس کړم، رندکي و، په سمڅه کې يې غالی هواروله. ور هاخوا د سرو زرو په لوښو کې رنگارنگ تازه مېوي ايښي وي.

رندکي راته وويل چې قربان دې شم، د دنيا ټول خوندونه دې په واک کې دي، خو ته وچې شونډې په خړو خاورو کې پروت يې، نه مي لورېږي! خير دی، دا غالی او لږه مېوه ومنه!

خو ما سپک کړ، ورته ومي ويل چې نه ، نه ، نه! زه خو دې نن نه يم پېژندلای، کلونه کلونه مي مريد يې. په دې نه پوهېږي چې بغدادي پير په دنيايي لهو لهب پسې نه گرځي! هله! دا دنيايي مرداريانې دې در ټولي که!

غلی شوم. کوچيانو وچې سترگې راته نيولي وي.

سر مي خو حله و خوخواه، ومي ويل:

_ هي هي! خواني وه، نه پوهېدم، په بغداد كي مي د سرو زرو كور درلود. په حساب سل مزدوران راته گرځېدل. باغ، څلوېښت ښكلي مينځي، تر حده وتلي ځمكي، سره او سپين... د هيڅ شي كمې نه و، ټوله ورځ به مي په ښكار او مزو تېروله، خو يوه شپه مي خپل نيكه شېخ نوراني اغا په خوب وليد. د سمندر د اوبو پر سر ولاړ و، تكه سپينه رڼا ترې بادېدله، ډله سمندري ښاپېري يې د حجاب په ثوابونو پوهولي. ورغلم، خو نيكه مخ رانه واړاوه. هماغه خواته يې ودرېدم، بيا يې هم راته ونه كتل. ورته ومي ويل چې زه يم، ستا لمسي. خو نيكه په خپلو مباركو لاسونو پورې وهلم. تر لمني مي ونيو، لاس مي اور واخيست. ومي ژړل... نيكه په خشكه راته وويل چې د پيرانو رنگ دي بد كړ، د

دنيا لهو و لهب د خداي له عبادته ايستلي يې....

را وينيښ شوم، لستونې مي سوځېدلي و. بس! په هماغه سهار مي خپل د سرو زرو كور، باغ، ځمكي... هر څه پر غريبانو ووپشل.... غلي شوم، كوچيان سونگېدل، پزې يې پورته كشولي....

ومي ويل:

د دنيا لهو و لهب مي پرېښودل. اوس دنيا (ثروت) د مردارو اوبو غوندي راته اېسي. پايڅې ترې ټولوم. كه نه د قارون د وركې شوي خزانې ځاي هم را مالوم دي، خو نه ارزي! كوم خوند چې په عبادت كي دي، بل څه يې نه لري....

غلي شوم، كوچيانو اوبښكي تويولي.

بڻه شپه ووتہ، د حاجي ناتيڪ غريو نيولي غڙ مي واورپڊ:

__ بازه! د بغدادي پير مبارڪي خبري دي واورپڊي؟! تاته وايي!

يو له عمره پوخ سري وسونگيد. په ڙا کي يي وويل:

__ توبه مي ده.

ومي ويل:

__ باز څه ڪري؟!

حاجي ناتيڪ پر خپله پزه د څادر پيڅڪه تپره ڪره!

__ پيرگله! قربان دي شم. باز جايي (كليوال) دي، څو ورځي مخڪي يي د تناره د جوړولو له پاره پخه خاوره وړه، د سري غونډي خاوره کلڪه ده، له کولنگ سره يوه ڙپره روپي را تنڀلي وه. باز وايي چي د زرو ده. نن هماغه ڄاي ته بيا ور روان و. خو کولنگ مي په ڪپڙي کي تري ڪپڻود، ورته ومي ويل چي راجه! نوي پير پيدا شوي، پتي ور مالومي دي.

حاجي ناتيڪ غلي شو، باز ته يي وکتل، ويي ويل:

__ هله! پيرگل ته هغه روپي وربنڪاره ڪه.

باز د خپلي زري، خيرني، شڪڙلي سدری په جيب کي گوتي ننه ايستي، يوه ڄلانده ڙپره سيڪه يي راته ونيوله.

په زره کي مي خوشالي منڊه واخيسته، خو ڄان مي ڪابو ڪر، د سرو زرو سيڪي ته مي په ڄير ڄير وکتل، يودم مي ٽنڊه تروه ڪره، ومي ويل:

_خپل لمونځونه مه خرابوی، ورته وگورئ! د مسو په دې روپۍ د لوڅ لپړ سړی شکل کېندل شوی دی. بوت دی. گناه لري.

سیکه مې د غار خولې ته ور وغورځوله. زړه مې ولړزېد، سیکه هماغسې په رغړېدو_ رغړېدو له غاره ووته.

سترگې مې پټې کړې، ومې ویل:

_بازه! ځان مه ستړی کوه! همدا گړۍ په هغه ځای کې ولاړ يم چې تا دا روپۍ پیدا کړې وه، اه! کاشکې د بغدادی پیرکرامات در مالوم وای، تر ځمکې یو گز لاندې خاورې هم وینم. له غټ، تور مار پرته هېڅ هم نه شته.

د باز غږ مې واورېد:

_قربان دې شم! خو دا لومړی ځل نه دی. یو ځل پخوا مې هم....

غلی شو، خبره یې بشپړه نه کړه.

ومي خندل:

_پوهېرم چې څه دې پیدا کړي ول، خو زه درته ووايم که نه، ته یې په خپله وایې!؟

باز په خواره خوله وویل:

_د ډبرې کوچیني بوتان! یو نه و، دوه نه ول. سمه لویه سمڅه ترې ډکه وه. له ماتېدو وتلي ول، د سمڅي خوله مې بېرته پټه کړه.

ومي ویل:

پوهېدم چې څه وايي، خو د شيطان له ځالو ليري گرځئ! پوهېږي! په
هماغه ځای کې يو وخت پېريانو ژوند کاوه. کاپر ول، بتانو ته به يې
سجدي لگولي! کاپر پېريان له زړونو ډېر سخت دي، ځان او اولادونه
دې ترې ساته.

باز په وار خطايي وويل:

توبه مې ده! خو هغه ژېره روپۍ به څنگه شي. هغه خو مې هم له.

په خبره کې ور ولوېدم:

غم مه کوه، رندکي پيري ته به ووايم، روپۍ به بېرته په هماغه ځای
کې کېږدي چې تا ترې را اخيستي وه.

د باز رنگ بېرته خپل ځای ته راغی.

ناڅاپه له لاوډ سپېکړه د قدم شاه توخي را ووت. لينگي مې
ولرژېدل. اه! نو دومره لويه غلطي. د دستگاه سويچ مې څنگه هېرېده!

يودم مې تندي تريو کړ، په زوره مې وويل:

مه کوی! دا ځای د ساعتيري نه دی، له کتابونو ليري گرځئ!

لاس مې ور وغځاوه، د کتابونو د ټولولو پر وخت مې د دستگاه سويچ
وواهه. کوچيانو ته مې وکتل، رډې سترگي يې راته نيولي وې... ومې
خندل:

ها! د کوچيانو له شوخي مو دې خدای وساتي، نه کرارېږي.

کوچيانو يو بل ته وکتل. حاجي ناتيک وويل:

_قربان دي شم، دلته خو يواځي شامتوره پرته ده، هغه هم....

په خبره کې يې ورو لوېدم:

_مه پسي گرځئ! پټي بلاوي دي خدای پټي لري.

د کوچيانو سترگي رډې راختلي وي.

ومي خندل:

_بغدادې پير خو يواځي په انسانانو کې مريدان نه لري، گن پيربان هم
پرې را ټول دي، همدا اوس دلته دوه کوچيني پيربان له خپلي ناروغي
انا سره راغلي. بڼه ده چې نه يې ويني!

خرو خاورو ته مي وکتل، ومي ويل:

_ادې! ما خو درته وېل چې د بغدادې پير دم بې تاثيره نه دی. اوس دي
رنگ تازه راته بنکاري.

د سترگو له کونجه مي کوچيانو ته وکتل، وار خطا ول.

ومي ويل:

_همدلته يوه ناروغي زړه پيری پرته ده.

گررر شو، له حاجي ناتيکه پرته ټولو کوچيانو د سمځي خولي ته منډه
واخيسته.

ومي خندل:

_ راحئ! راحئ! زرونه مو غت ونيسئ! مه وپرپريئ! پپريان كار نه
درباندي لري.

يو، يو بپرته راغلل، خو دا حل ليري كېناستل. ټولو هغو خړو خاورو ته
كتل، چي خيالي پپري ورباندي پرته وه.

د حاجي ناتك غږ مي واورېد:

_ قربان دي شم. گوستاخي كېږي! خو توخي د غت سږي و.

ومي خندل:

_ پپريان ډډ غږ لري، دا خويي لا يو ماشوم وټوڅېد، كه غت پپري
ټوڅېدلي واي، زړه دي له بېخه را ووت.

غلي شوم، ومي ويل:

_ دا ناروغه، زړه پپري درته راو غږوم؟!!

له حاجي ناتكه پرته ټولو چيغي كړي!

_ نه! خداي ته وگوره! زرونه به مو وچوي.

د بني لاس خلاصي گوتي مي تر خاورو يوه لوپشت پورته ونيولي. يوه
شېبه غلي وم، بيا مي يودم و خندل:

_ ادي! اوس بنه يي! تندي دي سور دي. تبه دي پري شوي ده.

يوه شېبه غلي وم. بيا مي وويل:

_ هو ادې! سم وايې! ورځئ! خو هېر دې نه شي، تاويز ته به اوه سپيني جامي ور اغوندي.

د غار خولي ته مي وکتل، ناره مي کړه!

_ وه ماشومانو، راشئ! انا مو تر لاس ونيسي چي ونه لوبري.

په لاره کي ناست کوچيان د غار دېوال ته ور وښويږدل.

شامتوري ته مي وکتل، دوا کار کړي و، سترگي يې پټي وي، سو که سوکه، منظمه ساه يې اخيسته.

د حاجي ناتيک را پام شو، نجلۍ ته يې وکتل، خري شوندي يې خندني شوي. په خوند يې وويل:

_ قربان دې شم! پوهېدم چي دم او دوا (دعا) دې بي څه نه ده.

نورو کوچيانو ته مي وکتل، لا هم د غار له دېوال سره ناست ول.

ومي ويل:

_ مه وپرېږئ! پېريان ووتل.

ټول تر شامتوري را وگرځېدل. يوه شپبه يې پرته نجلۍ ته وکتل، بيا يودم زما پر لاسونو را پرېوتل، وار نه کېده، هر يوه هڅه کوله چي زما تر لاسونو خپلي شوندي را ورسوي.

د حاجي ناتيک وارخطا غږ مي واورېد:

_ شامتوره مو ژوبله کړه.

ور ومي ڪتل، زما پر لاسونو د يوه پراته بوڊا لوڅه سپره پښه د نجلي
پر ٽير پرتو وه. ٽول مي شاته ڪرل. شامتوري ته مي وڪتل، په رنو
سترگو کي يي وپره پرتو وه. نجلي مي ورو را پورته ڪره. ومي ويل:

__څنگه يي لوري!

نجلي په حيراني راته ڪتل.

حاجي ناتيک په خوند وويل:

__بڻه ده، ورته وگوري! دردونه يي غلي شوي دي، چيغي نه وهي.

کوچيان بيا زما د لاسونو د بڻکلولو له پاره را مخکي شول، خو زما تريو
تندي بپرتو پر خپلو ځايونو کښول.

نجلي په مراوي غر وويل:

__بابکه! وري يم، کورتو ته مي زره کپري.

حاجي ناتيک خپله لور په غبر کي ونيوله. په خوند يي وويل:

__چي ته خداي را بڻه ڪري، د کورتو غم مه ڪوه، پيرگل ته کورت څه
دي!

ماته يي وڪتل، په سترگو کي يي خوشالي پرتو وه. په خواره خوله يي
وويل:

__قربان دي شم. شامتوري دا دوي ورځي خدايکه په هپخ شي څکه ڪري
وي. اوس يي کورتو ته زره شوي، رڼدکي پيري ته به نه کي ور ناري؟!!

اه! کورت! همدا گری می یو کورت په زر روپی هم اخیست، خو دا سپیره غر او کورت! ډېر سره لیرې ول.

د شامتورې پر سر می لاس تېر کړ، ومې ویل:

لورې! ته ناروغه یې، کورت تاوان درته لري. اوس به غوښه درته را وغواړم، زما خدمتگار سلامت ورون پوخ کړی دی.

د نجلۍ تندي نری گونځې پیدا کړې:

نه، غوښه مې بده ایسي.

حاجي نایک په غوسه وویل:

گوستاخي مه کوه، همدې پیرگل له مرگه راوگرځولي... هله! ژر یې لاس ور مچو که.

ومي خندل:

خیر دی! ماشومان دي. تر اوسه لا په مقدساتو نه پوهېږي.

کوچیانو ته مې وکتل، پوهېدم چې د (مقدساتو) له ټکي یې مانا نه ده اخیستې، خو یو یو لغات ښه و، پوه مالومېدم.

د اوبو پټک مې وغوښت، یوه کوچي له ملا را خلاص کړ، د جام پاتي اوبه مې پکې واچولې، حاجي نایک ته مې وویل:

دا شفا بخشه اوبه اسانه نه دي پیدا شوي، له کوه قافه راغلي، نجلۍ ته یې درې وخته ورکوه، سهار، غرمه، بېگا.

د حاجي ناتيک سترگي له اوبنکو ډکې شوي، دواړه لاسونه يې راوغځول،
پتک يې څو ځله بنکل کړ، په ډېر احتياط يې په څادر کې وتاړه.

يوه ځوان وويل:

__يا پيره! تر تا لوگي شم، مورکي مي څه نه ويني! را يې ولم؟!!

نور کوچيان هم په خبرو راغلل، د يوه مېړو شيدې نه کولي، د بل پرله
پسې لوني زېږېدلې، د بل اولاد نه کېده، د يوه پر رمه لېوه اموخته
و....بس! ټولو مرسته غوښته.

سر مي ورته وخوځاوه، ټول خوشاله د باندې ووتل.

د سمڅي په خوله کې ودرېدم، کوچيان تر چيني تېر ول، شامتوره په خپلو
پښو تله....

ځمکي ته مي وکتل، زړه مي خولي ته راغی، د زرو سيکه نه وه. قدم
شاه مي را وغوښت، تيري مو وارولي، سيکه پيدا نه شوه.

قدم شاه مي لاندي ولېږه، بڼه شپېه وروسته بېرته راغی، په لاس کې
نيولي ژيري سيکي ته يې کتل.

ويي ويل:

__سوچه سره زر دي.

سيکه مي راواخيسته، بلې خواته يې د پخواني يونان په سبک جوړه شوي
وداني کېدل شوي وه.

ومي ويل:

_مجبور يو. باز به يو حل بيا را غواړو!

قدم شاه په حيراني راته کتل...

ومي ويل:

_باز ويل چې له بوتانو ډکه سمڅه يې موندلې ده. پوهېږي! پلار مي د لندن په ملي موزيم کې کار کاوه، هغه وخت ماشوم وم، کله کله به يې موزيم ته ورسره بيولم، د نايابه او تاريخي اثارو په اړه به يې اوږدې خبرې راته کولې... په مکتب او پوهنتون کې مي هم تر ټولو ډېرې نومرې په تاريخ کې وړې. دا ډول ځايونه بې څه نه دي.

قدم شاه وتوخل.

يودم مي وويل:

_وه احمقه! له لاود سپېکړه ليري کېنه، يوه توخي دې نږدې غرق کړی وم.

غرمه مو په دوو نفرو د پسه سلامت ورون وخوړ. ماسپينين د نږدې غره سر ته وختو. شاوخوا مي وکتل، په شنو ونو کې سره غونډۍ نه بنکارېده.

پر يوې رنگي شوي وچې ونې کېناستو، قدم شا ته مي وکتل، ومي ويل:

_سبا ته به ډېر مېلمانې ولرو.

قدم شاه په حيراني راته کتل.

ومي خندل:

_کوچیان دي، د چا مور په سترگو سم نه ويني، د بل مېرې شيدې نه کوي، د يوه په رمه لېوه اموخته دی....

قدم شاه وويل:

_نو څه ځواب ورته لري!؟

ومي ويل:

_اسانه ده، بس! د خپلو خبرو په پای کې به يو د (خو) ټکی ور اضافه کم.

سهار د کوچيانو سلامت کاروان راغی، چيني ته نږدې درې اوبنې، څلور آسان، اته خري او دوه کچري ودرېدې، د لاوډ سپېکر کراماتو ته ضرورت نه و. پوهېدم چې نارينه وو به په کيرديو کې د بغدادې پير کرامات ياد کړي وي.

واړه، زاړه، بنځي او نارينه له قدم شاه سره پورته را وختل. تر نيم ساعت ډېر وخت يواځې زما د لاسونو په بنکلولو تېر شو.

ټول کېناستل، خري، پري له چاودو ډکې څېرې يې درلودې، د هر يوه د جامو اصلي رنگونه ډېر وخت او ډېرو اوبو وړې ول. په څېرو کې يې وېره بنکارېدله.

د خپلو کراماتو په اړه مې اوږدې خبرې وکړې، ومې ويل چې په حبشه کې مې د مور زادې روند سترگې بېنا کړې، په بخارا کې مې يو گونگي په خبرو را ووست. په کوه قاف کې مې په پښو شل پيری په پښو ودر او ه....

کوچيانو توبې ايستي....

اوردې خبرې مې وکړې، يواځې له خپلو کراماتو غږېدم، خو د خبرو په پای کې مې د (خو) ټکي را وايست. ومې ويل چې زما دم او تاويز په هغو کسانو تائير نه کوي چې بې ايمانه وي....

لومړۍ مې يوه زړه بڼه را وغوښته، بڼې په خواره خوله وويل چې سترگې يې سم کار نه کوي، هر څه تک تور ورته ښکاري.

د هغې پر سترگو مې گوتې کېښودې. شونډې مې وخوځېدې، چوف مې کړل.

بڼې سترگې خلاصه کړې، د غار خولې ته يې وکتل، يودم يې په خوشالۍ وويل:

__سترگې مې سمې شوې، باور وکړئ! د غار په خوله کې مې يو کربوري ولید، منډه يې واخيسته.

په زړه کې را تېره شوه:

__هوبنياره يې، په دې خلکو کې به يوه بې ايمانه بڼه څنگه ژوند کوي!

بڼې يوه ماشوم ته لاس ورکړ، په شکرونو _شکرونو له غاره ووته.

بيا يې يو اويا- اتيا کلن مور زاده شل بوډا په څادر کې را ته راوړ. له دم نه وروسته يې ناروې کړه، ويې ويل چې پښې يې ژوندۍ شوې.

بوډا د ولاړېدو هڅه وکړه، خو بېرته ولوېد، رنگ يې د بې ايماني د ټاپې له وېرې تک سپين واوښت.

ومي خندل:

_دومره ژر هم نه، بس، يو خو ځانبتونه درته ليکم، شپږ مياشتې وروسته به په خپلو پښو گرځي.

خو پوهېدم چې تر شپږو مياشتو ډېر ژوند نه شي کولای. بوډا يې بېرته په څادر کې لاندې چينې ته يووړ.

د عادي ناروغيو علاج اسانه و. سردردې، تبې، جلدي ناروغيو... ته مې مختلفې دواوې درلودې...

شپږه وروسته يواځې هغه نارينه پاتې ول چې خپل مشکلات يې د نورو تر مخې نه شوای ويلی. ټول مې د باندې وايستل، بيا مې يو-يو را وغوښت. لومړي کوچي اولاد غوښت. اول مې په خبرو را ووست، بيا مې دم پرې چوف کړ، ورته ومې ويل چې په غېږ کې دي يو گلالي ماشوم وينم، توري غټې سترگې لري، له خدا شين دی....

د کوچي رنگ تازه شو، خو دوهمې خبرې مې د هغه په څږو شونډو غزېدلې موسکا بېرته سره ور ټوله کړه. (خو) مې پکې را وايسته، ومې ويل:

_خو يو شرط لري، په رڼا ورځ به په کېږدی کې له خپلې بنځې سره پرېوځي.

کوچي ولاړ شو، ټنډه يې تروه وه، پوهېدم چې له ذهني کشمکش سره مخامخ دی، له يواځينې يوې کېږدی څخه د پلار، مور، وروڼو، خویندو، ورېرو... ايستل او بيا په رڼا ورځ له خپلې بنځې سره پرېوتل؟! بنده يې بوله.

بيا د اتو لونیو پلار راته کښاست. یو دم یې وژړل، بس! له بغدادی پېره یې
یو زوی غوښت. لنډه مې ور یاده کړه چې یو نه، غبرگ زامن یې په
نصیب کې دي، خو دوه کاله وروسته.

چا سپینوله؟! ما په دې غره کې دومره ډېر وخت نه تېراوه.

کوچي شکر ونه ایستل....

بل کوچي ته وار ورغی، په رمه یې لېوه اموخته و. لنډ مې وپوهاوه چې
رندکی پیری به لېوه پوه کړي، خو دی دې هم یو غټ، خړ سپی وساتي.

بل کوچي ته خوب نه ورته، له چوف وروسته مې ورته وویل چې پوره
درې شواروزه به خپلې سترگې له تړلو پرته پټې نیسي.

بيا یو هډور خیرن حوان راته کښاست، تر ډېره یې خبرې نه کولې،
یواځې حمکې ته یې کتل. مجبور مې کړ، نوم یې عطا گل و، په
شرمېدلي غږ یې راته وویل چې پر یوې جايي (کلیوالي) نجلۍ مین دی.

په خندا مې ورته وویل چې یاري په پټه نه کېږي! د بغدادی پیر کرامات
به هله در ورسپړي چې نجلۍ ته سپینه خبره وکړي، بس! نجلۍ به له تا
پرته بل نارینه ورور وگني.

نور کسان راغلل، هر یوه ته به مې سل په سلو کې ډاډ ور کاوه، خو یو
داسې شرط به مې هم ورسره تاره چې پوره کول یې له وسه وتلي خبره
وه.

خو په دې کې مې ځینې ساده شرطونه هم یاد کړل. د کلي له گودره د
اوبو څښل، په کلیوال ملا پسې درې ورځې پنځه وخته لمونځ، د کلي د
خان یا ملک له کوره د تود پاستي راوړل....

په هر شرط کې مې ځکه کلی یاداوه چې دا کوچیان به کلیو ته تلل او هلته به یې ضرور د بغدادی پیر کرامات یادول.

دمونه او کرامات تر مازدیگره تاوده ول. کله چې کوچیان لارل، نو د چینې تر څنګ د شکرانې درې سپرلي، اته تکې توري چرګې، په دسمال کې ترلې هګۍ او یو پسه پاتې شول.

بس! قدم شاه ته خدای ورکړه، بېګاه ته یې دوی چاغې چرګې اور ته ونيولې، سهار یې په یواځې ځان پنځه هګۍ وخورې.

اته بجې د باندې ووتم، د پسه یواځې یوه پینه پرته وه. سیرلي نه بنکارېدل.

قدم شاه ته مې ور غږ کړ، دواړه په بېړه لاندې کښته شوو، د وینو تر څنګ مو د لېوانو پلونه ولیدل. شاوخوا مې وکتل، هېڅوک نه و.

لومړی مو ورون لیرې یووړ، بیا په ورکو سیرلیو پسې وګرځېدو، یو سپرلی مو له تیتې ونې را کوز کړ، د پاتې دوو درک نه مالومېده.

درې ورځې تېرې شوې، نه مو ځایي (کلیوال) ولید او نه هم کوچۍ. په درېیمه ورځ یو له عمره پوخ کوچۍ له ګوډ اوښ سره راغی، له تاویذ او د اوښ د پښې له ترلو وروسته مې ورته وویل چې په درېیو ورځو کې مې یو کوچۍ هم ونه لید.

__ کوچي لنډه را یاده کړه چې د عطاگل په پاتیا (فاتحې) ناست وو.

ومي ویل:

__ ولي، هغه خو روغ جوړ تکره ځوان و!؟

کوچی سور اسویلی وایست:

نه پوهېرم! عطا گل شرمناک او په سد سړی و، خو خلک وایي چې په
گودر کې یې یوې ځایي نجلۍ ته وار له واره د مینې خبره کړې وه، بس!
نجلۍ کور ته منډه اخیستې وه، وروڼه یې خبر کړي ول. عطا گل یې په
بېلچو مړ کړ.

د کوچي له تگ وروسته قدم شاه پر اوږه لاس را کېښود، په ملنډو یې
ووېل:

دې ته وایي د بغدادی پیر کرامات!

سوزان د تلفون پر زنگ جټکه وخوړه، کېناسته، مور یې په وچه کې
ولاره وه. له لیرې یې لاسونه ورته خوځول. سوزان پاروگان ووهل،
شېبه وروسته ساحل ته ورسېده. د پلار خوشاله غږ یې واورېد:

د نیکه یادښتونو ډېره مصروفه کړې یې، ویې ولوله، خوند ترې واخله
، باوري یم، پر غور نیکه به دې افتخار وکړي، افتخار.

ټوله کورنۍ پر هوار شوي فرش کېناسته. کباب خوندور و. پاتې ورځ په
چکر تېره شوه. مازدیگر یې سره راټوله خیمه، کیشتی، فرش... د
موټر پر سر وتړل، شپه یې د یوه شنه غره په لمنه کې یوه لوی
مېلمستون ته وروړه.

مېلمستون له توریستانو ډک وو، چا سندري ویلي، چا نڅا کوله، ځینو
ژېرو قوي گروپانو ته والیبال کاوه....

سوزان کانتین ته ودرېده، برگر، انرژي او یو بوتل اوبه یې واخیستل،
لیرې لاره، په گوبنه ځای کې پر اوږده څوکی کېناسته، کتابچه یې را

واخيسته، په پورته ولاړ گروپ کې دومره زور و چې د خپل غور نيکه
خط په اسانۍ ولولي.

ډېوېډ جونز خو مياشتې وروسته تاريخ ليکلی و:

__خبره د ملک خوندي د مېلمنو تر کوتې را ورسېده. په ټول کلي کې تر
دې بله بنکلي او سوتره کوټه نه شته. دا اوږده کوټه د چهار تراشو له
لرگي جوړې وړې کړې لري، پر توشکو پاسته ليمخي پراته دي. غولې
ليکي ليکي گېلمانو نيولې دي... خو دې کوتې ته راتگ خپله کيسه لري.

غره ته د کوچيانو نور قومونه هم را مات شول، بس! خوله به مي له
ډېرو چوف کولو ستړې شوه، خو تر دې دمه مي لا د امان الله خان پر
پاچاهي کار نه درلود. ماته په ځايي خلکو کې د مريدانو پيدا کول هم مهم
ول.

کله کله به يو کليوال هم راغی، له دوی سره مي ډېره خواري ايسته، د
کراماتو وار نه کېده، خو دا عادي کليوال وو، خبرو يې پر نورو دومره
تاثير نه درلود. فکر مي وکړ، که مي د خان، ملک او قومي مشر
باور خپل کړی وای، نو اولس خپله را نږدې کېده.

ځيني کليوال مي راوغږول، څلورو کسانو پر پراخه سيمه باداري چلوله.
خو دا مغروره او بانفوذ کسان بايد تر بغدادې پيره په خپلو پښو راغلي
وای.

لومړی مي د حاجي پاينده خان په باره کې ځيني کسان وغږول، پاينده
خان زړور سړی و، دوه ويشت لوی او واړه کلي يې تر امر لاندې ول.
له ځنغوزيو ډک غرونه يې درلودل....

د كليوالو په خبرو کې مي د دي سړي کمزوري ټکي ونه موند، خو
اخير د يوه لېونحاله كليوال له خولي روغه خبره را ووته. اویا کلن پايڼده
خان يواځي يوه مياشت مخکې څلورمه بنځه کړې وه، خو اوس په
مهمانخانه کې وېدېده.

اویا کلن بودا، څلور بنځي!

کورته به نو ولي ورته!

له كليواله مي وپوښتل:

__ دا سړی خط لوستی شي؟!

ويي ويل:

__ نه پوهېږم، خو يو ځل يې په يوه ختم کې سپاره مخ ته نيولي وه.

کوچيني کاغذ مي را واخيست، يواځي يوه جمله مي وليکله:

__ يو ځل بغدادی پير ته راشه، پاتي عمر د کور په کوټو کې تېر که.

كليوال ته مي دوي خبرې وکړي:

لومړی! دا کاغذ به سيده تر حاجي پايڼده خانه ور رسوي.

دوهم! کومي خبرې چې دي د پايڼده خان په اړه ماته وکړي، پايڼده خان
به بوی هم نه ترې وري، که نه ږنده کی پيري در لېږم، له اولادونو سره
به دي شنه لمبه کړي.

د غار تيارې برخې ته لارم، د جنسي قوې د ډېرېدو دوي غټې گولې مې وټکولې. سپين پوډر ترې جوړ شول.

په دوهمه ورځ له چينې سره درې آسونه ودرېدل. دوه ټوپکوال لاندې پر تيرو کبناستل، درېيم، پورته را وخوت.

د ډنگر بودا خريپلې زيره رسېدلې وه، تک سپين، خيرن، ډبل برېتونه يې پر شونډو پراته ول. يوه لويشت کم سوري ټټر يې د توپانچې د مرميو په پلن کاش کې پټ و.

ومي خندل:

__ حاجي پاينده خانه! ايله په ايله چې د غريبانو پوښتنې ته راغلي.

سړي په حيرانۍ وويل:

__ له کومه پوه شوې چې زه حاجي پاينده خان يم؟!

راغی، زما پر لاسونو يې شونډې کېښودې!

ومي خندل:

__ د چا چې پېريان تابع وي، په دې هم پوهيږي چې د څلورو بنځو خاوند ولې په مهمانخانه کې شپې تيروي!

د بودا خر غومبرې سره شول.

تر لاس مې ونيو، تر څنگ مې کېناوه. خو لايې هم ځمکې ته کتل.

ومي وويل:

_د کور والو دې ډېر درته وويل چې اویا کلن سړی یې، له څلورمې
بنځې تېر شه، خو تا نه منله!

یو دم یې راته وکتل، خوله یې جینګه کړه!

_ای په خدای! تاته خو په رښتیا هم پټې مالومې دي.

په زړه کې را تېره شوه:

_ای ساده ګله! پټې نه دي، حتما به یو چا درته ویلي وي چې
وروره، پلاره، یا نیکه! اویا کلن سړی یې، په ځان کې دې یو پاو غور
نه دي پاتې، څلورمه بنځه څه کوي!

یو دم مې وخنډل:

_خو زړه دې ځوان دی!

ویې خنډل، په خوله کې یې یواځې دوه، درې، چینجن غابڼونه پاتې
ول. بېرته یې کڅورني سترګې له اوبڼکو ډکې شوي، سر یې وڅرېد.

ومي ويل:

_غم مه کوه! بغدادی پیر به دې د کور کوټو ته بوځي.

نبغ یې راته وکتل، په سترګو کې یې ځلا پرته وه.

له جېبه مې یو کوچنی کاغذي پاکټ را وایست. ومې ويل:

_په دې کې د کوه قاف د سپینو ګلانو شیره را ټوله شوې ده. یو نصوار
نن شپه وخوره، بل هم بلې شپې ته وساته!

بودا په شرمیدلي غږ وویل:

_ کار به ورکي!؟

ومي خندل:

_ بغدای پیر خامه خبره نه کوي!

بودا په خوشالی د باندې ووت. ما يې تر درېيو ورځو د بیا راتگ تمه نه درلوده، خو بودا په دوهمه ورځ بېرته راغی، دا ځل یواځې و، زېره يې پاکه خریپلې وه، ډبلو برېتونو ته يې تک تور رنگ ور کړی و. وار له واره مي پر لاسونو را پرېووت، په سخته مي خپل لاسونه ترې ټول کړل. بودا یوه خبره کوله:

_ یا پیره! د خدای روی ومنه، په مریدی مي ونیسه....

ما به نو څه پکې ویل؟! مرید مي کړ.

سترگي يې وځلېدې، بیا يې زما بنی لاس د مچولو له پاره ور کش کړ. مخامخ راته کښاست، په شرمیدلي غږ يې وویل:

_ سپیني شیري کار وکه.

ومي خندل.

د بودا سر وځړېد، په غږ کي يې له شرم سره لړزه پرته وه:

_ یا پیرگله! له تا به څه پتوم، سپینه مامد دینه به درته وکم، په یوه شپه له خپلې نوې کډې سره دوه واري پرېوتم.

ومي ويل:

_ له ما څه پټولای نه شي.

غلی شوم، یو دم یې راته وکتل، د خواست په ژبه یې وویل:

_ خیر دی! قربان دې شم، د سپینو گلانو یو څه نوره شیره به نه کې راته پیدا؟!!

ومي ويل:

_ اوس څه نه شم درته ویلای!

د تندي گونځې یې لا پسې ژورې شوي:

_ مه مې نا امېده کوه! تاته څه سخته ده؟!!

ومي ويل:

_ خطر لري!

یو دم په احساساتو راغی!

_ څه خطر؟! لس، شل، دېرش! هر څومره ځوانان چې غواړي له ټوپکو سره یې درته راولم. یا ماته د کوه کاپ (قاف) لاره را وښییه!

ومي خندل:

_ د ټوپکو خبره نه ده. پوهېږي! د دې گلانو پر سیمه کاپر پیریان پاچاهي کوي. وره خبره نه ده، کاپر پیریان!!! خدایکه مو وینه ځمکې ته هم پرېږدي.

بودا چورت يوور.

ومي ويل:

__بله خبره! له زرو سپينو گلانو ايله يوه چونډی شیره را تولېدای شي.

بودا په خواره خوله وويل:

__مه مي نا امېده کوه!

ومي ويل:

__خاطر دي ډېر راباندې گران دی، رندکي ته به ووايم، کېدای شي چې په کوم چل يوه، دوه چونډی سپينه شیره درته راوړي، خو پنځلس ورځې وخت غواړي.

بودا يودم وخنډل:

__قبوله مي ده، قبوله مي ده.

غلی شو، ويې ويل:

__خو خير دی، تر پنځلس ورځې به يې ډېر نه ځنډوي.

اجازه يې وغوښته، د غار تر خولې پورې د شا په خوا ته. ودرېد، ويې ويل:

__قربان دي شم! هر څه چې غواړې راته ويې وايه! تر بېگا پورې به يې درته را ورسوم!

ومي خنډل:

بغدادی پیر انسانانو ته ضرورت نه لري. څلوېښت زړه پېریان یې تابع دي، څه چې غواړي، په خپله ورته راځي.

سړی تابع شو، په یوه چوندی سپینې شیرې یې مړي هم راته کول.

وار کریم داد ته را ورسېد، دې هډور ځوان په یوه بسته قوم واک درلود، خبره یې، خبره وه، په خپل قوم کې هېچا هم دومره زړه نه درلود چې خان ته نېغ وگوري، خو دې پیاوړي خان هم کمزوری ټکی درلود. کال مخکې یې له یوه کوچي سره خورلي و، کوچي د قوم لوی خان پوري وهلی و، یوه خان به د یوه سپېره کوچي دومره لویه سپکه څنگه تېروله! په هماغه سات یې د خپلې توپانچې ډز پرې کړی و.

جرگې کېناستلي وې، خو د مړه کوچي ورور په بدې کې له کریم داده اووه بنځي غوښتي.

ساه زورور او کمزوری نه غواړي، پر هر چا گرانه ده، د لوی خان ژوند تریخ و، آزاد نه شوای گرځېدای، نه و ملامت، پوله، ونه، تېره... له هر ځایه د توپک خوله ور اوښتی شوای.

فکر مې وکړ، له دومره کراماتو وروسته به مې بیا هم په کوچیانو کې خبره نه چلېده؟! زړه مې نه منله.

حاجي نایک مې را وغوښت، د بدې د سرېدو خبره مې ورته وکړه، خو د حاجي نایک په خبرو کې نا امېدې گډه وه، ویې ویل چې د وژل شوي کوچي ورور لېونی غلام دستگیر نومېږي، لېونی قسم کړی چې خپل غچ به اخلي. یو سهار د کریم داد د کلا تر مخ په اخور کې ورته پټ و. خان له جوماته خپل کور ته تلو چې کوچي د توپک ډز پرې کړی و، خو د خدای ساتنه بېله خبره ده، گولی ونه خور. کریم داد هم په منډه کې د

يو ډزي توپانچي وارخطا وار پري كړي و، خو توپانچه د كلا په لويه دروازه كې ترې پاتې وه... غلام دستگير اوس هماغه توپانچه ترې....

حاجي ناتيک ته مي وويل چې غلام دستگير له ما او زما له كراماتو خبر كه، ورته ووايه چې كه سوله ونه كړي، نو بغدادي پير خفه كېږي، خو حاجي ناتيک راياده كړه چې لېوني غلام دستگير خدای نه مني، نو پير به څنگه ومنې، ده تر اوسه اووه مړي كړي، په دې اوو مړو كې دوه پيران ول.

لينگي مي ولرزېدل. د شپې تر ناوخته مي د حاجي ناتيک خبرې په ذهن كې سره اړولي، خو د كار ټكې ترې ونه ووت.

سهار مي قدم شاه ته د حاجي ناتيک خبرې وكړې، له فكر پرته يې راته وويل چې اي ساده، له خانه د وسلې وړل، داسې ده لكه بنځه چې يې ترې بېولي وي، كه غواړي چې كريم داد په خپلو پښو درته راشي، توپانچه يې پيدا كه.

حاجي ناتيک مي را وغوښت، د توپانچې خبره مي نه شوای ورته كولاى، خو دومره مي ورته وويل چې لېوني غلام دستگير راته پيدا كه.

حاجي ناتيک راياده كړه چې ليري ترې گرځه، څه يې كوي، لېوني غلام دستگير له پيرانو بڼه زړه نه لري، په كوچينوالي كې يې مور د دم، دوا (دعا) له پاره د پير په نوم كوم ټگ ته ورغلي وه، ټگ د بنځې ټټر ته لاس وړ وړى و. بنځې ناره كړې وه، هغه وخت لېوني غلام دستگير ايله د څوارلسو كالو و، تر څو چې كلې خبرېده، د پير غاړه يې پرې كړې وه. د لېوني غلام دستگير له هماغې ورځې له پيرانو سره لوېدلې ده، خوند نه وركوي. هسې به دې خوابدې كړي....

خو ما ټينگار كاوه، د دې لېوني ليدل ضرور و.

حاجي ناتيک راته وويل چي سمه ده، خو لپوني غلام دستگير په پار په چنار کي اوسي، دلته کله کله راځي، زما خبره پر ځمکه نه اچوي، که دلته د کوچيانو په هر تير کي و، پيدا به يې کم او تر دې ځايه به يې خپله درته راولم.

دوي ورځي ووتې، د حاجي ناتيک او لپوني غلام دستگير درک مالوم نه شو، بل سهار مې چينې ته نږدې يوه وچه ونه وهله چې دوه سپاره راته ودرېدل.

د قدم شاه تيت غږ مې واورېد:

__ بچو! اوس به څه کوي؟! د کراماتو له ځايه هم ليري يې.

غلي شو، ويې ويل:

__ ماته کوچيان بنکاري، په دوي کي خو به کوم يو لپوني غلام دستگير نه وي؟!

مازي شونډي مې وخوځېدې:

__ نه! لپوني له حاجي ناتيک سره راځي.

راغلو کسانو خپل آسونه پر ونو پوري وتړل. دواړو له رنگه توري لمر سوځولي څېرې درلودې، يوه توپک او توپانچه، دواړه تړلي وو، له بل سره يواځي توپانچه وه. .

مخکې راغلل، توپک تړلي، سور سترگي له ونې لور، هډور سړي په ډډ غږ وويل:

__ کوم يو پير گل ياست؟!

يو گام ور مخته شوم.

سور سترگي وويل:

_ بنه نو، دا ټگ ته يې چې خلک دي له غريبي ايسټلي دي؟

په زړه کې مې خوشالی منډه واخيسته، دې سړي پير ته عقیده نه درلوده،
نو له لېوني غلام دستگیره پرته بل څوک نه و. لږ تر لږه د ده د نوم په
اخيستلو خو مې يو څه کرامات بنکاره کولای شواي.

سور سترگي ته مې وکتل، ومې خندل:

_ غلام دستگیره! ډېر په غوسه يې!

سور سترگي له خدا شين شو، خو د ده تر څنگ له بدنه د کمزوري سړي
ټنډه تروه وه.

سور سترگي په خدا کې وويل:

_ څه دي وويل! غلام دستگیر!!!

بېرته يې خپلو تشو ته لاسونه ونيول، دا ځل يې خدا تېرې نارې
ته ورته وه. بنه شېبه يې وخندل، بيا يې هماغسې په خدا کې وويل:

_ د دي خو پېريان هم تابع دي.

بيا يې خدا ته خوله وازه کړه، خو دا ځل يې خدا لنډه وه.

_ بنه نو، زما نوم خو دي واخيست، نو دا زما ملگري څه نومېږي.

غلی وم.

سړي مخامخ وکتل، ويې ويل:

__ هاغه ونه راته راوله!

بله خبره يې وکړه!

__ ووايه! نن سهار مې څه وخوړل، هه؟! څو اوښي لرم؟! پلار، تره، نيکه مې څه نومېږي؟! !! ماته وگوره! د يوه نوم راته واخله.

غلی وم.

سړي زما تر اوږدې ږيرې خپلې گوتې لاندې کړې، د زني پر لاندیني برخې مې يې زور راووست. په غوسه يې وويل:

__ څه عورته (بنځه) خو نه يې! ماته وگوره!

د قدم شاه وپړېدلی غږ مې واورېد:

__ پير صېب مه په عذابوه! که نه نو بنه ورځ به ونه وينې!

سور سترگی ور وگرځېد، قدم شاه منډه واخيسته، څو گامه ليري ودرېد.

سور سترگی په ملنډو وويل:

__ بنه ورځ؟!!

مخامخ راته ودرېد، ويې ويل:

__ زه هسي هم بنه ورځ نه لرم، تر اوسه مې څلور مړي کړي، د خپلې کډې (بنځې) او کوچنيانو رنگونه رانه هېر دي. نن دا غر، سبا ها غر، يوه شېبه هم خپل ژوند ته تمه نه لرم.

غلی شو، په ملنډو یې وویل:

__ خو ته اوس رندکی پیړی را وغواړه، خیر دی! یا چوف راباندې وکه،
اور را واچوه.

غلی شو، مخ یې را نږدې کړ، په ساه کې یې د نساوارو بوی گډ و.

ورو یې وویل:

__ پوهېږی! زه تورباز خان یم، غلام دستگیر مې تر څنگ ولاړ دی.

لینګي مې ولږزېدل، پر نیمه وهل شوي ونې پورې مې لاس ونيو. لېوني
غلام دستگیر ته مې وکتل، معصومي وړې، تکی توري سترګې یې
درلودې، داسې نه بنکارېده چې تر دې دمه دې د کومې چرګې غاړه
هم پرې کړې وي.

په لومړي ځل مې د لېوني غلام دستگیر غږ واورېد:

__ له ما سره دې څه کار و؟

اه! تر اوسه له داسې ورو او ارام غږه نه وم وپېرېدلی.

غلی وم.

غلام دستگیر وویل:

__ پاره چنار ته تلم، خو حاجي ناتيک مې نه شو خپه کولای، لاره مې کږه
کړه، د شپو او ورځو مزل راته پاتې دی، خبره لنډه.

ومي ویل:

_ يواځي درسره غرېدای شم؟!_

د سور سترگي غوسه ناک غږ مي واورېد:

_ ملنډې مه وهه! زما او د غلام دستگير تر مينځ هېڅ هم پټ نه دي، خبره وکه!

خو غلام دستگير گامونه واخيستل، ورپسې ور غلم، د يوې څپرې سيوري ته ودرېد. پوهېدم چې د سولي خبرو گټه نه کوله! سل زړونه مي سره وتړل، ومې ويل:

_ ستا توپانچه غواړم!

د سړي په تور مخ کې شينوالی راغی، مخکې تر دې چې څه ووايي، ما وار رومبې کړ:

_ ستا تړلې توپانچه يو ډز کوي، خو ته بدې دار يې! پوهېرم! هوبنيار سړی يې! په داسې توپانچه کې به څه ونه وايې چې اووه گولۍ خوري، بس! يواځې ماشې ته گوته ور وره. که دې دښمن اووه ساوې درلودې، نو هغه بېله خبره ده، که نه، په روغو پښو نه شي درنه تلای.

کوچي وچې سترگي راته نيولي وې.

ومي ويل:

_ يو دوربين هم درکوم، له دې ځايه يې د هاغه غره پر سر گوبنې ولاړې ونې ته ور واچوه، پانې به يې وشمېرې. پيسو ته هم تيار يم، بس! غږ کوه!

کوچي وويل:

_ دا توپانچه ولي دومره درباندي گرانه ده؟!

ومي ويل:

په بيه كي يي زه څه نه وايم، علت يي ته مه غواړه!

يوه شپبه غلي و، بيا يي سر پورته كړ:

_ ته څوك يي؟!

ومي ويل:

_ پيري مي ته نه مني، نو اوس داسي فكر وكه چي له يوه عادي سري سره سودا كوي.

ويي ويل:

_ دا سودا مي خوبنه شوه.

دواړه مخكي لاړو، لپوني غلام دستگير له چيني سره راته ودرېد، گريس بنده انگرېزي توپانچه، دوربين او څه پيسي مي ورته راوړي.

شپبه وروسته مي په دوو کوچيانو پسې تر هغو كتل چي په گڼو ونو كي ننوتل.

بېرته پورته وختم، توپانچه مي په څو توتو كي وپېچله. بله ورځ مي د كريم داد يوه كليوال ته وويل چي دا امانت به همدا نن تر خانه ور رسوي.

له ځان سره مې حساب وکړ، د کریم داد کلي یوه ورځ د آس منزل
غوښت، نو دا کلیوال به نن شپه ناوخته، کلي ته رسېږي، خان به
سبا ورځ د راتگ تیاری نیسي، که بل سهار لمانځه مهال حرکت را
وکړي، نو مازدیگر یې دلته بوله.

د شپې مې تبه شوه، تر ډېره خوب نه راته، یو وخت مې اوږې
وڅوڅېدې، قدم شاه و، ویل یې چې کریم داد له چینی سره ولاړ دی.

د غار خولې ته مې وکتل، د لمر ژېړه رڼا پر تیږو پرته وه.

قدم شاه وویل:

ماسپینین دي!

حیران شوم، د کریم داد دومره ژر او ناڅاپي راتگ ته مې تیاری نه
درلود.

بدنې مې را واخیسته، مخ ته مې څو لپې اوبه ور واچولې. د غار خولې
ته ور غلم، یو له عمره پوخ ځوان پورته را خوت، له چینی سره څو
وسلوال کلیوال ولاړ ول.

بېرته پر خپل ځای کېناستم.

کریم داد راغی، زما پر بني لاس یې مازې شونډې ولگولې. مخامخ راته
کېناست.

د هغه پرسېدلو سترگو یوه خبره کوله، ټوله شپه یې منزل را کړی و.

کریم داد وار له واره توپانچه راته کېنوده، ورو یې وویل:

_ پير صېب! خپه نه شي، دا توپانچه دي له کومه کړه؟!

کله مي په دومره اساني ځواب ورکاوه. ومي ويل:

_ مه پسي گرځه!

د سړي په ټنډه کې گونځي پيدا شوي، په نا ارامه غږ يې وويل:

_ ته پوهېږي! دا توپانچه.

په خبره کې ور ولوېدم:

_ ولي نه پوهېږم! دا توپانچه ستا ده، ته بدې دار يې، دېنمن لري، خوب يې در باندي حرام کړی دی، له ونې، بوټي، ډبرې... هر څه وپېږي....

غلي شوم، داسې مي وښوده چې (د ته پوهېږي) خبرې خوند نه دی راکړی.

کریم داد وخنډل، خو پوه شوم چې دا خدا يې مصنوعي ده، په پوست غږ يې وويل:

_ قربان دي شم، ته په هر څه خبر يې! خو خير دی، دي بي خبره بنيادم ته ووايه چې دا توپانچه دي له څه وه؟!

ومي ويل:

_ که درته ووايم چا راته راوړه، نه يې مني؟!

يودم را مخته شو، ويې ويل:

_قربان دي شم، مور له پلاره، نيکه د تونسې د پيرانو مريدان يو. کافر
مه رانه جوړوه، چې ستا خبره مي زړه ته ونه لوپري، نو د چا خبره به
منم!

ومي ويل:

_رندکي پيري راته راوړه.

_ولي؟!

_ويل يې چې يوه ورځ د يوه کلي پر سر تېرېدم، يو خان مي وليد، د
عزت او ابرو سړی و، خو د يوه خيرن کوچي له وېرې د باندې نه شوای
را وتی. ان جومات ته هم نه ته. دې خان ته په کلي او اولس کې يو لوی
پېغور ور پاتې و، توپانچه يې کوچي ورنه وړې وه.

د سترگو له کونجه مي کریم داد ته وکتل، سر يې وڅرېد.

ومي ويل:

_دا دوي ورځي مخکې بيا رندکي راغی، دا توپانچه ورسره وه، ويل يې
چې لېونی غلام دستگير ويده و، توپانچه مي ترې را واخيسته، اوس
غواړم چې دا توپانچه بېرته کریم داد ته ور وړم، خو ما منع کړ، ورته
ومي ويل چې دا خلک له جنياتو سره نه دي بلد، که دې کریم داد دا
اوږدې دارې او پر اوږدو وېنتو پټ ځان وويني، نو داسې يې بوله لکه
لېونی غلام دستگير چې ورته ولاړ وي، زړه به يې ټک وچوي. توپانچه
به زه د کوم بنيادم په لاس ور ولېرم....

کریم داد تر ډېره غلی و، بيا يې راته وکتل، په جينگه خوله يې وويل:

_يو کار به نه راته وکي؟!

ومي ويل:

_اول يې راته ووايه!

سر يې وځړېد، غريو واخيست:

_له دې لېوني سوډره به مې نه کې بېغمه!

پوهېدم چې دې خبرې ته به اخير راځي، خو دومره ژر مې يې د اورېدو تمه نه درلوده.

ومي ويل:

_خو زه له لېوني غلام دستگير سره کومه ستونزه نه لرم!

کريم داد تر ډېره ځمکې ته کتل، بيا پرته له دې چې راته وگوري، په غريو کې يې وويل:

_زه غلی سړی يم، خدايکه مې تر اوسه پر ميږي هم پل ايښی وي، خو خدای په لېونو وارولم، کال مخکې د لېوني غلام دستگير کشر ورور زما فصله ته خپله رمه ور پرېښې وه، سم په انسانيت ورسره غږېدم، بس! د څو کليوالو تر مخ يې پورې وهلم، انسان دی، ماغزو مې کار پرېښود، همالته مې وويشت. مرکې کېناستې، هرې پرېکړې ته تيار يم، شل ټوپکه او ډېرې پيسې مې ورته ومنلې، خو لېونی غلام ستگير اووه ښځې غواړي.

غلی شو، پر څادر يې سترگې پاکې کړې، په غريو کې يې وويل:

_پر ما مې درې خويندې او دوي لوني تر ځان هم گرانې دي. څنگه به يې اور ته اچوم!

غلی شو. یو دم یې راته وکتل، سترگې یې له اوبنکو ډکې وې، وپې ویل:

__ته ووايه! دا غوښتنه په کوم کتاب کې روا ده؟! لېونی غلام دستگیر نه پیر مني، نه فقیر، تر اوسه یې اووه مړي کړي، قربان یې شم، دوه یې ستا غوندي گلالي پیران ول. تخته کېدا یې بی ثوابه نه ده.

تندی مې تریو کړ:

__خه! پیران!! پیران یې وژلي!!

د کریم داد غږ یو ناخاپه ژوندی شو، غبرگ لاسونه یې پر ځمکه ولگول، یو گام را وښویېد:

__هو صېب! که یې نه مني له خلکو پوښتنه وکه.

ځان مې خواشینی ونيو:

__نو داسې خو په رښتیا هم ډېر مضر دی!

په خوند یې وویل:

__بالکل! پر لړم او غونډل باید پښه کېږدو. بس! قربان دې شم، تاته څه سخته ده، رندکي ته ووايه، چاره به یې وکي.

ومي ویل:

__اتمہ ورځ احوال واخله!

د سړي سترگې وځلېدې:

__مانا، تخته کوي یې!؟

ومي ويل:

_اوس څه نه شم درته ويلي، فکر به وکم، خو پام! له دې خبرې بايد بل څوک بوی هم يونه سي.

کريم داد مي پر لاسونو را پرېوت، دا حل يې مچې ډېرې تودې وي.

په خوند يې وويل:

_که دې دا کار وکړ، نو وبه مي گنډې، تول عمر به دې غلام يم.

ومي ويل:

_خو لېوني غلام دستگير له بوتې نه دی پيدا، له تربرونو سره به يې څه کوي؟!

په خبره کې را ولوېد:

_له تربرونو سره يې لوېدلي ده، په کم شي غاړه راسره وړي، بس! ته د دې سوېر چاره وکه، له نورو سره سوله اسانه ده.

د باندې ووت، شپبه وروسته مي قدم شاه را وغوښت، نېغ مي ورته وويل چې د لېوني غلام دستگير سر غواړم!

د قدم شاه سترگې رډې را وختي...

پوه مي کړ چې ځيني هدفونه په اسانه نه تر لاسه کېږي.

په سهار مي له حاجي ناتيکه د چکر په پلمه يو يرغه (تېز) آس را
وغوښت. کوچینی کاغذ مي وليکه، قدم شاه ته مي وويل چې تر خپله
وسه به چټک ځي!

مور ته د انگرېزانو تر ټولي نږدې قرارگاه، د آس درې ورځي منزل
غوښت. دا لويه قرارگاه د ډيورنډ د کربني پر هاغه غاړه پرته وه،
چانسلر د قرارگاه مشر نیلسون ته امر کړی و چې زموږ هره غوښتنه به
په پټو سترگو مني.

ډاډه وم، ليوني غلام دستگیر په اسانه موندل کېدای شوای، ده په ټول
پاراچنار کې نوم درلود.

یواځې شوم، خو وخت مي بېکاره نه تېراوه، په خلکو کې درېيم با
رسوخه کس د شيخ جيلاني په نوم يو لوی مولوي و، دې بودا يوه
لويه مدرسه درلوده، گڼ طالبان يې روزل، خو دې طالبانو مصرف
غوښت، ځينو شتمنو مرسته ور سره کوله، خو د شيخ طالبان ډېر ول،
کله کله به ان په وچه ډوډۍ کې هم باقي شو.

په لومړۍ ورځ مي له شکراني پاتي يو په غوښه پټ پسه ور ولېږه،
دوهمه ورځ مي دوه کرل، خو د شيخ درک ونه لگېد.

يو کليوال مي وغږاوه، ويې ويل چې شېخ به ډېرې پیسې له دم او تاويزه
پيدا کولې، د کور او مدرسې گوزاره يې ښه روانه وه، خو تا يې بازار
ور سوړ که، ښه يې نه ايسې.

درېيم سهار مي بل پسه ور ولېږه، خو لا يې بد اېسېدم، خو هماغه غرمه
مي يو اوږد ليک ورته وليکه، ومي ليکل چې څلوېښت زره پېريان مي په
واک کې دي، هر څه را رسېږي، نه د شکراني په پیسو پسي گرحم او نه

هم پسونه، سيرلي، چرگي، هگي... اهميت راته لري. که تشریف راوړي، نو بغدادی پیر دی له خواری ورځي ایستلی شي....

خط کار وکړ، شېخ پر خره سپور راغی. سترې مشې یې توده وه. کښاست، یو ساعت یې د علماوو د اهميت په اړه خبرې وکړې، ویې ویل چې که زما او ستا غوندي علما نه وي، نو عامیان به کوپر او اسلام سره گډ کړي... هم به له دې دنیا ووځي او هم به یې اخيرت خراب وي... نه به په نکاح پوهېږي او نه به هم د جنازې لمونځ ور مالوم وي، ان داسې څوک به ونه مومي چې د ماشوم په غور کې آذان ور وکړي....

بودا اوږدې خبرې وکړې، په هره خبره کې به یې لومړی ځان او بیا ماته گوته نیوله، ویل به یې چې دا مور علما....

بودا ته مې وویل چې هر سهار یو طالب را لېږه، دی به ټوله ورځ د شکرانې پسونه، سپرلي... پیسې ټولوي، مازدیگر به له څارویو او پک جیب سره در روان وي.

بودا د تگ په وخت کې دعاوې راته کولې، ویل یې چې ستا غوندي علما دي خدای له اور او اوبو وساتي....

بل سهار کوچینی طالب راته ودرېد، تر مازدیگره یې یو پسه، درې سيرلي، څو چرگي... ټولې کړې.

خلک ورو ورو ډېرېدل، د بغدادی پیر د کراماتو آوازه تر لیرو ځایونو رسېدلې وه، ان ځینې خلک له وردگو او غزني هم راغلل.

قدم شاه نه و، خو د لاوډ سپېکر کرامات ونه درېدل، راغلي کسان به مې ژر نه را پرېښودل، دوی مجبور ول چې له چینې سره یو څه وخت تېر کړي، نالیدلو کسانو به د یو بل نومونه اخیستل، دردونه به یې سره

ویل... د کلي او کور په اړه به سره غږېدل.... له لادیسپیکره به دومره
څه راوتل چې بغدادی پیر خپل کرامات وښيي.

کله چې به د یوه کس چوف کول خلاص شول، نو ورته و به مې ویل چې
اوس فلانی را ولېږه. وړه خبره نه وه، که بغدادی پیر کرامات نه
درلودای، نود نالیدلو خلکو نومونه او نورې پټې به څنگه ور مالومې
وي!

راغلی کس به مې پښو ته را ولوبد.

یو ماخستن مې جامې بدلولي چې په جیب کې مې د زرو سیکه له واړه
چاقو سره ولگېده. سهار مې باز را وغوښت. په خبرو مې را ووست،
سره غونډۍ نږدې وه. باز وویل چې سیکه او بوتان یې د دې وړې
غونډۍ د لمر لوېدو خوا په څنډه کې موندلي وو.

ماخستن مې لاسي بټۍ را واخیسته، ډاډه وم، په دې شپه کې که مې چاته
د زمري زړه هم ور کړی وای، نو د ږندکي پیري له ډاره سمڅي ته نه
شوای را تلای.

سپوږمۍ وه، سره غونډۍ مې په اسانۍ ومونده، لمر لویدو خواته یې
ور غلم، تنورونو ته د وړل شوي خاورې کیندل شوي ځایونه مې پیدا
کړل. په پسته خاوره پسې وگرځېدم. ځای مې وموند، خاوره مې په دواړو
لاسونو لیرې کړه، وړې سمڅي ته مې لاسي بټۍ ونيوله، لاندې ډبریني
زیني کښته شوي وي.

په احتیاط لاندې لارم، اوږدې سمڅي ته د ډبرو پایي ولاړې وي، دېوالونه
د مختلفو حیواناتو له رنگه نقاشیو ډک ول.

د يو څه د ماتيدو غږ مې واورېد، لاسي بټۍ مې ځمکې ته ونيوله، پښه مې د انسان د اسکليټ د وړانه پر هډوکي ايښې وه. مخکې لارم، دېوال ته له ډبرې جوړ لوی بت ولاړ و، څو واړه بتان، دوه، درې کوزرې، د انسانانو هډوکي... پر ځمکه پراته ول... بټۍ مې را وگرځوله، په رڼا کې يې دومره زور نه و چې د سمڅي تر پايه ورسېږي.

فشس مې واورېد، په بېړه را تاو شوم، زړه مې له وېرې خولې ته راغی، په خاورو کې تور، غټ مار پروت و. په منډه د باندي ووتم، د سمڅي خولې ته مې يوه غټه ډبره ور ورغړوله. پر ځمکه پرته مې خاورې مې ور ټولې کړې.

پوهېدم چې دا سمڅه بې څه نه ده، خو اوس يې وخت نه و.

سهار لس بجې له خوبه را پورته شوم، چينه په خلکو، آسانو، خرو، اوسانو او کچرو کې نه مالومېده.

غرمې ته حاجي پايڼده خان راغی، زارۍ يې کولې، د سپينو گلانو شيره يې غوښته، خو دا شيره مې کله بې ارزښته کوله!

حاجي پايڼده مې همداسې په احتياجي کې پرېښود، ورته ومې ويل چې د سپينو گلانو پر سيمه د کاپرو پېريانو گزمې سختې شوې دي، رندکې موقع ته گوري، بس! څو ورځې نور هم صبر وکه.

د سړي زړه نه ته، خو چاره نه وه، له وچو ميوو ډکه لويه غوټه يې راته پرېښوده.

سهار وختي مې يوه ناره واورېده، د باندي ور ووتم، درې کسان لاندي ولاړ ول. اشاره مې ورته وکړه، يو يې پورته را وخوت، په خواره خوله يې چيني ته نږدې د يوه دوکان او سماوار د جوړېدو اجازه غوښته.

تاوان مي نه پکي ليد، ډېر خلک له ليرو سيمو راتلل، دوکان او د شپي د تېرېدو ځای راته بڼه و.

ځای مي ور وښود، ځوانانو هماغه ساعت ملاوي وتړلي، تر مازديگره يي هواري ډبري راوړلي....

ماښام چرتي شوم، اووه ورځي تېرې وې، خو د قدم شاه درک نه و، د هغه د نيولو کومه وېره نه را لوبېده، قدم شاه په سيمه کي بلد و، د ډيورنډ پر ليکه د افغان پوځيانو قرار گاوي هم له يو بل نه ليري پرته وې، بلد کس په اساني تر کرښي اوښت.

په زړه کي مي يوه خبره را گرځېده:

_دري ورځي تگ، دري ورځي راتگ. نو ولي وځنډېد! قدم شاه مي د شپي تر ناوخته له ذهنه نه ووت.

سهار چيني ته ورکښته شوم، له درېيو پرونيو ځوانانو سره، څلورو نورو کسانو هم ختي کولي. کار تېز و، بس! پلني ډبري به يي په ختي کي نيولي... غرمي ته د واړه دوکان دېوالونه ودرېدل.

ماسپين ته کريم داد له خپلو ملگرو سره راغي، زېري يي غوښت، خو ما ورياده کړه چې رندکي پيري ډېر مصروفه دي، زه په خپله احوال در لېزم.

کله چې بېرته ته، يو تک سپين، ښکلی آس يي راته پرېښود.

مازديگر د دوکان پر سر لرگي او خاوره ولوبدل، لمر لوېدو ته کاگل ورباندي تېر شو. آس مي د لېوانو له ډاره همالته وتاړه.

خواشيني وم، قدم شاه مي سترگو، سترگو ته کېده.

وختي پرپوتم، يو وخت مي ڪرنگ واورپڊ، سترگي مي رني ڪري،
خراغ بل و، قدم شاه تش دپگ ته ڪتل.

ڪپناستم، په خوند مي وويل:

__خه وخت راغلي!؟

پرته له دي چي راته وگوري ويي ويل:

__فکر کوم چي له ڊپري لتي دا خو ورخي وري گرځيڊي!

ومي ويل:

__راڻه! وچه مپوه شته.

راغي، لاس يي را وغاوه، خو ما راکش ڪر، په غپن ڪي مي ونيو.

ويي ويل:

__پخوا خو دومره مينه ناک نه وي!

له مختلفو مپوو ڊکه ڪڙوره مي ورته ڪپنوده. په بپره مي وويل:

خه دي وڪرل؟

ويي ويل چي له نيلسون سره وگرپڊم، د لپوني غلام دستگير په باره ڪي
مي مالومات ور ڪرل، ورته ومي ويل چي د دي سري پيدا ڪپدا اسانه ده،
تول خلک يي پڙني....

نيلسون پارا چنار ته تلگراف وڪر، خواب راغي، په پارا چنار ڪي
انگريزي قرار گاه ورته ليکلي و چي سخته نه ده، د لپوني سر به له

همدي خايه ډېوډ جوړ ته ور ولېږو، خو وخت غواړي، مور بايد لېوني
غلام دستگير ته داسې موقع وگورو چې راگرم شي....

له قدم شاه سره تر ناوخته ناست وم، د شېخ جيلاني او د سړي
غونډۍ کيسې مې ورته وکړې.... بيا مې وويل چې د لېوني غلام دستگير
سر شايد ډېر وخت ونيسي، تر هغو به د ملک غونډي په باره کې فکر
وکړو.

په زورور ملک غونډي پسې لوی قوم ولاړ و. دې شتمن شپېته کلن سړي
پر پراخه سيمه واک درلود، غريبانو ته يې لاس نيو، د لارې مساپر به يې
له ډوډۍ پرته نه پرېښودل. ان کله کله به سلامت تجارتي کاروان د
ده مهمانخاني ته شپه ور وره.

دې سړي خپله خواني د هند په اسام کې تېره کړې وه، هلته يې د سود
لويې معاملي درلودې، اوس يې هم کار جوړ و، دوو ورونو او مشر زوی
يې له اسامه په خرپ پيسې ورته را لېږلې.

د ملک غونډي يوه کليوال راته ويلي و چې دا سړی هېڅوخت له مېلمه
پرته ډوډۍ نه خوري، که مساپر ونه مومي، د کلي ملا او څو
نور کليوال ورسره کېږي.

دې سړي ژوندی زړه درلود، ځان يې غم ته نه ورکاوه، د بنو آسونو،
اتن او تېزو بنکاري تازيانو شوقي و، کله کله به يې شاعري هم
کوله، له خپلې يوې بنځې او شپږو اولادونو سره يې خوشاله ژوند
درلود.

له قدم شاه سره مې د ملک غونډي د ژوند هره خوا وسنجوله، دواړو فکر
وکړ، خو د دې سړي په ژوند کې مو داسې څه ونه موندل چې د بغدادی
پير کراماتو ته احتياج وي.

یوه اوونۍ ووته، په دې ورځو کې مو د حاجي ځونډي ډېر کلیوال
وغږول، پاتې تمه مو هم وخته!

دوکان او لویه کوټه جوړ شول، همدې یوه دوکان او سماوار ته یې د(پیر
بازار) نوم ورکړ. خو دومرو خلکو ته یواځې یو دوکان او یو سماوار
کافي نه ول، نورو کسانو ته مې هم د دوکانونو د جوړولو اجازه ورکړه،
دا اجازه په لومړي دوکاندار ښه نه وه لگېدلې، خو بغدادی پیر ته یې ان د
یوې وړې گیلې زړه هم نه درلود.

خلک ډېر ول، سترې شوم، دمونو ته مې یواځې د ماسپینین تر لمانځه
پورې وخت ورکړ. ناوخته راغلي کسان به یا بېرته تلل، یا به یې په
سماوارونو کې د بل سهار په تمه شپه تېروله.

وروسته مو بله لاره ومونده، کاغذونه مو وسکښل، سلگونه څلور کونجه
وړې توتې مو ترې جوړې کړې، په هره توتې کې مو چوکاتونه او د
چوکاتونو په مینځ کې مختلف عددونه ولیکل. قدم شاه به له چیني سره
ولاړ و، خلکو ته به یې په نوبت کاغذونه ورکول، ویل به یې چې دا
تاویدونه د بغدادی پیر په مبارکو لاسونو لیکل شوي دي، په اوو سرو
جامو کې یې ونغاړئ، د هر مرض دوا ده....

خلکو به څه ویل! هېڅ! کاغذونه به یې سترگو او شونډو ته ور وړل او
بېرته به خپلو کورونو ته روان شول. قدم شاه به یواځې هغو کسانو ته
له پیر سره د لیدو اجازه ورکوله چې یا به له ډېرو لیرو ځایونو راغلي
ول او یا به یې څېرې تازه او جامې نوې وې.

کله کله به له پیر سید کرم شاه (لارنس) نه هم خبرېدم، دی له
ما سل_ یو نیم سل کېلومتره لیرې و، خو په کراماتو کې یې تر ما وړې
وه، له هماغه سیمې یوه راغلي سړي قسمونه خوړل چې پیر سید
کرم له ځانه مرغی جوړه کړه، والوت....

ټوله ورځ به مې ماغزه وخورل شول، قدم شاه هم سترې و، هره شپه به
يې کاغذونه سکڼل....

بل فکر مې وکړ، بغدادې پير تر دې دمه لنگر نه درلود! هسې هم د
شکرانې پسونه ډېر ول، له شېخ جيلاني سره سره، دم، دعا ته د
راتلونکو خلکو گزاره هم پرې کېدله، د هوتلونو خاوندانو ته مې تنخوا
وتاکله، دوی به هره ورځ دوو، دوه نيمو سوو کسانو ته د پسونو پخې
غوښې ورکولې.

خلکو په خپلو سترگو ليدل چې د خلکو له خوا راوستي پسونه، بېرته
همدې خلکو ته پخېدل، خو بيا به هم حيران ول... ويل به يې چې د
دومره بنيادمانو مړول کرامات غواړي، وړه خبره نه ده! د پيرگل لنگر
پټې بلاوي چلوي....

يو ماسپښين مې پر آس چکر واهه چې د قدم شاه سترې چيغه مې
واورېده، ور غلم، ويل يې چې يو څوک تاويز غواړي. ورياده مې کړه چې
ته خو په هر څه پوه يې، سهار ته يې ماتله که، خو قدم شاه راته وويل
چې دا سړی په ليدو ارزې.

له يوه خوار، هډور سړي سره پورته وختم، دی غلام رسول نومېده، د
ملک خوندي دهقان و، خو اوس يې داسې تاويز غوښت چې غوا يې د
لوشلو په وخت کې لغتې ونه وهي.

تاويز مې ورته وليکه، ومې ويل چې په اوو سرو جامو کې يې
وگنډه، غوا به کراره ولاړه وي. بيا مې د ملک خوندي خبرې را
واخيستي، ومې ويل چې دا خوشاله انسان په ژوند کې هېڅ غم نه لري،
خو غلام رسول را ياده کړه چې په دې ورځو کې يې چورت خټه دی.

را ومي غراوه، د دهقان له خولي د ملک خوندي ژوندي زړه مړ و، خدا ترې هېره وه، ډوډۍ يې نه خوړه، په وړه خبره غوسه کېده... نازولي تازيان به يې په ډېرانو گرځېدل... ان جومات يې هم پريښي و.

نورې خبرې مي ترې را وايستي. دهقان يوه كيسه راته تېره کړه، ويې ويل چې څو ورځې مخکې مي رشقه رېبله، د ژړا غږ مي واورېد. ورغلم، د جوارو په بوټو کې مي چوله جوړه کړه، حاجي خوندي د لښتي پر ژۍ ناست و، رڼې اوبسکې ترې توپېدې، له ځان سره يې خبرې کولې، بيا يې يو ناڅاپه آسمان ته وکتل، له خولي يې زوروره چيغه را ووته!

__ اه ! توتکۍ!

پورته مي وکتل، توتکۍ نه وه.

غلام رسول غلي شو، ماته يې وکتل، ويې ويل:

__ قربان دې شم، ملک خوندي سم نه شو راته بنکاره، د لېونتوب علامي لري.

د دهقان له تگه وروسته مي له قدم شاه سره خبرې وکړې، دواړه يوې نتيجې ته ورسېدو، دا د مينې نښې وې. بوډا مين و.

سهار ناوخته مي چيغې واورېدې، غلام رسول په بېړه پورته را وخوت، لمن يې په وينو سره وه. خدای او کوران يې يادول، د خپلې ښځې د پزې د وينې درېدو ته يې تاويز غوښت.

علت مي وپوښت، لنډ يې راته وويل چې ستا راكړی تاويز مو د غوا پر تندي را وځراوه، خو سهار يې زما كډې ته غبرگي لغتې سيخي كړې، د

مخ پارسوب او مات غاښ يې پروا نه کوي، خو اوس يې د پزې وينه نه درېږي، خوارکي هسي هم کم جانه ده، که يې دا حال وي، مړه يې بوله.

د غار تيارې برخې ته لارم، شېبه وروسته مي سړي ته د وينې د درېدو تر ټولو قوي دوا ورکړه. په غوسه مي ورته وويل چې وه ساده! ولي په خبره ځان نه پوهوئ! درته ويلي مي و چې تاويز ته اوه سړي جامې ور واغونده!

دهقان په خواره خوله وويل چې زه ورته ناست وم، کډې مي تاويز په اوو سرو جامو کې وگانده....

خو ما نه منله، ومي ويل چې که د تاويز يوه جامه کمه، يا زياته وي، نو برعکس تاثير لري، غوا نوره هم په غوسه کېږي....

خو غلام رسول قسمونه خوړل چې د تاويز جامې پوره وي.

ومي ويل:

د تاويز خلاصول دې کور بې برکته کوي، که نه اجازه مي درکوله چې تاويز خلاص کړي، په خپله به پوه شوی وي چې جامې کمې، يا زياتې دي....

غلی شو، دهقان به نو ولي خپل کور په لوی لاس بې برکته کاوه!

دهقان په بیره د باندي ووت.

قدم شاه سره ساه واپسته:

اوف، بېچاره بنځه!؟

غلی شو، ویی ویل:

_ د دوا د بوتل کاغذ خو به دی ترې شکاوه.

ومي خندل:

_ دا خلک په خپله ژبه نه پوهېږي، نو انگلیسي خط به څنگه لولي؟!!

_ خو احتیاط بڼه دی!

ومي ویل:

_ څوک یې سپینوي! که پوه هم شي، لویه خبره نه ده، په څلوپښتو زرو پېریانو کې به داسې پیری هم وي چې بغدادی پیر ته له لندنه دوا راوړي.

ماخستن ناوخته مو ډوډی خوړه چې یو دم گوله رانه ولوېده، یو چا په لور غږ زما نوم اخیست:

_ ډېوډ جونزه!

منډه مې واخیسته، سپورمې وه، چینی ته نږدې دوه کسان ولاړ ول، ورغلم، یو دم مې وویل:

_ اه! احمقه! دا خای نو زما د نوم د اخیستلو دی؟!!

سړي کلکه غږ راکړه، خو ما د سماوار وړې کړکې ته کتل، شکر مې وایست، څراغ بل نه شو....

قدم شاه راغی، آسونه یې همالته په ونه پورې وتړل. یوه سپکه او بله درنه کڅوړه مو پورته وخپژوله. کپناستم، خو لا مې زړه نه وو سره راټول.

مایکل توره لونگی لیرې کړه، بخښنه یې وغوښته، دی په دې نه پوهېده چې سماوار له خلکو ډک دی.

مایکل خپل ملگری را معرفي کړ، نوم یې چوهدری حسن و، د پارا چنار په قرارگاه کې یې وظیفه درلوده.

مایکل مې په پېښور کې لیدلی و، ده به په هفته کې یو ځل د جاسوسی د وسایلو کرامات راښودل.

ما څو میاشتي په غره کې تېرې کړې وې، د معلوماتو تېری وم، په دې نه پوهېدم چې له دې غرونو وړ هاخوا څه خبرې دي. مایکل مې وغږاوه، د پاچا (امان الله خان) قرار دادونه ډېر شوي ول، پر معدنونو کار روان و، صنعت وده کړې وه، په کابل ښار کې روان رېل لیدل شوی و، سلگونه ځوانان ترکیبي، جرمني، فرانسې.... ته په زده کړو پسې تللي ول....

وروسته د جاسوسانو په باره کې وغږېد، په ټولو کې د بریتانیې لخوا جوړو شویو روحاني څېرو (پیر، فقیر، اغا، ملنگ...) کامیابه نتیجه ورکړې وه. ان ځینو یې په دربار کې هم مریدان پیدا کړي ول....

د لیوني غلام دستگیر کیسه مې ترې وپوښته، لنډ یې وویل چې سر یې په راوړې بوجی کې دی.

مایکل وویل چې په دې ورځو کې د بریتانیې په پوځ کې یو سیک عسکر ووژل شو، قاتل یې نه و مالوم، خو مور ورته مالوم کړ، لنډ

ليونې غلام دستگير ته ورغلو، د ليونې تر مخ مو د مقتول وړې توپانچه په کېږدې کې تر ليمڅي لاندې کړه، غلام دستگير جنجال وکړ، لاس يې را واچاوه، کوچيان راغلل، خپله توپانچه مو بېرته را وايسته، سړی را گرم شو، قرار گاه ته مو را ووست، جلا د غاړه وړ پرې کړه. بس! يو-دوه ورځې د کوچيانو مشران راتلل، ويل يې چې ليونې له سره پرته څنگه خاورو ته وسپارو، خو گرمي وه، چاره يې نه لیده.

مايکل لويه خلطه خلاصه کړه، اول يې خوراکي مواد را واپستل، بيا يې اخبارونه او د جاسوسۍ نوي، پرمختللي وسايل پر ځمکه کېښودل.

مايکل او ملگري يې تر سپېده چاود مخکې بېرته پاراچنار ته روان شول.

په هماغه ورځ مي کریم داد ته احوال ور ولېږه، بله ورځ راغی، په بوجی کې د ليونې غلام دستگير ترلی سر مي ورکړ، پښو ته را ولوېد.

ماخستن مي نوي راغلي وسايل کتل، تېز گروپ مي ولگاوه، د سمڅي له خولې اووه رنگه رڼا ووته. قدم شاه د سماوار تر مخ وارخطا خلکو ته ويل چې دا له کوه قافه د راغليو ښاپېريو د اغوستو حجابونو رڼا ده... د خلکو د توبو غږونه تر سمڅي پورې را رسېدل....

بله ورځ مي ملک ځونډې ته يوه جمله وليکله:

__بغاري دې دومره ليرې غره ته را ورسېدې، خو نږدې توتکې وانه وړېدې.

په سبا يو له ونې ټيټ سړی راغی، غټه لونگۍ يې ترلې وه، ږيره يې په نکريزو سره وه. وار له واره مي پښو ته را ولوېد، د خواست په ژبه يې وويل:

_يا پيرگله! دومره کرامات لري چې زما چيغي ان په غره کې اوري، نو هر څه دې په وس پوره دي، خدای به کوي، ته به کوي! داسې تاويز راته وليکه چې له توتکي بي غمه شم.

ومي خندل:

_پير بغدادی ته بي غمه کېدا او يو حای کېدا، دواړه يوه خبره ده.

په حیرانی يې راته وکتل، ويې ويل:

_قربان دې شم، د آب او عزت سړی يم، کور او اولس به څه وايي، بي غمه کېدا راته بڼه ده.

سړی مي خپل ټټر ته را نږدې کړ، ومي ويل:

_په شرعه کې شرم نه شته، ان څلور ودونه هم کولای شي.

يودم غريو واخيست:

_خونه يې مني، خانگل ته مي وويل چې غريب سړی يې، توتکي لور دي راکه، په سرو، سپينو کې به دې پټ کم، خو سړي نه وړه، نه يې را وړه، نېغ يې راته وويل چې وشرمېږه! لمسيان لري، خپله څوارلس کلنه لور څنگه اورته واچوم... که دې بيا را ياده کړه، پر تندي به دې ولم.

ملک يودم وژړل... ويې ويل چې دې نجلۍ خوب راباندې حرام کړی دی.

بيا مي د خانگل په باره کې را و غږاوه، دې ناروغ سړي د کلي گورواني (پاده واني) کوله. دوه ځله بي سده شوی و، له پزي او غوړونو به يې وينه تله، زوی يې نه درلود، په کور کې يې اووه سړي لوني گرځېدې،

په وچه ډوډۍ پسې حيران و، تربرونه يې مرگ ته ماتله ول. سر له اوسه لا د خانگل د بنځې او لونو په وېش نه سره جوړېدل.

ملک ځونډي ته مې ډاډ ورکړ چې ځان دې غم ته مه ورکوه، خانگل به په دې دوستۍ کې څه ونه وايي.

خانگل مې را وغوښت، څېره يې اشنا وه، فکر مې وکړ، دا سپری دوه ځله پخوا هم راغلی و، زوی يې غوښت.

خانگل مې پر لاسونو را پرېوت، په خوشالي يې وويل چې بنځه يې امېدواره ده. ډاډ مې ورکړ چې د بغدادې پير تاويز بي څه نه دی، په نصيب کې دې يو گلالی هلک وينم.

بيا د اصلي موضوع په څنډو کې را وگرځېدم، د خانگل غربت او بي کسي مې ياده کړه، د هغه ناروغي او اووه لوني مې مينځ ته را واچولې، ومې ويل چې رندکی پيری کله کله احوال راته راوړي، تربرونه دې ښه نېت نه درته لري....

د سپري سترگې له اوبنکو ډکې شوې، ويې ويل چې بي کسي دي ورکه شي، دی هم پوه دی چې تربرونه يې مرگ ته ناست دي....

خانگل ته مې وويل چې له ملک ځونډي سره دوستي دې په خير ده، لور به دې له دې شتمن او زورور سپري سره خوشاله وي، تربرونه به دې سترگه ترې کوي، که مې هم شي، داسې څوک به وي چې پرده دې خوندي او لوني دې په عزت واده کړي....

خانگل تر ډېره فکرونه وهل، بيا يې سر پورته کړ، په غريو کې يې وويل:

قربان دي شم، پوهېرم! ته مي بدي نه غواړي، غيب در مالوم دي، چې ته وايي، نو دا دوستي مي قبوله ده.

په هماغه ورځ مي ملک خوندي ته احوال ور ولېږه چې خبره خلاصه ده، بس! مرکه ور ولېږه!

اه! باور! باور مي غوښت، تر لاسه مي کړ. پر ټوله سيمه مي واک پروت و. ان د بغدادي پير له خوښي پرته مرغی هم نه شوای چوڼېدای. په کورونو، گودرونو، جوماتونو، ولسونو کې يواځې د بغدادي پير کرامات يادېدل. زه به پر ځمکه گرځېدم، خو خلکو به اسمان ته کتل. په هرې سپينې کوټرې پسې به يې چيغې وهلې ((پير گل ته وگورئ، له ځانه يې کوټره جوړه کړې، پر خپلو مريدانو راگرځي...)). چا چې به وليدم، پرځان يې د دوزخ اور حرام گانه.

دا ټولې، سختې، خيرنې ورځې، لوږه، تنده... خطر... د خلکو په باور ارزېده. اوس نو د اصلي هدف د ترلاسه کولو وخت و. د دې خلکو زړونه د پاچا له مينې ډک ول، خو اوس بايد دا ځای کرکې نيولی وای. په لومړي ځل مي په خپلو خبرو کې د امان الله خان نوم را گډ کړ، خو احتياط مي نه هېراوه، د دې خلکو په زړونو کې له خدای او پيغمبر را وروسته، امان الله خان پروت و.

په پيل کې به مي عمومي خبرې را واخيستي، بيا به پاچاهي ته ورغلم، د غازي بنیگني، له وطن، آزادي او تعليم سره د پاچا مينه، د هغه دينداري... به مي ياد کړل، په اخير کې به مي د (خو) ټکی را وايست، وبه مي ويل چې غازي امان الله خان ښه سړی دی، خو کاشکې يې زيره نه خړبيلی.

همدې يوې خبرې به د خلکو له ذهنه د پاچا افغانيت، زړورتوب، د وطن ابادي، دينداري، له وطن او خلکو سره مينه... ټول پاک کړل. پر ځای

به يې يوه خبره كېده، پاچا ږيره نه لري، مانا سنت ته ارزښت نه
وركوي....

خو مابه وخنډل، وبه مې ويل چې خير دى، خواني ده، په خپله به پوه
شي....

هره ناسته به مې د امان الله خان پر صفتونو پيلوله، خوله به مې سترې
شوه، خو اخېر په يوې وړې (خو)، د پاچا پر ټولو بښېگنو خړې اوبه
وروستې.

وروسته لږ مخکې لارم، ټولو ته مې همدا يوه خيالي كيسه تېروله، لومړى
به مې د امان الله خان صفت وکړ، بيا به مې خان خواشینی ونيو، وبه مې
ويل چې څه وخت مخکې خوان پاچا له خپلو وزيرانو سره جلسه درلوده،
يو وزير په خړپ نشه و، خو پاچا يواځې سپک کړ.

غلى به شوم، ناستو کسانو ته به مې وکتل، وبه مې ويل:

پاچا زړه سواند انسان دى، خو شريعت شراب خور ته خپله سزا لري،
پاچا بايد د زړه سواندي پر ځاى حد جاري کړى واى.

وار له واره مې دا ډول کيسې په خپله په پاچا پورې نه شوای تړلى، دې
خلکو د بغدادې پير الوتل منل، خو پاچا او شراب ډېر سره ليرې ول، خو
لږ تر لږه به دې کيسو په دې ساده ککړيو کې دومره ور گرځول چې که
پاچا خپله شراب نه خوري، نو شراب خور يې هم دومره بد نه ايسي....

وروسته يو څه تېز تلم، د هلکانو مکتب مې بڼه ياداوه، خو د نجونو له
زده کړې سره مې ضرور د (خو) ټکى تاره.

بيا مي تر کيي ته د افغانو نجونو د لپړلو خبرې را واخيستي، ومي ويل
چې درس بنه دی، خو دومره هم نه چې خواني، جاني، سپيني پينتي
پردو ملکونو ته پسي ولپرو....

تر دې دمه به ټولو سرونه راته خوځول، خو يوه ورځ مي په خپلو خبرو
کې ملکه ثريا ياده کړه، ومي ويل چې لوڅ مخ گرځي....

په لومړي ځل يو چا دومره زړه وکړ چې د بغدادې پير په خبره کې ور
ولوپزي، له کتوازه راغلي يوه زيره خوان په غوسه وويل:

پيرگله، دم، تاويد او کراماتو ته دې مات يم، مور مي ياده که، خو د پاچا
په ناموس به کار نه لري.

ومي خندل، ملکه ثريا مي د دنيا تر ټولو بنځو پاکه او پرهېزگاره وگڼله،
تر هغو مي د ملکي صفت وکړ چې د خوان د تندي گونځي هوارې
شوي....

يو څه وخت مي احتياط کاوه، د امان الله خان نوم مي نه اخيست، خو د
واليانو، حاکمانو او نورو غټو خلکو د خيالي گناوو بيانول په دې نه
ارزېدل چې څوک بغدادې پير خفه کړي.

وروسته مي د مايکل راوري اخبارونه وکتل، يوه انگرېزي مجله مي
ومونده، په برېتانيې کې د بنځو د پرمختگونو په اړه وه.

گن کسان به مي را ټول کړل، مجله به مي وغورول، د انگرېزي متن او
عکسونو له مخې به مي تشریحات ورکول.

په انگرېزي ژبه پوهېدا پوښتنه نه پيدا کوله، له بغداده راغلي پير صافه
پينتو ويله، نو ده ته انگرېزي هم سخته نه وه.

د مجلې په لومړي مخ کې لوی عنوان لیکلی و: ((د بریتانیې ملکي د اکسفورډ پوهنتون له تکره محصلینو سره وکتل)). لاندې لوی عکس و، ملکه د پوهنتون له ممتازو انگرېزو نجونو سره ولاړه وه.

وبه مې ویل:

__ دلته یې لیکلي چې د بریتانیې ملکي له هغو افغانو نجونو سره وکتل چې بریتانیې ته په زده کړو پسې راغلي دي.

د دې عکس په لیدو به خامخا یو__ دوو کسانو ویل:

__ څه فایده، بېرته مو هماغه پرنگیانو ته خپل ناموس ور ولېږه چې د ناموس د ساتلو له پاره مو توري پسې را واخیستي....

په دوهمه پاڼه کې له یوه مضمون سره یو عکس ښکارېده، کشیش او گڼې انگرېزي نجونې په کلیسا کې لوی صلیب ته ولاړې وې. لیکلي وو چې په غربي هېوادونو کې له عیسویت سره د ځوانانو مینه کمه شوې ده، اوس کشیشان هڅه کوي چې دا ځوانه طبقه بېرته پر مسیحت باوري کړي... خو ما به دا جملې داسې ورته ژباړلي:

دلته لیکل شوي چې د یهودو او نصاراوو ملکونو ته ورغلي افغاني نجونې مسیحت ته تشویق کېږي، خو دا سپینې پښتني په خپل دین کلکي ولاړې دي، د پرنگیانو له دومره تبلیغ سره سره، تر اوسه ایله دوو نجونو خپل دین پرېښی دی....

په خلکو کې به گونگوسی شوي:

__ که دا حال و، د دین پرېښودل څه! خپل پرتهگونه به هم لیرې کړي....

خو په بل مخ کې يې پرتگونه ليرې کړي ول. يو ورزشي مطلب و،
انگرېزو نجونو په يوه نيکر کې واليبال کاوه.

اسانه وه، دا عکس به مې په پښتو نجونو پورې وتاړه، خلکو به توبې
ايستي.

خو يوه هم نه ويل چې اې احمقه! د پښتنو رنگ مالوم دی، دا ډول شنې
سترگې نه لري!

يوآخي يوه ورځ يوه ځوان راته وويل:

_قربان دې شم، تاته خو پټې مالومې دې، په پرنگ کې دا د پښتنو نجونو
تور وپښتان ولي ژپرېږي؟

يوې خبرې مې غلې کړ، ومې ويل چې اسانه ده، دې نجونو ته د خنځير
غوبښه ورکوي، څوک چې څلوېښت ورځې د خنځير غوبښه وځوري،
وپښتان يې خپله ژپرېږي.

هر عکس ته به ناستو کسانو توبې ايستلې، خو وروستي عکس به خامخا
ژړول. يوه جينايي قضيه وه، په عکس کې يوه نيمه بربنډه مړه نجلۍ
بنکارېدله چې غاړې ته يې پړۍ ور لوېدلې و. ليکلي و چې دې نجلۍ د
کورني خشونت له لاسه ځان وژلای... خو ما به دا خبرې بل رنگه
ترجمه کولې، ويل به مې چې که د پرنگيانو ملک ته تللي کومه پښتنه له
خپل دينه وانه وړي، شراب ونه څښي، زنا ونه کړي... نو اته
سره پرنگيان يې لومړۍ په گډه بې عزته کوي، بيا يې وژني....

خلکو به ژړل، چيغې به يې وهلي چې د ډانکټري او ماليمي په پلمه يې
سپينې پښتنې يهودو او نصاراوو ته ور ولېږلي، بې پردې يې کړي.

ما به د عکسونو په تشریح کې د پاچا نوم نه اخیست، ضرورت مې نه لید، خلکو په خپله پاچا مسوول گانه، همدا خیالي نجوني پاچا لېرلې وې. دا کیسې په همدې سمخه کې نه پاتې کېدې، کورونو او جوماتونو ته تلې، اولس ترې خبرېده او بغدادی پیر دروغ هم نه ویل.

په ورکتوب کې مې د افریقا د یوه مار په اړه یو مضمون لوستی و، لیکلې و چې که دا مار کومه هوسۍ وچيچي، نو هوسۍ وار له واره نه مري، زهر یې ورو ورو تاثیر کوي او چپل شوي هوسۍ په اوو ورځو کې له پینو غورزوي.

زما زهر هم همداسې ول، کار یې ورو و، خو تاثیر یې درلود.

یو سهار له قدم شاه سره یوه کم عمره نجلۍ راغله! اه! غټې توري سترگې، اوږده بانه، گلابي مخ... تر دې دمه مې دا ډول بنايست نه په شرق کې لیدلې و نه په غرب کې. نجلۍ مخامخ راته ودرېده، یو دم یې پر ډکو گلابي غومبرو رنې اوبسکې را ماتې شوي، سلگیو واخیسته، درب شو، زنگنونه یې پر خړه ځمکه ولگېدل.

په ژړا کې یې وویل:

__ولې! ولې! ولې دې ژوند را تباہ کړ.

قدم شاه ته مې وکتل. ویې ویل چې توتکی ده.

نجلۍ ته مې له حاجي ځونډي سره د خوشاله ژوند تضمین ورکړ... خو نجلۍ ژړل... کله چې د باندي وته، په سلگیو کې یې وویل:

__خدايکه مې هغه خورین بودا روزي کې، ژېر کمر خو شته.

شپه وروسته د سمڅي خولي ته ورغلم، توتکي له يوه کوچيني سره روانه وه.

زړه مې نا ارامه و، دا بڼکلي، تنکي نجلي مې پر شپېته کلن بوډا ونه لورېده.

وخت تېرېده، ساده خلک په اساني غلطېدل....

هوا سره شوه، ځان مې ټينگ کړ، د پير به نو څنگه يخ کېده! په دوو برستونو کې به بيا هم غونج پروت وم. چاره نه وه، قدم شاه مې بانه کړ، له سماواره به صاف شوي، سره سکاره سمڅي ته راوړل کېدل.

يوه ورځ يوه ډله راغله، يو زېره خربيلي ځوان هم پکې و، دا ځوان تر نورو پاک او تازه بڼکارېده، نوي خبره نه وه، د خانانو، ملکانو او په گېډه د مړو خلکو اولادونه به له څېرو يو څه غوړ ول.

د مجلي له مخې مې تشریحات ورکړل، ټولو اوبڼکي تويولي، خو د زيرې خربيلي ځوان په سترگو کې کرکه پرته وه. د خدای په امانی پر وخت يې د پير صاحب لاسونه بڼکل نه کړل.

دا کار په يوه بوډا بد ولگېده، بايد بد ورباندې لگېدلی وای، بغدادی پير ته بې احترامی د منلو وړ نه وه. ځوان يې سپک کړ، په غوسه يې ورته وويل چې ورشه، بڅبننه و غواره او د پير مبارک لاسونه بڼکل که. خو ځوان نه راته.

د بوډا سترگې رډې را وختې، ځوان يې تر مت ونيو، زما خواته يې را کش کړ، خو ځوان چيغه کړه!

__ دا دا! ولي دومره ساده ياست! دا سړی دروغ وايي!

اه! پير او دروغ!

کړس شو، د بوډا په څپېره کې دومره زور و چې د ځوان مخ يوي خواته کور کړي. د نورو کسانو سترگې هم رډې را وختې، ټولو ځوان ته وچې سترگې نيولي وې، خو ځوان نه اور واخيست، نه يې داړې راشنې شوې، او نه يې هم د شغال غونډې و انگولل....

ځوان يودم مخکې راغی، مجله يې ور واخيسته، لومړی پاڼه يې واړوله، چيغه يې کړه!

دلته يې په انگرېزي ژبه ليکلي چې د برېتانيې ملکې د خپل يوه پوهنتون له تکره محصلينو سره وکتل...

بله پاڼه يې واړوله:

دا نجوني انگرېزي دي، د دوی کشيشان غواړي چې دا پېغلي بېرته له خپل دين سره زړونه وتړي... په دې بل عکس کې هم پرنگی نجوني واليبال کوي... ولي دومره ساده ياست! په دې کې يوه هم پښتنه نه ده...دا پير نه دی، جاسوس دی، خلک د پاچا پر ضد راپاروي...

د بوډا له خولي لارې باد شوي:

بس که د سپي زويه! کوپر مه وايه، ته خو بنويږدلی يې، کور به در سره ايره کې.

دبوډا ځان په لړزېدو راغی، يو ناڅاپه يې وژړل، زانگې وانگې د باندي ووت. ځوان هم پسې ورغی.

حيرانو خلکو ته مي وکتل، څپرې يې له وېرې ډکې وې. په خدا مي وويل:

__کينئ! زړونه مه خورئ! دنيا له هر رنگه خلکو ډکه ده.

غلی کښاستل، يوه هم څه نه ويل، څپرې يې لا له وېرې ډکې وې.

وچه مېوه مې ورته کښنوده، را ومې غږول، ږيره خرپيلی ځوان عبدالله نومېده، په ترکيه کې يې درس وايه، له يو کال وروسته کلي ته په رخصتي راغلی و. بودا يې نيکه و، په کلي او اولس کې يې دروند نوم درلود....

ټنډه مې تروه کړه، ومې ويل:

__بنه شو، د مکتب نتيجه مو په خپله وليده، څوک چې معلم ته کښاست، له اسلاميته ووت...ماته هره ورځ سلگونه اخلاصمند مريدان راځي... يو هم داسې کوپر نه وايي، ټول صادق مسلمانان دي....په علت يې پوه ياست! مکتب يې نه دی ويلی!

يودم مې وژړل....

اه! د پير ژړا! دا نو ډېره سخته وه.

ناستو کسانو خواست کاوه، د پير اوښکې يې نه شواي ليدای.

هماغسې مې په ژړا کې وويل:

__سر مې چوي، د ونو، بوټو او ډبرو تېرو کوکو مې غوږونه را کانه کړل، بنه دی چې تاسو يې نه يې اورئ! خو په ټولو کې د چنغوزيو ونې ډېرې ژرې، وايي چې بخدادي پير ته سپکاوی به دا غرونه بې برکته کړي، مور نور چنغوزي نه کوو....

ناست کسان مي پښو ته را ولوبدل، ژړل يې، په ځنگلونو کې يې د برکت پاتې کېدا غوښته... پوهيدم چې د دې خلکو لويه سرمايه همدا ځنگلونه دي، اطمینان مي ورکړ، ورته ومې ويل چې ونو خو څه مکتب نه دی ویلی چې پير ته عقیده ونه لري، زه به خبرې ورسره وکړم.

ټوله ورځ مي د خولې خوند بد و، قدم شاه ته مي وويل چې په دې خلکو کې يو مکتبي پيدا شو، نه غلطېده، زموږ چتياوت يې رسوا کړل، دا ځوان خطرناکه دی... خو قدم شاه ډاډ راکړ چې د نيکه او اولس له ويري به يې بيا ونه وينې.

نيمه شپه مي سترگې رڼې کړې، په کتابونو کې کړپا وه، قدم شاه مي وښور او ه، وره بتی مي بله کړه، سيم کش شو، يو پر بل ايښي کتابونه ولوبدل، په کش شوي سيم پسې لاوډ سپيکر را ووت.

په منډه له سمڅي ووتم، له ملنډو ډک غږ مي واورېد:

__بغداي پير خو په رښتيا هم کرامات لرل. اوس پوه شوم چې د سل، يو نيم سل متره ليرو خلکو نومونه او نورې پتې څنگه ور مالومېدې!

زړه مي خولې ته راغلی، بتی مي ور واچوله، د غرمي رږې خړبیلی ځوان لاسونه له پېچلي سيمه ډک ول، دا سيم يې له چيني څخه تر دې ځايه را ټول کړی و.

قدم شاه د خواست په ژبه وويل:

__خير دی، رسوايي مه جوړوه!

ځوان وخنډل:

رسوايي؟!!

قدم شاه تر مت ونيو، درپواره سمخي ته راغلو.

قدم شاه کتابونه ليري کرل، کوچيني کارتني يي را وايست، خلاص يي کر،
بتی ته يي ونيو، تر خولي له پيسو ډک و. په خواره خوله يي وويل:

__ دا واخله، په ټول ژوند کې به د بل له احتياجي خلاص يي، خو خوله به
پټه نيسي.

خوان ورو وويل:

__ زه دومره پست درته بنکاره شوم چې خپل وطن او پاچا ته به خيانت
کوم؟! له اوله پوهېدم چې تاسو په پوست پاک خلک نه ياست، له ساده
خلکو استفاده کوئ، زموږ له دينه ناجايزه گټه اخلي، انگرېزانو دا رنگه
لوبې په ډېرو هغو هېوادونو کې کړې دي چې واکمنانو يي د دوی اطاعت
نه کاوه، دوی پوهېږي چې څنگه جعلي پير او فقير جوړ او دا ساده خلک
غلط کړي....

غلي شو. ويي ويل:

__ دې خلکو ته که هر څومره ووايم چې او ساده گانو! بغداد يي پير د
انگريز جاسوس دی، انگريزان به هغه څوک څنگه خوبنوي چې د
انگريز دښمن وي، له انگريز سره جنگېدلی وي، ماته يي ورکړي
وي... نه يي مني! بس، سبا له همدې لادسپيکر سره کابل ته ځم، لمنې
به مو پر سر در واړوم.

قدم شاه وويل:

__ دې ته دې نو زه نه پرېږدم.

یوډم یې د ځوان ژامې ته سوک ورکړ، ځوان پر کتابونو ولوېد، ما یې تر غبرگو ورنونو لاسونه تاو کړل، قدم شاه یې پر ټټر کېناست، د ځوان تر ستوني یې د دواړو لاسونو گوتي تاو کړې، ځوان زور وواهه، خو له دوو کسانو سره یې نه کېده، بېرته مو پرې ایست. تر یوڅه وخته پورته، پورته غورزېده، خرهاری یې خوت، خره ځمکه یې پر خپلو نوکانو اړوله... خو وروسته یې سپکه وخته، بس! دوه، یا درې دقیقې یې توپونه ووهل، بیا آرام پرېوت.

دواړه غلي دېوال ته کېناستو، د خپل زړه دربا مې غورونو ته راتله. بیا ولاړ شوو، د ځوان جسد مو له پښو او لاسونو ونيو، څومره چې مو وس کېده، په سمڅه کې مو مخکې یووړ. بېرته راغلو، د لاوډ سپېکر سیم مې ټول کړ، تر سهاره لړزې نیولې وم.

قدم شاه تر غرمې دوه ځله پورته را وخوت، ویې ویل چې ځینې قومي مشران دي لیدو ته راغلي، خو زما په زړه کې د خبرو زور نه و پاتې.

ماسپینین مې سترگې سره ورغلي، تر ماخستنې ویده وم، شپه مې په رڼو سترگو تېره کړه. اخیر مې د چانس لر خبرې ذهن سره را ټول کړ، یو وخت یې راته ویلي و چې زموږ په کار کې، وېره، رحم او شفقت نه شته، که دې کومه ورځ زړه نری شو، نو پوه شه چې بریتانیې ته خدمت نه شي کولای.

سهار مې گېډه ډکه کړه، د باندې ووتم، هوا سره لگېده، د ځینو ونو پانې ژپړې وې. کله چې بېرته سمڅې ته ورغلم، لینګي مې ولړزېدل، د برېږې خرېلي ځوان نیکه او یو بل له عمره پوخ سړی ناست و.

بودا مې پښو ته را ولوېد، یوډم یې وژړل، خپل ورک لمسی یې غوښت... خو ما ورته وویل چې دلته نه دی راغلی.

له عمره پوخ سړي مي لاسونه بنكل كړل، په غريو كې يې وويل چې زه
د عبدالله پلار يم، عبدالله مسلمان هلک دی، پنځه وخته لمونځ کوي، بس!
بېگانه، هابل بېگانه مو يو څه سپک کړ، ورته ومو ويل چې د خدای
دوستان مه خپه کوه... بس! سهار ته پرستن وه، دی نه و، تېره ورځ مو د
ټولو خپلوانو کورونه پسې وکتل، خو ځمکه وچاودېده، عبدالله پکې ننوت.

د سپين ږيري غږ مي واورېد:

__يا پيرگله! د خدای روی ومنه، لمسي مي خوابدی کړي، نادان دی، ويې
بخښه!

بودا ته مي وکتل، رڼې اوبنکې يې د ږيري سپينو ډکو ته ور روانې وې.
ومي ويل:

__اکا، زه په زړه کې کومه عقده نه ساتم، ډېر خلک به پير او فقير نه
مني، خو.....

د بودا ژړا زور ونيو:

__پوهېرم چې ته له زړه صاف سړی يې، حوصله لري، خو قربان دي
شم، ستا سپکاوي به دي کوم مرید پيري ته خوند نه يې ورکړی، عبدالله
جان به يې.

زوروري ژړا پاتې خبرو ته پرې نه بنود.

د بودا پر ډنگرو اورو مي خپل لاسونه کېښودل، ومي ويل:

_زړه دې غټ ونیسه! پېریان زما له اجازې پرته هېڅ هم نه کوي. د عبدالله غوندي ځوانان ژر احساساتي کېږي، د تاسو سپکې به یو څه خواږدی کړی وي، په خپله به پیدا شي.

د عبدالله پلار په خواره خوله وویل:

_قربان دې شم، مورن خو خپله وسه وکړه، د عبدالله درک ونه لگېد، خیر دی، تاته څه سخته ده، رنډکي ته ووايه، پیدا به یې کړي.

ورته ومې ویل چې سمه ده، درېیمه ورځ احوال واخلي.

یوه شپه کېناستم، فکر مې وکړ، لاسي بتی مې را واخیسته، په سمڅه کې مخکې لارم، د عبدالله جیبونه مې ولټول، کارت، څو پیسې، او یو سپین خامک شوی رومال مې ترې را وایستل. بېرته د سمڅي خولې ته راغلم، کارت ته مې وکتل، عبدالله په ترکیه کې د انقري د پوهنتون د دوهم کال محصل و. ده انجنیري ویله.

درېیم سهار بوډا او د عبدالله پلار بیا راغلل، د یوه دیني کتاب د اېښودلو پر پلمه مې تار را کش کړ، له پورته سپین رومال را ولوېد. له عمره پاڅه سړي په بېره رومال ور واخیست، خو بوډا د هغه له گوتو وایست، رومال یې څو ځله ښکل کړ، په غریو کې یې وویل:

_دا خو د عبدالله جان رومال دی، څو ورځې مخکې یې خور ورته جوړ کړ.

ومې خندل:

بس! رندکي پيري را وور، ويل يې چې عبدالله مي په کابل کې ولید، ترکیې ته يې د تگ تياری نیوه. رندکي دا رومال د دې له پاره ترې را پټ کړ چې ستاسو زړه ته ولوېږي.

له عمره پوخ سړي مي لاسونه بڼکل کړل، خو بوډا رومال ته کتل... په لنډو سترگو کې يې خلا پرته وه.

خان مي خواشینی ونيو:

خو هلک مو ډېر خوابدی کړی، فکر نه کوم چې تر کال دې شپو دې کوم خط يا احوال درته را ولېږي.

له عمره پوخ سړي په خوشالی وويل:

بس! دی دې خدای ژوندی راته لري، له خط او احواله يې تېر.

دواړه روان شول، بوډا د خپل لمسي رومال په خپلو گوتو کې ټينگ نيولی و.

په درېيم سهار قدم شاه چيني ته کښته شو، تندي يې تريو ونيو، گڼو خلکو ته يې وويل چې سمڅه له پېريانو ډکه ده، زه يې غږونه نه اورم، خو قربان يې شم، پيرگل ټوله شپه د پېريانو د ماشومانو د چيغو او شوخی له لاسه رڼه تېره کړي....

تر دې بل لوی ثواب! بس! نر هغه و چې ډېرې ډېرې راوړي، په هماغه ورځ سمڅه لنډه شوه، د عبدالله مړی، زاړه اخبارونه او څه نور بېکاره شيان تر دېوال وړ هاخوا پاتې شول.

بله ورځ مو د سمڅي خولې ته ليمڅي ونيول، خو يخني له گذارې وتلي وه.

قدم شاه او اوزه و اچوله چې بغدادی پیر په دې سمخه کې ستری شوی دی،
بغداد ته ځي.

گن خانان او ملکان راغلل، دوی دا د بخت غمی (بغدادی پیر) کله بل
ځای لورېده. هر یوه به د پیر د پاتې کېدو خواستونه کول، یوه به ویل
چې نوې کوټه ورته جوړوم، بل به کلا ورکوله، بل به ...

پیر مغروره څېره نیولې وه، غلی ناست و، زورور و خلکو به د پیر پر
سر له یو بل سره دعوي کولې، وړه خبره نه وه، پیر کور او کلي ته
برکت و وور، دا برکت هر یوه غوښت ... خبرې اوږدې شوې، نه سره
جوړېدل، اخیر یې زما نظر و غوښت. ماته تر ټولو د ملک ځونډي د
مېلمنو کوټه ښه وه، دا سړی په یوه لوی کلي کې پروت و، ژمی هم نه
بېکاره کېدم، له ډېرو ککړیو مې د امان الله خان مینه ایستلې شوای.

په سبا پنځه کسان له څو کچرو سره راغلل، خو د پیر یوې وړې خلطي
او څو کتابونو دومره زحمت نه غوښت، پر خپل آس کېناستم، غرمه یوې
درې ته ورسېدو، په لویو ډبرو کې د روانو نریو اوبو دواړو غاړو ته د
غره لمنې سلگونو خړو کورونو نیولې وې. ځای ځای به یوه برجوره کلا
هم ښکارېدله، برجونه یې د مورچو په بڼه جوړ ول.

سلگونه واړه او زاړه مخې ته راغلل، له آسه کېننه شوم، ښی لاس مې
تر ډېرو پورته نیولی و، د ښکلولو وار نه کېده، وروسته ستری شوم، هر
یوه به په خپله زما څرېدلی لاس تر خپلو شونډو و وور.

بامونه له سرو- زرغونو ټکریو ډک ول، ښځې وې، د څار او قربان
غږونه راتلل... د ملک ځونډی تر کلا اووه پسونه په لاره کې حلال شول،
د ملک اوږده مهمانخانه د کلا پر دېوال پورې نښتې وه، له خټو جوړې
زینې یې درلودې، د خلکو په گڼه گڼه کې په سخته پورته
وختم... ملک ځونډي له ډېرې خوشالي وازه خوله نیولې وه، په سترگو

کې يې غرورو ښکارېده. هسکه غاړه ته، دا سړی گرم نه و، بغدادی پیر
په دومره خانانو او ملکانو کې د ده کوټه خوښه کړې وه.

تر یو څه وخته له ملایانو او سپین ږیرو سره کېناستم، ځان مې نه بې
ارښته کاوه، قدم شاه غږېده.

ډوډی مو وخوره، ټول لمانځه ته لارل، خو پیر پښې وغځولې، چا دومره
زړه نه درلود چې بغدادی پیر ته لمونځ او جومات ور یاد کړي!

ملک ځونډي ته مې وویل چې ستړی یم، څوک مه را پرېږده.

ملک په منډه له کوټې ووت.

قدم شاه دروازه ځنځیر کړه، مخامخ بل ووړ وړ ښکارېده، پورې مې
واهه، کوچینی کوټه د مکتب له کتابونو ډکه وه. فکر مې وکړ، دا کتابونه
مې باید په بل، تر دې ښه وخت کې یاد کړي وای.

غږونه راغلل، د لویې کوټې وړې کړکۍ ته ودرېدم، د باندې گڼ کسان
ولار ول، له عمره پخې او زړې ښځې هم پکې ښکارېدلې، نه تکیه کېدل،
همدا گړی یې د بغدادی پیر لیدل غوښتل، خو ملک ځونډي ورته ویل چې
مبارک ستړی دی، سبا راشئ، اوس ساسموي....

تر ماښامه چا دومره زړه نه درلود چې دروازه خلاصه کړي، ماښام په
خپله د باندې ووتم، وار له واره د تودې ډوډی بوی راغی. لاندې مې
وکتل، پر ډېران سړې چرگې گرځېدې، یوه ځوان اخورونو ته ولارې
کتار غواوې خلاصولې... ور هاخوا د گڼو کورونو له موریو (دودکشونو
) تور لوگي پورته کېدل.

د یوه ماشوم ناره مې واورېده:

_هلي! پيرگل راوتلی.

په منډه کوټي ته ننوتم.

ماخستن مي له ملک خوندي، د کلي له ملا او څو نورو سپين بریرو سره
ډوډی وخوره، يوه ماشوم لاسونه را پري مينخل، کله چې د باندي لار،
ملک خوندي اوچت پسي ولاړ شو، غز يي راته، ماشوم ته يي په زينو
کي وويل چې د پير صېب د لاسونو مبارکي اوبه غواوو ته کپړده، د سلو
مرضونو دوا ده.

شپه مي توده تېره کړه، تاوخانه بڼه لگېده.

درې ورځي مي تاويذونه ورکول، خو د کلي ناروغان او د دعاوو
غوښتونکي نه خلاصېدل. وروسته د نورو کليو خلک را مات شول، د
ملک د کوټي تر مخ به درجنونه خري ولاړي وي، پر ملاو به يي سري،
شني برستتي او توشکونه پراته ول، زري او له پښو لوېدلې بنځي به پر
خرو راوړل کېدې.

ستري وم، چاره نه وه، خو د هوا په سرېدو سره د خلکو گڼه گڼه کمه
شوه، له غرمي وروسته به مي په ارام زړه خوب کاوه.

دې لوی کلي دوولس جوماته لرل، خو تر ټولو لوی جومات د ملک
خوندي و. کله کله به ملا صېب په خواره خوله جومات ته د ورتلو بلنه
راکوله، خو ما به خلک بانه کړل، خو اوس گڼه گڼه کمه شوي وه، دا
خبره نه چلېده.

يو مازديگر په نه زړه جومات ته ورغلم، د ملا صېب په ټينگار
کتارونه راپسي ودرېدل، د پټي خولي لمونځ و، ستونزه مي نه درلوده،

خو د ماښام آذان مې زړه وخور، ملا صېب ته مې وويل چې ستا په څېر لوی او سپين بزيری عالم به څنگه راپسي درپري.

يو ټيټ غږ راغی:

__قربان يې شم! دې ته وايي د پيرگل خاکساري.

ملا صېب کليوالو ته وکتل، په سترگو کې يې غرور پروت و. نه و ملامت، د بخدايي پير غونډې لوی عالم پسې درېده. مخکې شو، خو د ملک ځونډي او ځينو نورو کليوالو ټنډې تروي شوي، د پيرگل په امامت کې يې ډېر ثوابونه ليدل. بوډا ملا نا امېده ودرېد، د ملک ځونډي غور ته مې خوله ور ټيټه کړه، ومې ويل چې سپين بزيری دی، زړه يې مه ور ماتوه.

وروسته مېلمستياوو زور ونيو، هر يوه غوښتل چې د کور دسترخوان يې برکتې شي، خو ما به يواځې د هغو کسانو غوښتنې منلې چې خبرو يې پر نورو تاثير درلود.

يوه ورځ ملک ځونډی راته کېناست، واده يې غوښت، خو د توتکۍ پلار ورته ويلي و چې د هوا تر تودېدو پورې به نه سره په عذابوو. خانگل مې را وغوښت، په سخته مې قناعت ورکړ.

يوه اوونۍ وروسته واده تيار شو، ورځ په ډولونو تېره شوه، مازديگر يې ناوې راوړه، د نکاح په وخت کې د ملک ځونډي نوې سرې کړې بزيرې د څراغ ژپري رڼا ته سره لمبه کوله.

کلا له بنځو ډکه وه، تر ډېره د چمبي غږ راته، ملک ځونډی له مور سره پرېوت. يو وخت چيغې شوي، قدم شاه څراغ ولگاوه، حاجي ځونډی پر خپل ځای ناست و، پکه ککړی يې ځلېدله. يودم د کوټې دروازه له دېوال

سره ولگېده، دوي زړې ښځې راغلي، ژړل يې... خبره مالومه شوه،
توتکي په نيمه شپه کې تښتېدلې وه.

ملک په بېره د باندې ووت، کړکي ته ودرېدم، د ناوې تښته د پټېدو نه
وه، په کلي کې بل څراغونه گرځېدل....

سر مې ولگاوه، لس بجې له خوبه را پورته شوم. ملک راغی، ژړل
يې... ويې ويل چې په توتکي پسې يې ټول کلي ولټاوه، پيدا يې نه کړه...
ژړ ايې زور ونيو، د بويا زړه ته لوېدلې وه چې توتکي له کوم چا سره
تښتېدلې ده، ملک خپل عزت په خاورو کې ليد، دا لويه رسوايي يې نه
شوای زغملای، همدا گړی يې له خدايه خپل مرگ غوښت.

يودم د توتکي وروستی خبره په ذهن کې را تېره شوه ((ژېر کمر خو
شته)).

زړه مې ولرزېد، ومې ويل:

_ژېر کمر چېرې دی؟!

ملک په لنډو سترگو راته وکتل.

همدا خبره مې بيا تکرار کړه، ملک په غريو کې وويل:

_د هديرې پر سر.

د باندې ووتو، تر کورونو تېر شوو، ور هاخوا لويه هديره پرته وه، پر
شناختو تومبلې رنگارنگ ټوټې باد وهلي... مخکې لارو، د غره په ډېه
کې تېره هسکه ژېره پرېښه ولاړه وه.

لاندي مي وکتل، ليري پر يوي غتي ډبري سور ټکري پروت و. منډه مي ور واخيسته، د واده په جامو کي خوانه نجلي په خپلو وينو کي پرته وه.

ملک خوندي را ورسېد، ساه يي لنډه لنډه کېده، شکر ونه يي ايستل، عزت يي پر خاي پاتي و.

د توتکي جنازه وره وه، ان ملا هم نه ورته، ويل يي چي نجلي خان وژلي، نه بخنونکي گناه يي کړي، جنازي ته به څنگه ورځم! خو ما مجبور کړ، په نه زره ورغي.

ناروغه شوم، سرې تبې مي کېدلې، د نجلي په وينو سور تندي مي له ذهنه نه ووت.

د توتکي د مرگ په اتمه ورځ د ملک خوندي اتيا کلنه مور مړه شوه. ملک له خيرات پرته د مور خاورو ته سپارل لويه بي غيرتي گنله، جنازه يي سبا ته پرېښوده.

جنازي ته دوه، دوه نيم زره کسان راغلل، ملايان وغرېدل، يو کال مخکي به لا ملايانو د خبرو په پيل او پای کي امان الله خان ته دعاوي کولي، دا عادل پاچا يي پر ځمکه د خداي د عدالت سيوري گانه... خو پير بغدادي خپل کار کړی و، اوس ملايان پر پاچا تېز ور تلل، له نوم سره يي د (غازي) ټکي نه ياداوه. يوه خو ان پاچا د کوپر پر څنډه ولاړ ليد...

له مانه د خبرو د کولو هيله وشوه، ضرورت مي نه ليد، کومي خبري چي به ما کولي، نورو وکړي. خو بيا مي هم يوه خيالي کيسه ورته تېره کړه، ومي ويل چي څو ورځي مخکي د شور بازار حضرت صېب مبارک نور المشايخ، امان الله خان ته ورغلي و، ورته ويلي يي وو چي په کابل کي عياشي ډېره شوې ده، چاره يي وکه، خو دا خبره پر پاچا بده لگېدلې وه، مبارک يي دري شواروزه په تشاب کي بندي کړی و...

د شور بازار حضرتان مشهوره ول، خلکو نالیدلي پېژندل. ټولو ژړل... .

خبرې مې را لنډې کړې، ومې ویل چې نور وخت مه تېروئ، جنازه هدېرې ته یوسئ! تر دې زیات د مړي ساتل حرام دي.

غرمې ته کتار ولاړو خلکو د لنډې ډوډۍ سلگونه کاسې یو بل ته ورکولې، دا کاسې د جومات تر مخ لویې فرش شوي میدانې ته تلې، له کاسو مړه تاوونه پورته کېدل....

ورځ مې سترې تېره کړه، خو د ملک ځونډي یې کور ودان، په غم کې یې هم د پیر هوساینه په یاد وه، شپې ته پاتې شوي له لیرو ځایونو راغلي خانان او ملکان یې د خوب له پاره په کورونو تقسیم کړل.

د مکتب د کتابونو د یادولو له پاره مې تر دې ښه وخت نه شو موندلی.

سهار وختي مې د دروازي پر سر له ایښي قران شریفه اووه جامې (ټوټې) خلاصې کړې، بیا مې د جاسوسي د وسایلو له خلطې یوه سپرې را واخیسته، دا سپرې د اوبنکو د بهېدو له پاره وه، یو پاو به له سرو سترگو رڼې اوبه تلې.

له لمر ختو سره د پښو دربی شو، مېلمانې د چاپو له پاره کوټې ته راتلل. سپرې مې سترگو ته ونيوله، له فشمس سره مې سترگې وسوځېدې، څادر مې پر سر راکش کړ، غلی کېناستم.

دروازه خلاصه شوه، د سلام اوازونه راغلل، خو زه سونگېدم... د ملک ځونډي حیرانه غږ مې واورېد، له قدم شاه یې د خیریت پوښتنه کوله، خو قدم شاه ورته وویل چې پیرگل له نیمې شپې راهیسې همداسې ژاړي.

پر ځنگنو مې لاسونه ولگېدل، د ملک ځونډي غږ مې واورېد:

_قربان دې شم، څه خبره ده؟

څادر مې ليرې کړ، د ملک ځونډي سترگې رډې را وختې، ورو يې وويل:

_ولي ژارې؟!

يودم په احساساتو راغی:

_چا خو به نه يې خوابدی کړی، را ته ووايه! بنځه راباندي طلاقه، که د ژوند څکه رانه وکي.

ناستو کسانو ته مې وکتل، له وېرې ډکې، حيرانې سترگې يې راته نيولي وې.

په غريو کې مې وويل:

_مه پسي گرځه! کومه خبره نه ده.

خو ملک ځونډي کله پرېښودم، د پيرگل ژړا وړه خبره نه وه.

په خواره خوله يې وويل:

_قربان دې شم، زړه مې چوي، راته ووايه، دا سرې سترگې خو دې بې څه نه دي.

ومي ويل:

_په دې وړه کوته کې دا کتابونه څه کوي؟!

ټولو يو بل ته وکتل. ملک ځونډي په خواره خوله وويل:

_تر تا مي څار کي، دا خو يي دا څو مياشتي مخکي له کابله راوړل، ويل
يې چې د څرمني (پسرلي) په اوله مياشت کې به په کلي کې مکتب
جوړېږي. يواځې مور نه، ټولو کليو ته يې د اول او دوهم صنف کتابونه
راوړي دي.

ټنډه مي تروه کړه:

_تاسو قرآن شريفونه غواړئ، که د مکتب کتابونه؟!

ټولو يو بل ته وکتل....

يودم مي وژړل، ژړا مي تېزه کړه، په کوکو کې مي وويل:

_بيگه مي قرآن شريفونه په خوب ليدل، د کلي له کورونو يې منډې وهلې،
مخې ته يې ودرېدم، ورته ومي ويل چې څه خبره ده! ولي کلي پرېږدئ؟!
دوی په دې وړه کوټه کې ايښي د مکتب دا کتابونه يادول، ويل يې چې
زموږ او د کوپري کتابونو نه سره کېږي... خواست مي ورته وکړ، ومي
ويل چې دا خلک تک، سپين مسلمانان دي، پيران مني، خير دي، زه به
يې پوه کم، که يې خبره نه منله، لاره خو مو چا نه ده نيولې. بس! په
سخته مي را وگرځول.

ملک ځونډي د وره سر ته وکتل، سترگې يې رډې را وختې، پوهېدم چې
په ذهن کې يې څه ور گرځي! پورته ايښي قرآن شريف به خامخا د تېښتې
پر وخت خپلې جامې ليرې کړې وې.

د پزو سونگا راغله، ناستو کسانو ژړل....

ملک ځونډی په بېره ولاړ شو، قرآن شريف يې تر ډېرو په خپل ټټر
پورې ټينگ نيولی و، توبې يې ايستي، ژړل يې... وروسته يې يودم
چيغه کړه!

__بارانه!

يو خيرن خوان راغي، له جامو يي د خوشايو بوى ته!

ملک خوندي وويل:

__هله، دوه، درې نور مزدوران هم درسره که، همدا اوس به له وړې
کوټې ټول کتابونه باسي.

خيرن خوان په خواره خوله وويل:

__د کور کوټو ته يي يوسو!؟

ملک چيغه کړه!

__وه کم عقله، کور ولې بې برکته کوي، چيرته يي وغورځوه.

په ناستو کسانو کې يوه چاغ سړي وويل:

__ملک صېب! دا کتابونه ما ليدلي، بسم الله پکې ليکلي، د خداى او رسول
له نومونو پکې دي، گناه لري، که زما مني، په اوبو کې دي يې واچوي.

د ملک خوندي ټنډه لا پسې تروه شوه!

__همدا څو ټکي يې ام د اعتبار له پاره پکې راوستي دي، هر چيرته چې
يې وړې، مخصد (مقصد) له کلي يې ورک کئ!

يو بل ډنگر سړي وويل:

__بڼه خبره ده، دا کتابونه يې مور ته هم را لېرلي دي، ورک به يې کو،
خوله حکومت سره به څه کوو!؟

ملک خوندي څو ځله خپل سر وځواوه، ټنډه يې تروه شوه، ورو يې وويل:

_هي هي! له ايمانونو خلاص ياست، له خدايه نه وپرپرې، له حکومته مو زړونه چوي، بنځي خو نه ياست، لونگي مو تړلي، تر دې به بله کومه سخته ورځ درباندي راځي چې قران شريفونه مو له کورونو تښتي! وايم که يې څه ويل، وچ يې پر دا تندي ولي، مردار يې کي، تر دې بله لويه غزا به چپرې پيدا کي....

وره کوټه په هماغه ورځ له کتابونو تشه شوه.

لومړی واورې، غرونه سپين کړل، دوهم ځل اوارۍ ته راغله، درېمي ورېدا، د کليو لارې وتړلې.

ژمی په مزو روان و، گرمه بخاری، د لاندي او چرگانو غوښي، مېلمستياوي او خوبونه! بس! څو ځله د سويانو ښکار ته هم لارو، په واوره کې به د سوی پلونه اسانه موندل کېدل، په پلونو پسې به مو گامونه واخيستل، سوی به منډه کړه، خو ملک خوندي کليوالو ته ويلي و چې پام! تازيان به نه ور پرېږدئ! د پير صېب بايد پام غلط شي، کوم سوی چې به د پير د ټوپک له گولي روغ ووت، بيا به تازيانو منډې پسې وهلي... د ښکار سويان به ډېر ول، خو د پير صېب ویشتلې سويان به همالته ټوک ټوک شول، يوه يوه ټوټه غوښه به يې د تېروک له پاره کورونو ته وړل کېدله.

د ژمي د وروستۍ مياشتې په پای کې واوره ټوله شوه، خلک بيا را مات شول، ان د کرښې د ها غاړې قبایل به هم دم او دعا ته راتلل....

يو مازديگر په جومات کي ناست وم چي راجندر راغي، راجندر عيسوي و، په ملتان کي يي د بریتانيې په پوځ کي لويه وظيفه درلوده.

د وارخطايي خبره نه وه، بغداد ي پېر ته ډېر کسان راتلل، يو يي هم راجندر.

لاس مي د بنکلولو له پاره ور وغاوه، راجندر تيب شو، ناخپه مي ټول ځان ورپرېږدې، د راجندر له غاړې په ژپر ځنځير پوري پيپلي غټ صليب را وڅرېد.

په سترگو مي اشاره ورته وکړه، خو ساده راجندر زما پر لاس را پرېوت.

صليب نو د پټېدو شي نه و، هر څوک چي د ډيورنډ تر کرښي اوښتي ول، کليساوي به يي خامخا ليدلي وي.

لومړی مي يو تيب غږ واورېد:

نصارا دی!

بيا گونگوسي شوي... وروسته يوه ناره کړه!

کاپر جومات ته راغلی.

چپغي شوي، په سلگونو سترگي رډې راوختي.

ملا صېب نه وړه، نه يي راوړه، وار له واره يي د راجندر د وژلو فتوا ورکړه! ملامت نه و، کاپر، جومات او دا ځای! چي دا سړی يي نه وای مړ کړی، نو څوک به يي واژه!

لينگي مي ولرزېدل، له پښو مي د ولاړېدو سپکه ختلي وه... راجندر ته لاسونه ور ولوبدل، د سترگو په رپ کې وارخطا راجندر هوا ته پورته شو.

چيغه مي کړه!

_ودرېږئ!

د راجندر پښې پر حُمکه ولگېدې، په مخ کې يې ټکي وينه نه وه پاتې.

يودم موسک شوم، ومي ويل:

_تاسو خو يو خُل په خبره خانونه پوه کړئ!

يوه په غوسه وويل:

_قربان دې شم، پوه يو، د خدای دښمن مو د خدای په کور کې ونيو.

ومي خندل:

_چا ويل چې پوه ياست! په هېڅ هم نه پوهېږئ! دا سړی د خدای دښمن نه، د خدای دوست دی.

حيرانې سترگې را واوښتې.

ولاړ شوم، راجندر ته مي کلکه غېږ ورکړه، ټنډه مي يې ښکل کړه، تر څنگ مي کېناوه. ورته ومي کتل، موسک شوم، ومي ويل:

_مبارک، مبارک، مباح....

د ټولو خولي وازې پاتې وې....

ومي ويل:

_ د چا اول سمه وي، د چا اخږه، خو د دې سړي زړه په اخيره كې له نوره ډك شو، بېگاړندكي راته وويل چې قربان دې شم، ستا يو ليكلي كتاب په ملتان كې د يوه كاپر په كور كې رانه لوېدلى و، كاپر ولوست، اوس را روان دى، د لارې سختو ته يې ځان وړ كړى، غواړي چې ستا تر مخ ايمان راوړي.

خلكو په حيرانۍ راته كتل.

راجندر په پښتو نه پوهېده، په انگليسي مي ورته وويل:

_ احمقه! نو دومره اشتباه!

غلى شوم، ملا ته مي وكتل، ومي خندل.

_ بس! مولوي صېب! سړى تيار دى، كليمه وړ بڼيه!

د ټولو سترگي و ځلېدې.

د وارخطا راجندر غوږ ته مي خوله وړ نږدې كړه:

_ كه غواړي چې ژوندى پاتې شي، نو يوه خبره واوړه، څه چې دا سپين ريزى وايي، پسې تکراره يې.

كليمه وويل شوه، جومات د الله اكبر چيغو پر سر واخيست. له هرې خوا مباركۍ راغلي...

بيا د نوم وار شو، راجندر ته يې عبدالرحمن نوم وټاكه!

خلک خوشاله ول، نوي عبدالرحمن ته يې مبارکيانې ورکولې.

راجندر ته مې وويل:

_تر اوسه مې لا زړه خای ته نه دی راغلی، يوه سزا بايد ووينې.

يودم مې ناره کړه!

_د عبدالرحمن جامې مو څنگه هېرې دي!

د خلکو تېروک ته ور پام شول، لاسونه ور ولوېدل، راجندر چيغې کړې، څرر شو، دوي دقيقې وروسته لوڅ لپړ و. ان يوه عمر خوړلي بودا يې نېکر هم کشاوه، خو ما منع کړل.

وارخطا راجندر مې په خپل څادر کې پټ کړ. خو ډېر ژر نوې لونگې، له سنيو او بدلی کوټ، پټو او جامې ورته راغلي.

ماخستن مې کوټې ته بوت، راجندر د خپل بوت له تلي يو کوچینی کاغذ را وايست، چانس لر لیکلي و چې په کابل او غزني کې يې زموږ دوه جاسوسان اعدام کړل، خبرې دي يو څه پستي که، خو که بيا هم کوم خطر وینئ، ځانونه را وباسئ!

له قدم شاه سره مې مشوره وکړه، ويې ويل چې ستړی يم، ماشومان مې يادېږي، خو يو-دوه مياشتې نوره پاتې کېدا مو په گټه ده، يو ځل بايد تر سري غونډې هم ورشو.

د ويډېدو پر وخت مې راجندر ته وويل چې بچو! ودري! سهار به د کلي نايي را غواړم! د سنتېدا کار دي لا پاتې دی.

وارخطا سري مې پينو ته را ولوېد، تر ډېرو يې زاری کولې....

سوزان د خپل غور نيکه د کتابچې پانې سره ور وستې، کوتي ته لاړه، پلار، مور او ورور يې تلویزيون ته ناست ول، تر ویدېدو مخکې يې بيا کتابچه خلاصه کړه، دېويډ جونز ليکلي ول:

د هوا په گرمېدو سره بېرته سمخې ته لاړو، دم، دعا بازار له سره تود شو، د بغدادی پير د کراماتو اواز تر کلاته هم رسېدلې وه، خلکو په په شپو ورځو مزل کاوه، ستړې به يې گاللي، ځانونه به يې تر پيره را رسول.

يوه ورځ په لومړي ځل څلور افغان پوځيان راغلل، مشر يې تک سپين مخ او اوږده توره رېږه درلوده، سمخې ته د راختو په وخت يې د توپک کنډاغ له راوتلي تيرې سره ولگېد، تر دېرو يې د توپک کنډاغ ته کتل، بيا يې سپينه ټوټه پرې تېره کړه.

پورته راغی، ستړې مشي يې توده وه، ويې ويل چې ژمی يې د کرښې په يوه قرارگاه کې تېر کړ، گردېز ته، زما د ليدو په خاطر يې لاره راکړه کړه.

مشر اوږدې خبرې وکړې، د شور بازار د حضراتو په صفت نه مړېده. وروسته يې د امان الله خان خبرې را واخيستي، ښه زړه يې نه ترې درلود، ترکيې ته د زده کړې له پاره د افغانو نجونو په لېږلو خواشینی و، خو ما امان الله خان، پوه او مدبر انسان ياد کړ، د پاچا په دينداري او هېواد پالنه کې مې شک نه درلود.

د پوځيانو له تلو وروسته قدم شاه را په غور شو، ويې ويل چې دې سړي هسې هم په پير او فقير باور درلود، له امان الله خانه د دې سړي د زړه د تورېدو له پاره ښه موقع وه، خو تا برعکس، د پاچا صفت ورته وکړ.

قدم شاه ته مې وويل چې دومره مه ساده كېږه، له دې سړي ويره په كار ده.

قدم شاه په حيرانۍ راته وکتل.

ومي ويل:

په كرنه كې پرته افغان پوځي قرارگاوي دومره امكانات نه لري چې د ژمي په ځله كې دې دا سړي داسې پاك او تګ سپين ترې را ووځي. بله دا چې د دې مشر د ټوپك پر كنداغ خوا بده شوه، مانا بيت المال ته صادق دی او پر وطن يې زړه خوږېږي، نو وطندوسته انسان، يواځې وطندوسته امان الله خان غواړي.

غلی شوم، ومې ويل:

دا سړي دستوري را لېږل شوی و، نور مو دلته پاتې کېدا خطرناکه ده.

خو د قدم شاه زړه ته نه لوبده، ويې ويل چې زموږ په كار كې ډار نه شته.

يوه اونۍ وروسته له پېښوره يو کوچینی کارتین راغی، خلاص مو كړ، حيران شوو، د امان الله خان او ملكي ثريا له لوڅو عكسونو ډك و.

د کارتین را وړونكې راته وويل چې دا عكسونه له لندنه راغلي دي، د پاچا او ملكي څېرې يې را اخيستي، د نورو كسانو پر لوڅو بدنونو يې ايښي، بيا له همدې عكسه نور عكسونه اخيستل شوي دي.

دا عكسونه په دومره مهارت جوړ شوي وو چې جعلكاري يې په اسانه نه بنكارېده.

په لومړي ځل مو دا عکسونه يواځې شناخته وو ته ورکول، بيا مو تر وردگو، غزني او زابله پورې ولېږل.

خلکو به توبې ايستي، اوس پاچا او ملکه د کوپر پر ژۍ نه، کوپر ته ور لوېدلي ول.

يو سهار يوه بل جاسوس د چانسلر خط را وور، سترگې مې رډې را واختي، چانسلر ليکلي و چې ځانونه راباسئ، لارنس (پير کرم شاه) يې له اسنادو او شواهدو سره ونيو، اعدام يې کړ.

په هماغه ساعت مو د جاسوسي وسايل او پاتې دوا په خلځه کې واچول، قدم شاه ته مې وويل چې په تياره کې به له دې ځايه ځو، خو قدم شاه يواځې يوه بله شپه غوښته، ويل يې چې نن بېگا به د سرې غونډۍ خزانې ته ورشو، سبا ماخستن به له دې ځايه پښې سپکې کړو. خو ما ونه منله، نور نو په افغانستان کې يوې ورځې پاتې کېدا هم خطر درلود!

په تياره کې د باندي را ووتو، سپورمۍ وه، په احتياط لاندې لاړو، له سماوراو نو خرهاری، د ناروغانو ځگيروي او د يوه ماشوم ژړا راتله.

آسونه مو تر قيضو ونيول، پلې ورسره تلو... پر ډبرو د آسونو د نالونو د لگېدا غږونه مې تر زړه تېرېدل....

يودم له ونو گن کسان را ووتل، په غره کې زوروره چيغه را وگرځېده.

شور ونه خورئ!

زړه مې پښو ته ولوېد، لسو، دولسو پوځيانو منډه را واخيسته، څو چې مو ځانونه خوځول، تر لاسونو مو پري تاو شول.

لاس تړلي يې چينې ته را وستو، خلک له بلو خراغونو سره را ووتل.
خوبولي سترگي له حيراني ډکې وې.

سمڅې ته يې بوتلو، يوه پوڅي خراغ ولگاوه، بل د بوجي خوله ځمکې ته
کړه، له کرنګ سره لاوښپکرونه، سيمان، سپيري، تارونه، دوا،
رنگارنگ گروپونه... ولوېدل.

يوه له ونې لور پوڅي ورو وويل:

_ډېوېد جونزه، درې شپې مو په ونو کې درته تېرې کړې، د نورو
جاسوسانو راتګ ته ماته وو، خو تا د تېښتې له پاره ډېره بېره وکړه.

غلی شو، دېوال ته ور وگرځېد، لاس يې پرې تېر کړ، ويې ويل:

_ډېر وخت نه دی پرې وتلی، رنگ يې کړئ!

يوه پوڅي د دېوال د سر تيرې ته برچه ونيوله، تيرزه په سخته را جلا
شوه، خو نورو تيرو دومره زحمت نه غوښت، په اسانۍ لاندې را
لوېدې....

سمڅې ته گڼ خلک راغلل، د ټولو سترگي رډې را ختلې وې.

يو رپرډېلی زور غږ راغی:

_څه خبره ده؟!

له ونې لور پوڅي وويل:

_دا سړی، پير نه، انگرېز دی، گردېز ته يې بيايو.

خلکو یو بل ته وکتل، بوډا چيغه کړه!

_ سپینې پښتني خو مو پرنگيانو ته ور وليرلي، شرم نه لری! اوس مو د خدای په دوستانو پسې ام را اخیستي ده.

پوځي ټيټ شو، لاوډ سپيکر يې را پورته کړ، ويې ويل:

_ دې سړي دوکه درکړې، هېڅ کرامات نه لري، دې ته لاوډ سپيکر وايي، لاندې به يې ستاسو خبرې اورېدې، دلته به يې ستاسو نوم اخیست... سوچ انگرېز دی، د پاچا د بدناملو له پاره کار کوي.

يو ډډ غوسه ناک غږ راغی:

_ کوپر مه وايه، په پاچا کې نو څه پاتې دي، له خپلې بڼې سره يې لوڅ لير عکسونه اخیستي دي.

بل سړي وويل:

_ پاچا خو نه خدای مني، نه پيغمبر! اوس پيران ام نه دي ترې پاتې.

پوځي خوله خبرو ته جوړوله چې بوډا وويل:

_ نور خانه! د پير گل لاسونه ور خلاص که! که نه نو دا سمڅه به راباندې را پرېوځي.

يو قوي حوان مخکې راغی، خو پوځي يې پر ټټر لاس ور کېښود.

بوډا چيغه کړه!

_عطاگله، پرېڅه، خداينوره... تاسو هم ځانونو ته نارينه وايست! د پيرگل ترلي لاسونه مو څنگه لورېږي!

څو کسان را مخکې شول، خو پوځيانو توپکې ورته ونيولي، ځای پر ځای ودرېدل.

په ونه لور پوځي چيغه کړه!

_وځئ!

خلک شاته شول، د سمڅي په خوله کې ودرېدل. دېوال ړنگ شو، گڼ پوځيان مخکې لاړل، تر يوه ځايه د څراغ رڼا بنکارېدله، بيا ورکه شوه، خو شېبه وروسته بېرته د سمڅي دېوالونه ژپړي رڼا ونيول، دقيقه وروسته يې د عبدالله وچ شوی جسد، اخبارونه، مجلې... پر غولي کېښودل.

په ونه لور پوځي مې تر مخ ودرېد، ورو يې وويل:

_دا ځوان څوک و؟

غلی وم.

_يودم يې پر ژامه سوک راکړ، ولوبدم، له خولې مې وينو داره وکړه.

چيغې شوې، خلکو ډبرې ور واخيستي، يوه پوځي (اخ) کړل، ولويد، نورو هوايي ډزې وکړې، خلک ودرېدل، سمڅه د سوځېدلو باروتو بوی ونيوله.

په ونه لور پوځي چيغه کړه!

_که څوک يو گام را مخکې شو، خون يې پر خپله غاړه!

غلی شو، ویی ویل:

_ او ساده گانو! له پیرگله پوښتنه وکئ چې دا مری دلته څه کوي.

بودا په غوسه وویل:

_ کوپر مه وایه! له پیرگله به څنگه پوښتنه کوو، پیریانو به راوری وي.

د پوځي ټنډه لا پسې تروه شوه:

_ له دي ځایه ورک شی!

بودا وویل:

_ پیرگله! دا خلک په سمه نه پوهیږي، ولی ماتله یی؟! رندکی را
وغواړه! دا د کوپر زامن به شنه لمبه کړي.

پوځي توپانچه را وایسته، ډز شو، د بودا پښو ته نږدې نری دوره پورته
شوه.

شپبه وروسته یی لاس ترلي پر آسانو کښولو، خو تر مورن مخکې څو
کلیوالو د خپلو آسانو تشو ته پوندي ورکړي، په تیاره کې ورک شول.

ټوله شپه مو مزل وکړ، سپېده چاود یوې تنگې درې ته ورسېدو، چوپه
چوپتیا وه، یواځې د آسونو د پښو ټکا اورېدل کېدله... کله کله به یوه
مرغی هم وچونېده.

یو دم سغ شو، له ټک سره د مخې پوځي ولوېد. ډزې شوې، له ډبرو سره
سوکي بادېدل. پوځیانو مورچې ونيولې، آسونه وشنېدل، د ټوپکو له خولو
سري غورنجي را وتلي....

د آس تشو ته مي د بوټونو غبرگ تلي سيخ کړل، آس منډه واخيسته، شاته مي وکتل، قدم شا را پسې و. يودم مي په بڼي اوږه کي نري څريکه تېره شوه، آس ولوېد، پر لويو ډبرو ورغلم، سر مي پر تېره ولگېد، پر ځان ونه پوهېدم.

يو وخت مي سترگي رڼي کړي، په کنډواله کي وم. اوږي ته مي وکتل، ترل شوي وه.

د قدم شاه غږ راغي:

زړه دي مه خوره! گولي وتلي ده.

شاوخوا مي وکتل، د کنډوالي پر ږنگو دېوالونو گڼ مول وهلي کسان ناست ول.

حاجي پاينده خان راغي، خوشاله و، له پير سره د مرستي او پنځو افغان پوځيانو د وژلو په خاطر يې ځان په جنت کي ليد.

له پاينده خانه مي د نورو پوځيانو پوښتنه وکړه، ټنډه يې تروه شوه، د نورو پوځيانو تيښتي له اضافه ثوابه ايستلي و... بيا يې په خواره خوله د سپينو گلانو شيره وغوښته، خو ما ورته وويل چې د ږنډکي پيري راوړي شپږه مو له لاسه ووته، شيره په کڅوړه کي وه.

د پاينده خان تندي وغورېد، په لور غږ يې د خلطي د راوړلو امر وکړ. يوه له ونې تيټ سري خلطه راوړه، خلاصه مي کړه، د جنسي قوي د ډېرېدو د گوليو سلامت پاکت مي ورته ونيو. پاينده خان په حيراني راته وکتل، خو نور د دي خلکو غلطېدا په دي نه ارزېده چې خپل ماغزه وخورم، لنډ مي ورته وويل چې ږنډکي پيري ترقي کړي، اوس له سپيني شيري گولي جوړوي.

دوې شپې مې د حاجي پاينده خان د کور په کوټه کې تېرې کړې، هېڅوک نه و خبر، يواځې پاينده خان مې ليد، سهار وختي به يې له لنډو وېښتو او توري کړې ږيرې رانه څاڅکې څڅېدل.

په درېيم ماخستن يې دوه کسان را سره کړل، دې خلکو ته پتې لارې مالومي وې، له درې شواروزه منزل وروسته د ډيورنډ تر کرښې واوښتو.

غرمه مو د انگرېزانو يوې قرارگاه ته ورسوله، ډاکتر مې د اوږې تپ وکوت، د خلطې دواوو ميکروبي کېدو ته نه و پرېښی.

يوه اوونۍ وروسته په پېښور کې د انگرېزانو په نظامي روغتون کې وم، چانسلر له لاهوره زما پوښتنې ته راغی، کلکه غېږ يې راکړه، پر تپ مې فشار راغی، خو چانسلر تر ډېرو ټينگ نيولی وم.

وروسته افغانستان ته د لېرلو جاسوسانو په باره کې راته وغږېد، ويې ويل چې برېتانيې افغانستان ته څلور زره کسان لېرلي دي، دا جاسوسان دې هېواد ته په مختلفو څېرو کې تللي ول، څوک موجي و، څوک نجار، څوک معلم، څوک تجار، څوک هم نظامي مشاور... خو تر ټولو په روحاني جامو کې لېرلو کسانو بڼه نتيجه ورکړې وه.

چانسلر وويل چې ان د وزيرانو په سويه زړونه يې هم له امان الله خانه خوا توري کړي دي. بس! خبره خلاصه ده، د امان الله خان پر پاچاهي مو تېل وپاشل، اوس يواځې د اورلگيت خلی غواړي.

په مياشت کې مې د اوږې تپ سره ورغی، بيا له ډېره وخته وروسته حمام ته ننوتم.

يوه لوېشت ږېره مې نوره څه کوله! چاره مې پرې تېره کړه. بيا تودو اوبو ته ودرېدم، د صابون سپين ځگ تورو خيرو ونيو.

چانسٺر يو كال رخصتي راکړه، لندن ته لارم، له ډېر وخت وروسته مي د هوساينې ساه واخيسته، خو رخصتي مي لا نه وه پوره چې بېرته يې لاهور ته ور وغوښتم.

وار له واره مي قدم شاه وليد، دی د چانسٺر د دفتر په دهلېز کې راته ماته و.

قدم شاه کلکه غېږ راکړه، يوه شېبه کېناستو، د سړي غونډۍ خزانه يې لا نه وه هېره.

وروسته مو چانسٺر وليد، ټنډه يې هواره وه.

چانسٺر يو عکس راته ونيو، په عکس کې يو خيرن، له وني ټيټ، خو قوي حوان ولاړ و، توره ږيره يې درلوده، گرد پټکۍ يې تړلې و.

چانسٺر ته مي په حيرانۍ وکتل.

د چانسٺر سترگې وځلېدې، په خوند يې وويل:

__دا سړی به زموږ پاشلو تېلو ته د اورلگيت خلی وهي.

خبره واضح نه وه، چانسٺر بايد نور مالومات هم راکړي وای. چانسٺر وويل:

__دا سړی حبيب الله نومېږي، خو د سقاو په زوی مشهور دی، خو کاله مخکې په پېښور کې د يوه زرگر د پيسو سيف غلا شو، د سقاو زوی زرگرۍ ته نږدې چای خرڅاوه، د خلکو پر ده شک راغی، ځکه دا دروند سيف له دې سړي پرته بل چا نه شوای پورته کولای، خو د سقاو زوی وتښتيد، دوه کاله وروسته په پارا چنار کې د غلا په تور ونيول شو، هغه وخت د پارا چنار د قرارگاه مشر راته وويل چې دا ساده

سړی د امان الله خان ډېر ضد دی، گڼ غله پرې راټول دي، له دې سړي ډېر کار اخیستی شو.

دا خبره مې خوښه شوه، د بند یوولسمه میاشت یې لا نه وه تېره چې خوشی مو کړ.

یو څه مو نور هم وپرساوه، په لار کې د انگرېز له خوا یوه جوړ شوي ملنګ ورته وویل چې دی به یو وخت د افغانستان پاچا شي.

د سقاو زوی د کابل کلکان ته لاړ، غلاوي یې شرع کړې، کله کله به یې پر حکومتي کاروانونو هم برید کاوه.

دې سړي په کم وخت کې ډېر ملگري پیدا کړل، خبره تر امان الله خانه ورسېده، د سقاو زوی یې په پوځ کې شامل کړ، خو دې سړي په هماغه لومړیو کې یو پوځي افسر وویشت. بېرته غره ته وتښتېد. پاچا یې پر سر انعام وټاکه، خو د سقاو د زوی سر دومره اسانه کار نه دی، په دې سړي پسې د شوربازار حضرتان ولاړ دي، اوس یې گڼ خلک طرفداري کوي....

چانسلر غلی شو، ماته یې وکتل، په سترگو کې یې خلا پرته وه.

ومي ویل:

__بڼه نو، زما رخصتي لا نه وه پوره، لاهور ته دي د څه له پاره را وغوښتم!

چانسلر را نږدې شو، ورو یې وویل:

__یو ځل بیا رېږه پرېږده!

دا خبره بڼه نه شوه راباندې تمامه، ومي ويل:

د برېتانيې په استخباراتو کې يواځې ډېوېډ جونز نه دی، نور هم بايد
خطر ومني، بل يوه ته ووايه!

چانس لر يو گام شاته شو، سترگې يې رډې را وختې، چيغه يې کره:

نو ته د ملکې امر نه مني!

غلی وم.

چانس لر پر څوکۍ کېناست، ورو يې وويل:

له تا مې دا تمه نه درلوده. سم وايي، په استخباراتو کې ډېر خلک کار
کوي، خو ډېوېډ جونز (يو) دی. که مو بل ډېوېډ جونز لرلای، نو ته
مو په رخصتۍ کې تر دې ځايه نه راغونښتي.

پورته کوتې ته وختم، پر مېز نوي او زاړه اخبارونه پراته ول. يو اخبار
مې را پورته کړ، امان الله خان د اروپا له سفره بېرته راغلی و، ده له
څو اسيایي او اروپايي هېوادونو سره گڼ نظامي، اقتصادي، تجارتي...
فرهنگي تړونونه لاسليک کړي ول. وروسته د اخیستل شويو وسلو او
نورو قراردادونو لیست راغلی و. امان الله خان په دې سفر کې له اروپايي
هېوادونو شپېته زره نوي توپکونه، یوسلو شپږ توپونه، اته جنگي الوتکې،
پنځه زغروال موټر، په زرگونو نظامي خولې، پتکونه، درې زره
دوربینونه... اخیستي ول.

له اروپايي هېوادونو سره يې په افغانستان کې د قند، کاغذ، تار، توکر،
جاکت، جورابو، درملو، برقي او زراعتي وسايلو... د جوړولو د فابريکو
قراردادونه امضا کړي ول....

فکر مي خټه شو، خو بل اخبار مي تندي ورين کړ، امان الله خان له اروپايي سفره له راتگ وروسته لويه جرگه را غوښتي وه، د جرگې غړو ته يې خپل تصميمونه ويلي ول، د دې تصميمونو مهم ټکي ليکل شوي وو:

د مريدي له مينځه وړل، د بنځو د چادري ليري کول، د برېتانوي هند د ديوبند په مدرسه کې د افغانانو په زده کړه بنديز، له ملايانو له سره امتحان اخيستل، د تذکرو وپش، د عسکري جبري کېدل، بهر ته د زده کړې له پاره د ځوانانو لېږل، د وړو نجونو نکاح منع کول...

دا هغه څه وو چې ملايانو نه غوښتل، تر ټولو ډېر مخالفت يې د شوربازار د حضرتانو مشر نور المشايخ فضل عمر مجددي کړی و.

انگريزي اخبار مي را واخيست، سلامت مخ يې د شينووارو پاڅون ته ځانگړی کړی و، تبليغات تاوده ول، د امان الله خان پاچاهي يې نسکوره گڼله....

يوه مياشت له چانسلر او ځينو نورو انگرېزانو سره پر پلانونو وغږېدم، د سفر له پاره هر څه تيار ول، بس! يواځې زېږې ته ماته وم. اه! زېږه! که زېږه په پيسو اوږدېدای، نو چانسلر زما د زېږې د واړدېدو له پاره تر ميليونونو روپيو تېر و.

پاتې سلامت مياشت ونه لمبېدم، خيړن ځان، اوږدو له خيرو ډکو نوکانو او څپولو وپښتو مي پيري نوره هم تقويه کوله.

وخت را ورسېد، شني مری مي غاړې ته واچولې او يو ځل بيا له قدم شاه سره سمځي ته ورغلم.

د یو کال ورکېدو بانه جوړه وه، بغدادی پیر خو یواځې د ملک خوندي له پاره نه و پیدا، په ټوله دنیا کې یې مریدان لرل.

په یوه میاشت کې څو ځله له خانانو او ملکانو سره وغږېدم، نالیدلي خوبونه به مې ورته تېرول، د سقاو زوی مې د دې ټولو مشکلاتو حل گانه، ویل به مې چې په همدې سړي پسې ودرېږئ، خوب مې لیدلی، همدا مسلمان ځوان به مو له کوپره راباسي.

پاچا ته د خلکو زړونه هسې هم پک ول، خو زما خبرو نور هم وپرسول. د پاچا پر ضد سلامت لښکر تیار و، خوما د اوس له پاره درې سوه تکړه ځوانان ترې را بېل کړل او د کابل شمال ته مې مخه کړه.

یوه اوونۍ وروسته مې د سقاو زوی په یوه زړه کلا کې ولید، ساده سړی و، پیرانو او حضرتانو ته یې له حده تېر احترام درلود.

له دې سړي سره د شپې تر ناوخته ناست وم، غیبي مرستې یې یادولې، ویل یې چې په فلاني ځای کې مې یو پیر ولید، رایاده یې کړه چې خوب مې لید، پر سپین آس سپور یې، توره دې په لاس کې وي، کاپر امان الله منډې درنه وهي... لار شه، فلانی ځای وکینده، غیبي مرسته درته پرته ده. ځای مې وکېنده، نوې ټوپکې او ډېرې پیسې ترې را ووتې....

د سقاو د زوی ټولې کیسې د پیرانو او غیبي مرستو په اړه وې، ځان یې سر له اوسه د افغانستان پاچا لید.

گرم نه و، پیرانو، ملنگانو، ملایانو، حضرتانو، په غلا تورنو حاکمانو، له وظیفو شړل شویو وزیرانو... ټولو د امان الله خان ورکېدا غوښته.

پٽي او بنڪاره جلسي نيول ڪپڊي، د سقاو د زوي خبري چلڊي، ان په پوځ ڪي يي هم ڊپر هغه ڪسان خپل ڪري وو چي پاچا به غلاوو او فساد ته نه پرېنودل.

چا چي به په ڪوهدامن ڪي د امان الله خان له نوم سره د (غازي) ٽڪي وٽاره، سر يي قلم ڪپڊه، ڪور ته يي اور ور لوږده، بنځه او لوني يي د مينځو په نوم پر خپلو قوماندانانو وپشلي....

د سقاو زوي ته ځينو شپخانو د خادم دين رسول الله لقب ور ڪري و، خلکو به د دي سري غلاوي او ظلمونه په خپلو سترگو ليدل، خو سون يي هم نه شو ڪولاي، د دي سري پر وړاندي ان له تريو تندي هم د ڪوپر مانا اخيستل ڪپڊه. تريو تندي ياني مرگ.

د اورلگيت وار را ورسپد، د سقاو د زوي په مشري زرگونه ڪسان د ڪابل پر بنار ور غل، دوي ورځي وروسته احوال را ورسپد چي امان الله خان د غزني خوا ته مخه ڪري.

د هوسايني سا مي وايسته، د انگرېز پاشلو تيلو اور اخيستي و.

يوه اووني وروسته ڪابل بنار ته ور غلم، اه! له بناره سا ختلي وه، توري ورپځي د اسمايي تر غره را ٽيٽي وي، دوکانونه ته ڪولپونه ور لوږدي ول، په ڪوڅو ڪي مي يو- يو بنيادم ليد، په ختو ڪي ٽيٽ سرونه روان ول... ځاي ځاي به د دار په پايو پسي څرږدي ڪسان زنگږدل.

يو ځاي مي چيغي واورږدي، څو وسلوال په يوه سري ڪي ختل، ويل يي چي دا ڪاپر دي، د امان الله خان په وخت ڪي يي خپله لور ڪوپر ته د درس له پاره ور لږلي وه، سري يي همالته وويشت.

ارگ ته ور غلم، چمن له لنډو دوسيو او کاغذونو ډک و. کرکی ماتې وې،
په ونو کې قفسونه را څرېدل، بندي زرکان غلي پراته ول.

د ارگ پر دفترونو را وگرځېدم، مېزونه، څوکۍ، الماری، غالی... هېڅ
هم نه وو پاتې.

پر دېوال غټې رسامي شوي نقاشي ته ودرېدم، د سپينو بتو سرونه په
برچو يا کوم بل تېره شي، خراب شوي ول، خو شني اوبه، غرونه او د
غرونو په لمنو کې شني ونې پر خپل ځای پاتې وې.

د امان الله خان دفتر ته ور غلم، دېوالونه يې تک تور ول، د سوځېدلو
کوچونو يواځې فلزي سپرنگونه پاتې ول.

بېرته چمن ته ور غلم، يوه دوسيه مې را پورته کړه، د تجارت د وزارت د
کلني راپور له پاڼو ډکه وه. بل کاغذ مې را واخيست، په کابل کې د يوه
لوی پوهنتون د جوړېدو د قرار داد کاپي وه.

دوي، درې، نورې په خټو لړلې دوسيې مې وکتې، د افغانستان په څو
لويو ښارونو کې د لويو ښارگوټو د جوړېدو له نخشو او اسنادو ډکې
وې....

په رڼا ورځ د برېتانيې سفارت ته ور غلم، وېره مې نه درلوده، بې
سريوښه وطن و، چا به پوښتنه کوله چې بغدادې پير د انگرېزانو په
سفارت کې څه کوي!

سفیر مې ولید، خوشاله و.

سفیر وویل چې د سقاو د زوی په امر د برېتانيې له سفارته پرته، نور
ټول سفارتونه تړل شوي دي.

د سفارت ځينو مامورينو کيسې راته وکړې، د خلکو کورونه چور شوي وو، نجونو او ځوانو بنځوته لاس ور لوبدلې و، په سپينو هلکانو پسې کورونو ته ور اوبنتي ول.

بانکونه، دولتي شتمني، دوکانونه، فابريکي... هېڅ هم نه و پاتي....

څو ورځې وروسته احوال راغی چې خادم دين رسول الله خلکو ته خپل اصلاحي پروگرامونه تشریح کوي.

ور غلم، په يوه لويه ميدانی کې گڼ خلک را ټول ول. مخکې لارم، له علماوو سره کېناستم.

شېبه وروسته يو تور موټر او پر آسانو سپاره گڼ کسان راغلل. حبيب الله (د سقاو زوی) د موټر له مخکيني سېټه را کېننه شو، زېره يې لنډه کړې وه، د اغوستي توري دريشي پايڅي يې ور پورته کړې وې.

له علماوو سره يې ستړې مشې توده وه.

لومړی د شور بازار حضرت و غرېد، د حبيب الله کارنامې يې يادې کړې، ويې ويل چې دا وطن همدې خادم دين رسول الله له کوپره وژغوره... په پای کې يې نوي پاچا ته اوږده دعا وکړه.

حبيب الله ودرېد، خپلې پخوانۍ کارنامې يې را واخيستي، ويې ويل چې د امان الله خان بت پرستي او کوپر د دې سبب شو چې د هغه پر ضد را پورته شي... ياده يې کړه چې په لومړيو کې څوارلس زره نغدي روپۍ او نولس ځوانان را سره ول، ورور ورو ډېر شول، بيا ملايکي مرستي ته راغلي... دا وطن مو له کوپره وژغوره.

نور به د بیت المال پیسې پر خپلو عسکرو او ملایانو لگوم چې عبادت وکړي... د نجونو مکتبونه بند دي، هلکانو ته هم د مکتب کوپري کتابونه فزیک، ریاضي، کیمیا... بڼه نه دي، له دینه یې باسي، دوی باید مدرسو ته لاړ شي.

له دې وروسته د عدلیې، تعلیم او تربیې، حفظ الصحې... وزارتونو ته ضرورت نه شته، عدل د ملایانو کار دی، ناروغی په دم تایذ بڼه کېږي، د تعلیم او زده کړې له پاره مدرسې لرو...

مالیات نه اخیستل کېږي... په دې وطن کې یواځې انگرېزان سفارت درلودای شي، ځکه دوی له مور سره په ګډه کاپر پاچا را وپرزاوله، نور کوپري هېوادونه د سفارت حق نه لري... ورځی! خپل ساعت تېر کړی، چرګان او مرزان وځنګوی....

په پای کې یې ځان د افغانستان امیر اعلان کړ.

څو ورځې وروسته بیا ارګ ته ورغلم، د سقاو زوی په جګو پښو پر څوکی ناست و، مخې ته یې جنګي چرګان تړلي ول. دی په ټکي نه پوهېده، د خلکو عریضې به یې شفاهي اورېدې.

بیا د هغو بندیانو وار شو چې د امان الله خان په دوره کې یې لوړې څوکی درلودې.

لومړی یې یو ډنګر سړی را ووست، دا سړی په تېر حکومت کې د موزیم رییس و. د سقاو زوی د موزیم په مانا نه پوهېده، یوه بل ورته وویل چې دې سړي زاړه بوتان ساتل...

د سقاو زوی سترګې پټې کړې، چيغه یې کړه چې د بت پرستانو دید ناروا دی، مه یې ځنډوی، همدا نن یې سر په لاهوري دروازه کې راو ځړوی.

بل لاس ترلی بندی یې را ووست. دا سړی د امان الله خان د مالیې وزیر
میر هاشم خان و.

د سقاو زوی وویل:

__ دا کاپر مو ولې تر اوسه ژوندی پرېښئ!

هاشم خان وویل:

__ سم مسلمان یم!

د سقاو زوی چیغه کړه!

__ دې وطن ته دې کوپر را ووست، بودیجه تا جوړه کړې وه!

وزیر وویل:

__ هو، خو بودیجه د حساب داری یو پخوانی سیستم دی، په کورونو،
دوکانونو کې هم بودیجې لرو، بودیجه یواځې یو نوم دی....

د سقاو زوی چیغه کړه:

چپلم راوړئ!

وزیر ته یې وکتل، ویې ویل:

__ ورک شه!

په دوو ساعتونو کې اتیا کسان محاکمه شول. ځینې یې زندان ته ولېږل،
نورو ته یې د مرگ حکم واوراوه... د کابل پر څلورو دروازو باید
سرونه را څرېدلې وای، دا سرونه د نورو له پاره عبرت ول.

نور مې په کابل کې پاتې کېدا گټه نه درلوده، څه چې برېتانيې غوښتل، تر لاسه يې کړل.

پېښور ته له تگه يوه ورځ مخکې يو ځل بيا ارگ ته ورغلم. زینتې بوتې، گلان، چمن... له بېخه ایستل کېدل... د سقاو زوی امر کړی و چې دا بې گټې شيان له ریشو را وباسئ، پر ځای يې ترکاري وکړئ!

بيا په ښار کې وگرځېدم، د پخوا غونډې نضاقت نه و، ډېر کسان به په لارو کوڅو کې رفع حاجت ته کېناستل... ډېرو دوکانونو ته کولپونه ور لوېدلې وو. لارې، کوڅې له شنو چادريو ډکې وې، ښځو، ماشومانو او ځوانو نجونو سوال کاوه.

مخکې لارم، د حبيبي د لیسې ټولې شیشې ماتې وې، په لويه ميداني کې يې غواوې گرځېدې...

سوزان کتابچه کېښوده، گروپ يې مړ کړ.

* * *

ټک شو، توپ له بېټ سره ولگېد، سوزان منډه واخيسته، توپ په چمن کې ر غرېده....

تام چيغه کړه!

_څلور بزه!

سوزان توپ را واخيست، بېرته راغله، خپل ورور ته يې وکتل، په سترې ساه يې وويل:

_بس ده! نوره مې پرېر ده!

د ټام تندي تريو شو:

__ نه، اوس به زما وار را تپروي.

سوزان وويل:

__ ما دپرش مندي كړي، ته لا په شپاړسو كې يې، پاتي مندي مي در
وبخښلي، تا وگتله.

ټام چيغه كړه!

__ له اوله به دي كركت نه كاوه، نه به راتلي، اوس بايد زما پنځه اووره را
پوره كړي.

سوزان توپ پر ځمكه واچاوه:

__ بد مي وكړل، بخښنه غواړم
د لارا غږ راغي:

__ څه خبره ده، ولي سره خوري!

سوزان ور وكتل، مور يې په چمن كې ناسته وه، پر مخ يې د لمر ضد
كريم وهل....

سوزان وويل:

__ موري! كه وخت لري، نو زما پر ځاي د ټام درې پاتي اوورونه ور
پوره كه.

سوزان لاره، کتابچه يي ور واخيسته، دېوېد جونز يودېرش کاله وروسته تاريخ ليکلی و.

۱۹۶۰ م کال د اپرېل شپږ ويشتمه لندن

تېر مازديگر تلویزيون ته ناست وم، درې اويا کلن يم، غورونه مي درانه دي، له غورۍ پرته، غږ سم نه اورم. يودم پر تلویزيون يو تور او سپين عکس راغی، دا څېره شناخته راته واپسېده، پر ذهن مي فشار را ووست. د افغانستان د پخواني پاچا امان الله خان د ځوانۍ عکس و.

په بېره ودرېدم، د تلویزيون غږ مي لوړ کړ، امان الله خان د سويس په يوه روغتون کې له وطنه ليرې، په بې کسي کې سا ور کړې وه.

بېرته پر څوکۍ کېناستم، پر اوږه مي څه ولگېدل، د اووه کلن لمسي کوچینی لاس و. ماشوم په حیرانۍ راته وويل:

نیکه! ته ژارې!

ځان ته مي پام شو، ما په رښتيا ژرل، خو ولې؟! نه پوهېدم!

کوټې ته لاړم، کتابونه مي ولټول، له کلونو وروسته مي د يادښت کتابچه را واخيسته. ومي کته، وروستی يادښت مي يودېرش کاله مخکې ليکلی و.

په دې کلونو کې مي امان الله خان يواځې يو ځل وليد، په ۱۹۵۵ م کال کې مي مور مړه شوه، نوي کلنه وه، وصيت يې کړی و چې جنازه به مي خپل پلرني وطن، ايټاليا ته وړئ!

مور مي په روم کې خاورو ته وسپارله. منی و، د ايټاليې هوا تر لندنه توده لگېده، فکر مي وکړ، توده هوا مي هډوکو ته ښه وه. څو ورځې په

ایټالیا کې پاتې شوم، یوه ورځ مې امان الله خان په ذهن کې را وگرځېد،
پوهېدم چې په روم کې اوسي، خو دقیق ادرس یې نه و راملوم.

د افغانستان سفارت ته ورغلم، باندې یې کولې، نه پوهېدم چې ولې یې له
پخواني پاچا سره زما لیدل نه خوښېدل. په سخته مې قانع کړل، ادرس یې
راته ولیکه.

کاغذ ته مې وکتل، پخوانی پاچا د بنار په تر ټولو غریبه برخه کې
اوسېده.

یو سهار مې ټکسي ته لاس ورکړ، شل دقیقې وروسته د یوه پارک پر
غاره کښته شوم.

یوې ځوانې نجلۍ ته مې کاغذ ونيو، شمال لور ته یې گوته ونيوله، مجبور
وم، باید په پارک کې تېر شوی وای.

پر ژېړ چمن ژېړې پانې پرته وې. څو ماشومانو فوتبال کاوه، زاړه
کسان پر اوږدو څوکیو لمر ته ناست ول. مخکې لارم، سرې او ژېړې
پانې مې د بوټو تر تلیو لاندې کېدلې... یو ځای ودرېدم، بېرته مې شاته
وکتل، یو څوک پر اوږده څوکی ناست و، اخبار یې وایه.

نږدې ورغلم، دا غټې سترګې شناخته راته واېسېدې. مخامخ ورته
کېناستم. حساب مې وکړ، دوه شپېته کاله! نه وم غلط، امان الله خان
به په دوه شپېته کلنۍ کې خامخا همداسې څېره درلوده. ور نږدې شوم،
پر سرې مې سیوری ورغی، شپو خولۍ یې له څوکی وړ پورته کړه،
کېناستم، په انگلیسي مې وویل:

__ هوا ښکلې ده!

غټې کڅورنې سترگې يې را واړولې، موسک شو، لنډ ځواب يې راکړ!

__ ډېره!

بېرته يې اخبار سترگو ته ونيو.

ور ومې کتل، د زاړه، خو پاک بالاپوښ گروي (تنی) يې تر غاړې پورې تړلې وې، له ليرې يې د مخ گونځې دومره ژورې نه ښکارېدې.

ټپ شو، توپ پر اخبار او بيا د سړي پر اوږه ولگېد، يو ماشوم راغی، بخښنه يې وغوښته، سړي توپ ور واخيست، د ماشوم پر سر يې لاس تېر کړ، توپ يې ورته ونيو. ماشوم موسک شو، مننه يې وکړه.

سړي بېرته اخبار ته وکتل.

په انگليسي مې وويل:

__ په ماشومتوب کې دې کومه لوبه خوښېدلې؟!

سړي را وکتل، ويې خندل:

__ د آس سورلی.

بېرته يې سر وڅړېد.

يوه شپه ناست و، بيا ورو ولاړ شو. گام يې واخيست، په پښتو مې وويل:

__ مېلمه يواځې پرېږدې!

نېغ يې راته وکتل، سترگې يې وځلېدې، په خوند يې وويل:

_ افغان يي؟!_

راغي، تر لاس يي کش کړم، ودرېدم، تر ډېرو يي په غېر کې نيولی وم. نه يي پرېښودم.

ومي ويل:

_ نه! پرنگی!_

ويي ويل:

_ ټوکی مه کوه! پرنگيان او داسې صافه پښتو! ډېر سره ليري دي.

ومي ويل:

_ ډېوېډ جونز يم، په ۱۹۱۹ کال کې ارگ ته درغلی وم، درې کسه وو، د چانسلر لېک مو دروور، په کابل کې مو د خپلو څو نمايندگانو پاتې کېدا غوښته.

د سړي لاسونه مړه شول. تر څنگ مې کېناست، سر يي څو ځله يوي، بلې خواته و خوځاوه، يودم يي و خندل:

_ اه! پرنگيانو! دلته هم نه يم درنه خلاص!

ومي ويل:

_ خو اوس مې تقاعد اخيستی، له سياست سره کار نه لرم، ايټاليا ته مې د خپلې مور جنازه راوړه، ته مې په ذهن کې را وگرځېدې، ليدو ته دي راغلم.

امان الله خان ودرېد، تر لاس يې ونيولم، په موسکا کې يې وويل:

_ راحه! کورته خو، بيا ونه وايې چې يوه افغان بوډا په پردي وطن کې خپله مېلمه پالنه هېره کړې وه.

تر پارک ووتو، تنگه کوڅه راغله، امان الله خان په يوه زاړه کور کې اوسېده. پورته وختو، وره کوته وه، پر زړه، رنگ خوړل شوي غالي يو کت، کوچيني مېز، دوي څوکي... بسکارېدلې. کېناستم، شاوخوا مې وکتل، وره الماری له کتابونو ډکه وه، پورته د لرگي په چوکاټ کې کلیمه نيول شوې وه، کت ته نږدې، په تاقچه کې د جاینماز پر سر کوچيني قرآن شريف ايښی و.

امان الله خان د باندې ووت. زاړه وره چولي درلودې، غږ يې راته، يو چا ته يې وويل:

_ څه مو پاڅه دي؟!

بښينه غږ راغی!

_ لوبيا!

امان الله خان وويل:

_ مېلمه لرم، قابلي پلو پوخ کړی!

بښينه غږ وويل:

_ غوښه نه شته!

_ يو څوک پسې وليږی!

دروازه خلاصه شوه، امان الله خان بېرته راغی، ویې ویل:

__ کرکی ته کپنه، کوته سره ده.

څوکی مې وکېنوله، د لمر وړانګې مې اوږو ته سیڅې شوې. امان الله خان پر کټ کپناست، ویې خندل:

__ اوس مې نو سم زړه ته ولوېده چې ډېوېد جونز یې، فکر کوم چې یو ځل مو بیا هم سره لیدلي و.

ومي خندل:

__ هو، زه او سفیر دې په نیمه شپه کې در و غوښتو، ویل دې چې انګرېزان د افغانستان په شمال کې مداخله کوي، خلک یې مسلح کړي دي، سفیر ته دې د هغه له خوا امضا کړی سند ورکړ، ورته ودې ویل چې په دوه اویاوو ساعتونو کې به له افغانستانه وځي. یوه اوونۍ وروسته دې زموږ انګرېز جاسوس اعدام کړ.

امان الله خان سره ساه وایسته:

__ ای پر نګیانو، حق مو و، وطن مو را غرق کړ.

ومي خندل:

__ ته هم گرم وي، ډېر تېز تلي.

راته ویې وکتل، څه یې ونه ویل:

__ د کوټې دروازه وټکېده، امان الله خان ولاړ شو، بېرته له پنتوس سره راغی. دوه گیلاسه یې له شنو چایو ډک کړل.

کرکی ته ودرېد، ويې ويل:

__ هاغه ماشومان وينې؟!!

و درېدم. لاندي پاک، سوتره او صحتمند ماشومان روان ول، خندل يې، په ملاوو پسې يې د مکتب بکسې تړلې وې.

امان الله خان وويل:

__ دا ماشومان پچې نه جارو کوي، په دوو اوزو پسې هم ټوله ورځ نه دي روان، لوربه نه پېژني، مکتب ته ځي، خاندي، تفريح لري، تلویزيون ته گوري، غم نه وينې، د ټوپک ټک يې نه دی اورېدلی، روغ دي، له ژونده خوند اخلي....

غلی شو، ويې ويل:

__ د هاغه دوکان تر مخ ناست بودا زمور گاونډی دی، پنځه څلورېنټ کاله يې په يوه فابريکه کې کار وکړ، اوس کرار ناست دی، د تقاعد پيسې ورته راځي... نه زوی ته احتياج دی، نه لمسو ته، تر مرگه به په گډه مور او پر تن پټ وي.

هاغه بله ځوانه بنځه ډاکټره ده، اته ساعته کار کوي، خو څوارلس ساعته هوسا ژوند لري، کونډه ده، خو دومره پيسې پيدا کولای شي چې د خپلو اولادونو، درس، روغتيا، خوراک، تفريح... ته ورسېږي.

دا د روم تر ټولو غريبه سيمه ده، خو کورونه يې څلرويشت ساعته برق، گاز او اوبه لري... کوڅې يې پخې دي، مکتب او روغتون نږدې دی، په دې ټوله غريبه سيمه کې به يو سوالگر هم ونه وينې.

غلی شو، بېرته پر خپل ځای کېناست، پيالو يې ور پورته کړه، ويې ويل:

_سم وايي! زه تېز تلم، حُكه وخت كم و، ما وېل چې په خپل ژوند كې يو پرمختللی افغانستان ووينم. داسې وطن چې اوسېدونكې يې د دې خلكو په خپر ارام ژوند ولري، لوږه ونه پېژني، تعليم وكړي، د حان او نورو په حقوقو پوه شي، بڼه او بد ور مالوم وي، په كورونو كې د مورچو د جوړولو پر حای، د كتابونو حای جوړ كړي... نور يې په يوه او بل نوم غلط نه كړي ....

غلی شو، له پيالې يې سور وکړ، سور اسویلی يې وايست:

_ايتالياوان له دوهمې نړيوالې جگړې را ووتل، ټوله ايتاليا خاورې شوه، خو خلك يې پوه او تعليم يافته ول، په لسو كلونو كې يې بېرته ايتاليا، ايتاليا كړه، اوس موټرې او طيارې جوړوي، خو زما خلك بې سواده ول، ماغزه به مې ورسره وخوړل، په عادي خبره كې به يې قناعت نه كاوه.

غلی شو، يودم يې ترخه وخنډل:

_يو وخت څو سپين ږيري راغلل، دوی په کابل کې روان رېل ليدلی و، غوسه يې نه کنټرولېده، ويل يې چې ښار ته دې د اوسپني ښامار راوستی، خوراک يې اور دی، شيطان يې چلوي.

ورسره ووتم، په رېل کې مې کېنول، دوره مې ورکړه، پوه مې کړل چې ريل د مساپرو او تجارتي اجناسو د انتقال له پاره تر ټولو ارزانه او گټوره لاره ده... ورته ومې ويل چې دا رېل له اوسپني او لرگيو جوړ دی، د ډبرو په سکرو کار کوي، بنيادم يې چلوي... هر څه يې په خپلو سترگو وليدل، خو کله چې رېل ودرېد، بېرته يې هماغه پخوانی خبره را واخيسته، تور شيطان او د اوسپني ښامار يې نه غوښت.

راديو يې نه منله، ويل يې چې په مينځ کې يې واړه واړه شيطانان ناست دي... خلک له دينه باسي... تلفون کوپر ورته بنکارېده، ويل يې چې له دينه اوښتی يې، له شيطان سره غږېږي.

دې خلکو ان په پخه خښته او پوخ دېوال کې هم شيطان ليد... پوهېږي چې ولې؟! علت يې بېسوادي وه.

ما بايد دا ستونزه حل کړې وای، مکتبونه مې جوړ کړل، غوښتل مې چې دا خلک له تياري را وباسم، په هرڅه يې پوه کړم... خو دوی مکتبونه هم نه غوښتل، د کوپر حالي يې بللي....

ومي ويل:

نو فکر نه کوي چې په داسې يوه ساده او بې سواده ټولنه کې ترکيې ته د نجونو لېږل ښه نه و؟!!

امان الله خان پياله ور ډکه کړه، سره ساه يې وايسته:

په ټول وطن کې ښځينه ډاکټره نه وه، ښځې به په ډېرو عادي ناروغيو مړې کېدلې، فکر مې وکړ، په ټولو اسلامي هېوادونو کې ترکيه ښه راته وایسېده، تر عربو مخکې وه، ما بايد په خپل وطن کې ښځينه ډاکټراني درلودای، سلامت پوهنتون، استادان، لابراتوارونه، کتابخاني... خو مې غريب افغانستان ته نه شوای راوړلی، چاره نه وه، نجوني او هلکان مې ترکيې ته ولېږل... د شرعي خلاف کار مې نه گانه، ترکيه اسلامي هېواد دی، د نجونو ليليه، خوراک، څښاک، هر څه پېل ول.

ومي ويل:

د چادري په اړه څه وايي؟! تا په کابل کې چادري منع کړه!

امان الله خان سر و خوځاوه:

زه ديني عالم نه يم، خو اسلامي نړۍ مي ليدلې ده، مطالعه لرم، ما په يوه اسلامي هېواد كې هم دا ډول شني رنگه چادريانې ونه ليدلې... زمونږ د خلكو لوی مشكل دا دی چې دين او رواجونه يې سره گډ كړي دي...

زه به د بند، فابريکې، برق، سرک، پل، پلچک، مکتب، پوهنتون... د جوړېدو په باره كې ورته غږېدم، گټې به مې يې بيانولې، د دې شيانو په جوړولو كې به مې د خلكو همكاري غوښته.... خو دوی به په هر څه كې بنځې را گډولې... پوخ سرک او په موټر كې هوسا تگ ته يې پام نه و، ويل به يې چې نه، بيا به له روان موټره زمونږ كورونه او د كورونو په مينځ كې زمونږ بنځې ښكارېږي.

د مکتب او پوهنتون په گټو به مې خوله ستړی شوه، خو په په اخير كې به يې راته وويل چې نجوني مو کوپر او فحشۍ ته مه باسه....

د روغتون فايدي به مې ور يادې كړې، ويل به يې چې ته عياشي غواړې، تورسري به مو ځنگه له كوره د باندې وځي!؟

خوارځواکه ماشومانو او ښځوته مې د تقويې دواوې ور ولېږلي، خو خلكو اور ور واچاوه، ويل يې چې پاچا د اسلامي امت د ډېرېدو مخالف دی، دا دوا زمونږ بنځي را وچوي، اولاد نه شي پيدا كولاى.

ما به د وطن د پرمختگ خبرې ورته كولې، خو دوی به خامخا پل، پلچک، دېوال، پوخ لښتۍ... د ښځو له نوم سره تارې... وى، په دې كې خو زمونږ بنځې راځي، خلك به يې مخ وويني، بې بندوباره به شي... دوی هر څه ته بد بينه ول، هر پرمختگ يې خامخا د ښځو د مخونو له لوځوالي او عياشي سره تارې....

امان اله خان اوردې خبرې وکړې، سترگې يې لنډې وې....

د ډېوېډ جونز يادښتونه همدومره ول.

سوزان خپل تليفون را واخيست، په انټرنټ کې يې د امان الله خان نوم وليکه، گڼې انټرنېټي پاڼې راغلې. يوه يې خلاصه کړه، اروپا او ځينو اسيایي هېوادونو ته د غازي امان الله خان سفر پکې راغلی و.

په مصر کې يې د مصر پاچا شاه فواد، صدراعظم او د کابينې غړې مخې ته را وتلي ول. په عکس کې د امان الله خان استقبال ته په زرگونو کسان د گلانو له گډيو سره ولاړ ول... گڼ ليکل شوي شعارونه ښکارېدل، امان الله خان يې په اسلامي نړۍ کې خپلواکۍ اخيستونکي اتل ياد کړی و.

د مصر مشهورې ورځپاڼې الاهرام ليکلي ول ((اي هغو کسانو چې استقلال غواړي او له آزادي سره مينه لري... نو له امان الله خانه يې زده کړئ....)).

دوهم سفر يې ايټاليا ته و، په روم کې د ايټاليا پاچا، ملکه، د دربار غړي، صدراعظم موسيوليني... مخې ته ورته راغلي ول. بيا فرانسې، سويس، المان، پولنډ، انگلستان، شوروي... ته تللی و، هلته يې هم تود هرکلی شوی و، پاچا د افغانستان د پرمختگ له پاره گڼ قرار دادونه امضا کړي ول...

سوزان بله انټرنټي پاڼه راوسته، په دې پاڼه کې يې د امان الله خان په اړه د نړۍ د سياستوالو، پوهانو، ليکوالو... خبرې را اخيستې وې.

په کابل کې د انگلستان د هغه وخت سفير ليکلي ول:

((امان الله خان په مېراني، زړروتوب، دوستي او ښه مشرتوب کې جوړه نه درلوده. دا سړی د پرمختګ لېونی و، غوښتل یې چې خپل هېواد په لنډ وخت کې د نړۍ د پرمختللو هېوادونو په کتار کې ودروي....

د هند لومړي وزير جواهر لعل نهرو ليکلي ول:

((امان الله خان فصیح، روانه او قناعت ورکونکې ژبه درلوده، په خپل سفر کې یې ډېر اروپایي هېوادونه قانع کړل چې په افغانستان کې سرمایه گذاري وکړي، فابریکې جوړې کړي... دې سړي خپل هېواد نړۍ ته ور وپېژاند، د افغانستان حیثیت او اعتبار یې ډېر کړ...)).

فرانسوي سفير موريس فوشي ليکلي ول: ((ځوان پاچا په سياست کې حيرانوونکې پوهه درلوده، وېره يې نه پېژندله... ما په لومړي ځل د جنرالي په د ريشي کې وليد، ښکلې ښکارېده، سترگې يې اغېزناکې وې، مقابل لوری يې تر تاثیر لاندې راووست، په خبرو کې به يې موسکا گډه وه، په ډېرو سختو حالاتو کې هم نه عصبي کېده، دې سړي خپل هېواد په لنډ وخت کې نړۍ ته ور وپېژاند...)).

امريکايي ليکوال پولاده د امان الله خان د ملگرو له قوله ليکلي ول:

((د دارالامان مانی د یوې غونډۍ پر سر جوړېده، امان الله خان راغی، د مانی جوړېدو ته خوشاله و، ویل یې چې د مانی کارونه باید له نږدې وویڼو، خو مور ورتنه وویل چې غونډۍ یخ وهلې، ځانونه مو وازمایل، پورته ختل ناممکنه ده، ښویېږو... خو پاچا وخنډل، منډه یې واخیسته، په یوه ساه د غونډۍ سر ته وخوت. له هماغه ځایه یې په خدا را غږ کړل:

((ډېره ډوډۍ مه خورئ، زما غونډي ورزښ وکړئ...)).

(په افغانستان کې اور) د کتاب لیکوالي میرمن ریاتالی سٹیوارت لیکلي ول: ((د افغانستان پخواني امیران مغروره او متکبره کسان ول، په سخته به یې چاته اجازه ورکوله چې ورسره وویني، خو امان الله خان بې کبره انسان و، له ګارډ او محافظ پرته به په ښار او کوڅو کې ګرځېده، له غریبو خلکو سره به یې ناستې درلودې، د هغوی مشکلات به یې لیکل... دی ریښتونی او صادق انسان و، کله چې له کابل څخه ووت، نو په غزني او کندهار کې په زرګونو خلک ورباندې را ټول شول، ټول د پاچا امر ته ماته ول، ویل یې چې د سقاو پر زوی حمله ورو، خو امان الله خان منع کړل، ویې ویل چې زما پاچاهي د افغانانو په خپل منځي جګړې نه ارزي.)).

یوه بل لیکوال لیکلي ول:

((په ایټالیا کې د پاچا ژوند سخت و، په ناز او نعمت کې را لوی شوي دي سړي نجاري کوله، ده هېڅوخت د ایټالیا د حکومت مرستی ونه منلې، ویل به یې چې لاس او پښې لرم، خیرات ته ولې کینم... یو وخت یې لاس ډېر تنګ شو، د افغانستان پاچا نادر خان ته یې لیک ورو ولېږه، له هغه یې غوښتي ول چې په کابل کې زما یوه ټوټه ځمکه خرڅه او پیسې یې را ولېږه، خو نادر خان دا کار ونه کړ... امان الله خان بیا د مرګ تر ساته له هېچا، هېڅ ونه غوښتل...)).

افغان دیپلومات ډاکټر شاهي بای مستمندي لیکلي ول:

__ ((په ایټالیا کې د امان الله خان کور ته ورغلم، پاچا غریبانه ژوند درلود، ملکي ثريا د پاچا د کټ روجايي ليري کړه، یو بالښت یې را وایست، راته ویې ویل چې دا بالښت د افغانستان له خاوري ډک دی، پاچا دا خاوره هغه وخت ورسره را وړه چې له افغانستانه را ووت.

پاچا پر همدې خاوره سر لگوي، وايي چې بوی یې ښه راباندې لگېږي، کله چې ناروغه شي، نو همدې خاوري ته پزه ورو نږدې کړي، خپل سړي

وېرسوي، وايي چې درملو ته ضرورت نه شته... پاچا وصيت كړی چې
كه مړ شوم او وطن ته مې د تابوت د وړلو امكانات نه ول، نو په قبر
كې به همدا خاوره راسره ېږدئ...)).

يوه بل اروپايي ليكوال ليكلي ول:

__ ((دې خلكو (افغانانو) كبر وكړ، د عزت، ترقي او پرمختگ چانس يې
په لغته وواهه... دوی يو داسې پوه، مدبر، زړه سواند، زړور او پر وطن
ميين پا چا پسې واخيست، چې په افغانستان كې به بيا تکرار نه شي...)).

سوزان د دوه زره شپاړسم افغانستان عكسونه را وستل. خوار او په نس
وړي، خر پر خلك، سوالگر، له خټو جوړ كورونه، وژني، چاودني،
بمبارد، پرې كړې اندامونه... يې سترگوته ودرېدل.

د سوزان سترگې ډكې شوې، گامونه يې واخيستل، د ډېوېډ جونز كتابچه
يې د جهيل اوبو ته واچوله.

د خيمي خواته ورغله، د پلار خوشاله ږغ يې واورېد:

__ ځنگه! ډاډه يم، پر غور نيکه به دې افتخار كړی وي.

سوزان ور وکتل.

پلار يې په حيراني وويل:

__ ته ژاړې!

نجلی خيمي ته ننوته.

(پای)